

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANA
PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2016 – 2022
„LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA – LIDER DOLINA
STRUGU”**

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”	4
1.1. Nazwa i forma prawna LGD.	4
1.2. Opis obszaru	4
1.3. Mapa obszaru objętego LSR.....	4
1.4. Potencjał LGD	5
1.4.1. Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	5
1.4.2. Reprezentatywność LGD.....	6
1.4.3. Reprezentatywność składu organu decyzyjnego LGD	7
1.4.4. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	8
1.4.5. Zasady funkcjonowania LGD.....	8
1.4.6. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR.	9
ROZDZIAŁ II. Partycypacyjny charakter LSR	9
2.1. Opis etapów przygotowania LSR.	11
2.2. Opis metod angażowania lokalnej społeczności w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane.	12
2.3. Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej.	12
ROZDZIAŁ III. Diagnoza – opis obszaru i ludności	13
3.1. Demografia.....	13
3.2. Rynku pracy.....	15
3.3. Dochód podatkowy.....	16
3.4. Charakterystyka gospodarki	16
3.5. Problemy społeczne.....	18
3.6. Sektor społeczny.....	19
3.7. Rolnictwo	19
3.8. Specyfika obszaru.....	19
3.9. Kluczowe grupy docelowe	23
ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT – analiza mocnych i słabych stron obszaru objętego LSR, oraz zidentyfikowanych dla niego szans i zagrożeń	24
ROZDZIAŁ V. Cele i wskaźniki	26
5.1. Cele i wskaźniki	26
5.2. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć	29
5.3. Wkład w realizację celów przekrojowych PROW.	31
ROZDZIAŁ VI. Kryteria i sposób wyboru operacji	43
ROZDZIAŁ VII. Plan Działania	51
ROZDZIAŁ VIII. Budżet LSR	51
ROZDZIAŁ IX. Plan Komunikacji	53
ROZDZIAŁ X. Zintegrowanie	54
ROZDZIAŁ XI. Monitoring i ewaluacja	55
ROZDZIAŁ XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	57
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	57
ZAŁĄCZNIKI DO LSR	58
Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - PROCEDURA AKTUALIZACJI LSR.....	58
Załącznik nr 2 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - PROCEDURA DOKONYWANIA MONITORINGU I EWALUACJI.....	60
Załącznik nr 3 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - BUDŻET LSR	64

Załącznik nr 4 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - PLAN DZIAŁANIA.....	65
Załącznik nr 5 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - PLAN KOMUNIKACJI.....	65

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

1.1. Nazwa i forma prawna LGD.

Nazwa: „Lokalna Grupa Działania - Lider Dolina Strugu” z siedzibą w Tyczynie, ul. Kościuszki 8, 36-020 Tyczyn.

Status prawny: stowarzyszenie powstało i działa w oparciu o przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989r. Prawo o Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2003r. Nr96, poz.874, z 2004r. poz.102, poz.1055, z 2007r. 112, poz.766 oraz z 2011r. Nr112, poz.654), na podstawie art.15 ustawy z 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr64, poz.427 oraz 2008r. Nr98, poz.634 oraz Ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 18 marca 2015r., poz. 378). Ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z 20 lutego 2015r. (Dz.U. poz.349 z dnia 13 marca 2015r.) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.

W dniu **08.01.2006r.** Stowarzyszenie powołane zostało przez Członków Założycieli a następnie 15.02.2006r. zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym pod nr KRS 0000251069; REGON: 180127778; NIP: 813 34 51711; Nr w ewidencji ARiMR: 06294105.

1.2. Opis obszaru

„Lokalna Grupa Działania - Lider Dolina Strugu” obejmuje swoim obszarem cztery gminy: Błazowa, Chmielnik, Hyżne, Tyczyn, zwane potocznie jako „Dolina Strugu”, położone w województwie podkarpackim, w południowej części powiatu rzeszowskiego. Zajmuje powierzchnię ok. 276 km². Liczba mieszkańców obszaru na koniec 2013 roku wynosiła 36028 mieszkańców (dane GUS 31.XII. 2013). „Dolina Strugu” ma bardzo dogodne położenie komunikacyjne. Leży w sąsiedztwie Rzeszowa, stolicy regionu, będącego ważnym węzłem komunikacyjnym: drogowym, kolejowym, lotniczym. Łatwo tu, więc dojechać z najodleglejszych krańców Polski i Europy. Zaledwie 80 km stąd jest granica Polski ze Słowacją i Ukrainą.

Szczegółowe dane dotyczące powierzchni gmin tworzących obszar LGD oraz liczbę ich mieszkańców przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1 Zestawienie podstawowych charakterystyk gmin tworzących „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu”

Gmina	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców
Błazowa	113	10 834
Chmielnik	53	6 762
Hyżne	51	6 968
Tyczyn	59	11 464
Razem	276	36 028

Źródło: BDL GUS stan na 31.12.2013r

1.3. Mapa obszaru objętego LSR

Teren objęty LSR to obszar wykazujący wysoką spójność terytorialną: Gmina Błazowa graniczy bezpośrednio z Gminą Hyżne i Tyczyn, Gmina Hyżne graniczy bezpośrednio z Gminą Błazową, Chmielnik i Tyczyn, Gmina Chmielnik graniczy bezpośrednio z gminą Tyczyn i Hyżne i Gmina Tyczyn graniczy z Gminami Błazowa, Hyżne i Chmielnik.

Wymienione wyżej gminy nie są członkami ani partnerami innej Lokalnej Grupy Działania.

1.4. Potencjał LGD

1.4.1. Opis procesu tworzenia partnerstwa.

„Lokalna Grupa Działania –Lider Dolina Strugu” powołana została w celu działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich oraz wzmacniania aktywności ludności wiejskiej (w tym kształtowania postaw przedsiębiorczych wspieranie działań kooperacyjnych w sektorze gospodarczym, rozwijanie potencjału turystycznego i rekreacyjnego obszaru, promocja aktywnego stylu życia, dbałość o dziedzictwo kulturowe, historyczne i przyrodnicze oraz wspieranie działalności organizacji pozarządowych, a także działanie na rzecz defaworyzowanych grup społecznych).

Szczególnie istotnym jest, iż LGD współtworzone było i jest kierowane przez mieszkańców obszaru Doliny Strugu (gminy: Błażowa, Chmielnik, Hyżne, Tyczyn) osoby istotnie zaangażowane w działania związane z poprawą jakości życia lokalnej społeczności. W nowej perspektywie PROW na lata 2014-2020 „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” będzie kontynuować politykę prowadzoną w ramach osi Leader w PROW 2007-2013, ukierunkowując się na promowanie aktywności mieszkańców w kształtowaniu rozwoju obszaru objętego LSR z wykorzystaniem jego zasobów (m.in. bogatego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, tradycji, a także bazy i oferty czasu wolnego).

Głównym inicjatorem tworzenia LGD w 2005 roku na terenie „Doliny Strugu” było Regionalne Towarzystwo Rolno-Przemysłowe „Dolina Strugu”. Jako podmiot mający bogate doświadczenie w prowadzeniu przedsięwzięć mających na celu rozwój lokalny, koordynowało od początku procesem wyboru oraz zaangażowania partnerów z obszaru Doliny Strugu. Działania związane z powstaniem LGD były realizowane w ramach Pilotażowego Programu Leader +Schemat I.

W celu utworzenia LGD poprzez wybór odpowiedniego jej składu, zostali zaproszeni przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańcy.

Proces tworzenia LGD rozpoczął się w 2005r., w tym czasie zostały przeprowadzone seminaria informacyjne na temat programu Leader +, odbyły się spotkania z ludnością co pozwoliło na dotarcie do wszystkich osób mogących mieć wkład w trakcie budowania partnerstwa i strategii.

Finalnym efektem spotkań i ich ustaleń było Zebranie Założycielskie Lokalnej Grupy Działania w dniu **08.01.2006r.** w którym uczestniczyło 30 osób. Członkowie założyciele ustalili, że LGD będzie mieć formę Stowarzyszenia, przyjęto nazwę jako **Stowarzyszenie Lider Dolina Strugu**, uchwalono Statut LGD i wybrano Władze LGD. W skład pierwszego Zarządu weszło 13 osób które reprezentują każdą gminę na których obszarze działa LGD. W skład Komisji Rewizyjnej weszło 3 osoby.

W dniu **15.02.2006r.** LGD została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym Sądu Rejonowego w Rzeszowie, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, **nr KRS 0000251069**. W dniu **04.05.2006r.** na wniosek Zarządu LGD została zarejestrowana w Urzędzie Statystycznym w rejestrze podmiotów

gospodarki narodowej i otrzymało nr Regon **180127778**. Decyzją Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w Rzeszowie w dniu **18.05.2006r.** został nadany Numer Identyfikacji Podatkowej **NIP 813 34 51 711**.

Stowarzyszenie ma siedzibę w Tyczynie, 36-020 Tyczyn, ul Kościuszki 8.

Walne Zebranie Członków w dniu 25 czerwca 2008 roku dokonało zmiany nazwy Stowarzyszenie na „Lokalna Grupa Działania - Lider Dolina Strugu”.

W okresie od 12.04.2007r. do 14.04.2008r. Stowarzyszenie „Lider Dolina Strugu” realizował projekt „SAMI SOBIE” – kreowanie zintegrowanego rozwoju „Doliny Strugu”, w ramach Schematu II Pilotażowego Programu Leader+. Projekt zakładał realizację działań ujętych w pierwotnej strategii rozwoju, oraz podjęto działania mające na celu opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013 w oparciu o zapisy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Realizacja projektu uwidoczniła potencjał lokalnej społeczności poprzez aktywny udział w szkoleniach. Opracowanie i wydanie książki kucharskiej „Kuchnia Doliny Strugu” ukazało bogactwo tradycji kulinarnych regionu, natomiast opracowanie i wydanie katalogu produktów lokalnych ukazało różnorodność i bogactwo lokalnych wyrobów wytwarzanych przez mieszkańców.

W trakcie realizacji projektu grupa osób mogła poznać również tajniki wdrażania programu Leader w Portugalii podczas wyjazdu studyjnego.

W okresie od 30 czerwca 2015r. „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju Gmin Doliny Strugu na lata 2007-2013 na podstawie umowy ramowej nr 6933-UM0900023/09 z dnia 21 maja 2009r. Realizowana była ona na terenie czterech gmin: Błażowa, Chmielnik, Hyżne, Tyczyn. Za pośrednictwem LGD mieszkańcy, organizacje społeczne, przedsiębiorcy i samorządy zrealizowały szereg przedsięwzięć służących rozwojowi obszaru wykorzystując łączną kwotę 5 388 100,06 zł przede wszystkim na realizację projektów z zakresu:

- Odnowy i rozwoju wsi (15 projektów na łączną kwotę 3 222 245,08);
- Małych projektów (51 projektów na kwotę 930 185,10);
- Tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw (3 projekty na kwotę 239 959,50);
- Projektów współpracy (2 projekty na kwotę 114 664,70);
- Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja (881 045,68).

Sukces jakim była realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju Gmin Doliny Strugu na lata 2007-2013 przyczyniła się do decyzji o kontynuowaniu współpracy w dotychczasowych granicach terytorialnych obejmujących gminy: Błażowa, Chmielnik, Hyżne, Tyczyn do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

1.4.2. Reprezentatywność LGD

Struktura „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” obejmuje władze LGD oraz Biuro LGD. Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna oraz Rada. Zasady, jakimi kierują się poszczególne organy LGD określone zostały w Statucie „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” stanowiącym załącznik do Uchwały nr 3/NWZ/2015 r. Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków z 3 grudnia 2015r. oraz w regulaminach poszczególnych władz LGD (regulamin Walnego Zebrania Członków, Regulamin Zarządu, Regulamin Rady LGD).

Do kompetencji **Walnego Zebrania Członków** należy opiniowanie i uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia oraz dokumentów strategicznych LGD, ustalanie liczby członków Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej, wybór i odwoływanie Członków Rady, Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczących projektów realizowanych w ramach LSR, udzielanie absolutorium ustępującemu Zarządowi, uchwalanie zmian w Statucie, podejmowanie uchwał w sprawie rozwiązywania Stowarzyszenia, rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu wniesionych przez członków Stowarzyszenia, uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków, zatwierdzanie LSR opracowanej przez Zarząd, ustalanie wysokości składek członkowskich. Regulamin Walnego Zebrania Członków „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” przyjęty został uchwałą nr 7/WZ/2008 Walnego Zebrania Członków 25 czerwca 2008 r.

Na chwilę obecną struktura LGD składa się z 46 członków, w tym 31 przedstawicieli sektora społecznego, 11 przedstawicieli sektora gospodarczego i 4 przedstawicieli sektora publicznego.

Sposób rozszerzania składu „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” o kolejnych Członków odbywa się na podstawie zapisów Statutu. Członkiem zwyczajnym LGD może być osoba fizyczna, osoba prawna, w tym jednostka samorządu terytorialnego z wyłączeniem województwa, która złoży deklarację członkowską i działa na obszarze objętym działaniem LSR. Osoby fizyczne i prawne, które chcą wspierać LGD, ale nie chcą być członkami zwyczajnymi, mogą zostać członkami wspierającymi LGD. Osobom szczególnie zasłużonym dla LGD walne Zebranie Członków na wniosek Zarządu może nadać tytuł członka honorowego. Nabycie członkostwa w LGD następuje na podstawie uchwał Zarządu po złożeniu deklaracji członkowskiej. Utrata członkostwa

w LGD następuje na podstawie uchwały Zarządu. „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” jest otwarta na nowych członków. Jedynym warunkiem ich uczestnictwa jest chęć działania i spełnienie warunków określonych Statutem.

- **Zarząd** składa się z 7-13 członków powoływanych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Zarządu należy kierowanie całokształtem działalności Stowarzyszenia, zgodnie z uchwałami Walnego Zebrania Członków, reprezentowanie je na zewnątrz, realizacja uchwał Walnego Zebrania Członków, podejmowanie uchwał w przedmiocie nabycia, utraty u stwierdzenia utraty członkostwa w Stowarzyszeniu, reprezentowania Stowarzyszenia na zewnątrz, sprawowania zarządu nad majątkiem stowarzyszenia, podejmowanie decyzji w sprawie nabycia lub zbycia majątku nieruchomego i ruchomego, kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, ustalanie budżetu Stowarzyszenia, proponowanie Walnemu Zebraniu Członków wysokości składek członkowskich i terminów ich płatności, składanie sprawozdań ze swojej działalności na Walnym Zebraniu Członków, opracowywanie projektu LSR, powoływanie i odwoływanie Dyrektora Biura Stowarzyszenia oraz zatrudnianie innych pracowników tego Biura, ustalanie wielkości zatrudnienia i zasad wynagradzania pracowników, uchwalanie regulaminów przewidzianych w statucie, podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia Stowarzyszenia do innych organizacji. Regulamin Zarządu „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” przyjęty został Uchwałą nr 8/WZ/2008 Walnego Zebrania Członków z dnia 25 czerwca 2008 r.

- **Komisja Rewizyjna** składa się z 3 osób, której główne kompetencje to kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia, składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zebraniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków. Zebrania Komisji Rewizyjnej zwołuje przewodniczący bądź osoba przez niego upoważniona. Zebrania Komisji Rewizyjnej odbywają się w miarę potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

- **Biuro** „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” służy realizacji celów i zadań Stowarzyszenia, a jego podstawowym zadaniem jest merytoryczne i organizacyjne wspieranie zadań Stowarzyszenia. Biuro LGD tworzy Dyrektor Biura oraz pracownicy merytoryczni: specjalista ds. projektowych (obsługa projektowa, obsługa beneficjentów) i specjalista ds. organizacyjno – promocyjnych (wdrażanie, promocja). Stałą obsługę księgową prowadzi zewnętrzne biuro rachunkowe specjalizujące się w tej dziedzinie działalności. Prace Biura LGD regulowane są Regulaminem Biura „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” (załącznik do Uchwały nr 3/NWZ/2015r. z Nadzwyczajnego Walnego Zebrania z 28 grudnia 2015).

1.4.3. Reprezentatywność składu organu decyzyjnego LGD

Organem decyzyjnym „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” jest Rada LGD. Rada jest organem kadencyjnym. Kadencja trwa 5 lat. Żaden z członków Rady LGD nie może być jednocześnie członkiem Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz nie może być pracownikiem Biura LGD. Do kompetencji Rady należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt.9 rozporządzenia nr 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia – zgodnie z art. 34 ust.3 lit.f rozporządzenia nr 1303/2013. Rada składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego, Sekretarza oraz Członków w ilości 6 do 9 wybieranych w głosowaniu tajnym przez Walne Zebranie Członków. Rada „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” liczy 9 osób. W skład Rady wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Członkowie Rady powinni legitymować się co najmniej jednym rokiem doświadczenia w strukturach podmiotu rekomendującego, posiadać doświadczenie w realizacji projektów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. W przypadku zmniejszenia się składu Rady w czasie trwania kadencji, Zarząd zwołuje Walne Zebranie Członków w celu uzupełnienia składu. Rada składa się z co najmniej 50% członków zwyczajnych LGD wskazanych przez poszczególne podmioty będące partnerami społecznymi i gospodarczymi, a działającymi na obszarze dla którego została opracowana LSR. Tym samym procentowy udział przedstawicieli sektora publicznego nie może przekraczać 50% ogólnej liczby członków Rady.

Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania, w tym również procedurę wyłączenia członka Rady od udziału w dokonywaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności określa Regulamin Rady przyjęty Uchwałą nr 2/NWZ/2015 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków z 28 grudnia 2015 r.

Pierwsze wybory do Rady „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” odbyły się na Walnym Zebraniu Członków w dniu 25 czerwca 2008 r. W wyniku przeprowadzonych wyborów Uchwałą nr 12/WZ/2008 Walnego Zebrania Członków wybrano Radę LGD. Aktualną Radę wybrano na Nadzwyczajnym Walnym Zebraniu Członków Uchwałą nr 2/NWZ/2015 z dnia 3 grudnia 2015r, następnie po rezygnacji jednego z jej członków skład Rady został zmieniony uchwałami nr 1/NZW/2017 i 2/NZW/2017 z dnia 18 września 2017 r. Aktualny skład Rady przedstawia się następująco:

Tabela2. Struktura Rady w oparciu o sektory

Lp	Sektor	Liczba przedstawicieli	% udziału w Radzie
1	Społeczny	4	44,45
2	Gospodarczy	4	44,45
3	Publiczny	1	11,00

Zródło: Opracowanie własne

Żaden z wybranych członków Rady nie pełni funkcji w Zarządzie i Komisji Rewizyjnej, ani też nie jest zatrudniony w Biurze LGD.

Planuje się, że członkowie organu decyzyjnego jak i pracownicy Biura LGD będą uczestniczyć minimum 2 razy w roku w szkoleniach, konferencjach i spotkaniach organizowanych przez podmioty oferujące usługi w zakresie podnoszenia wiedzy i umiejętności z zakresu wdrażania LSR i rozwoju obszarów wiejskich – zgodnie z załącznikiem nr 14 do Wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR).

1.4.4. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Decyzje Rady, w szczególności decyzje w sprawach związanych z oceną i wyborem operacji, podejmowane są w formie uchwały zwykłą większością głosów (każdy członek Rady dysponuje jednym głosem). Tryb głosowania określają procedury wyboru - decyzje podejmowane są poprzez wypełnienie karty oceny operacji. Warunkiem koniecznym dla prawidłowości przeprowadzenia procesu decyzyjnego jest zagwarantowanie przedstawicielstwa każdego z sektorów (społecznego, gospodarczego i publicznego). Zarząd stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” prowadzi ponadto rejestr interesów, bazujący na oświadczeniach przedstawicieli organu decyzyjnego. Członkowie Rady są zobowiązani zachować bezstronność w wyborze operacji. Członek Rady lub jego reprezentant, który jest wnioskodawcą wybieranej przez Radę operacji, reprezentuje wnioskodawcę, zachodzi pomiędzy nim a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę lub zgłosi inne powiązanie z daną operacją lub co do którego zachodzi podejrzenie stronniczości przy wyborze dane operacji, zostaje wykluczony z tego wyboru. Regulamin zakłada ponadto obowiązek wyłączenia członków Rady w przypadku stwierdzenia innych powiązań. Na podstawie deklaracji, Przewodniczący Rady wraz z Sekretarzem Rady kontroluje czy skład rady obecny na posiedzeniu pozwala na zachowanie parytetów. **Tym samym, ani władze publiczne, a nie żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny.**

Dla zapewnienia prawidłowości wyborów dokonanych przez członków Rady „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” przewidziane są także działania dyscyplinujące (odwołanie członka) w przypadku gdy członek organu decyzyjnego opuścił 3 kolejne posiedzenia Rady bez usprawiedliwienia lub nierzetelnie wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków, brał udział w ocenie wniosku, który sam złożył lub który został złożony przez osobę lub podmiot z którym Członek Rady pozostaje w zależności rodzinnej lub z tytułu zwierzchnictwa lub podległości zawodowej lub został skazany prawomocnym wyrokiem.

1.4.5. Zasady funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” określają niżej wymienione, odrębnie uchwalone dokumenty:

- 1) Statut – zatwierdzony Uchwałą nr 3/NWZ/2015 Walnego Zebrania Członków z dnia 3 grudnia 2015r. Statut jest zatwierdzany i aktualizowany w drodze uchwały walnego Zebrania Członków, bezwzględna większością głosów przy obecności ponad połowy członków Walnego Zebrania. Statut określa cele LGD i sposób ich realizacji, podstawę prawną działalności grupy, zasady działania i funkcjonowania, informacje o członkach LGD, o ich prawach i obowiązkach, sposobie rozszerzania składu członków, określa władze LGD wraz z ich kompetencjami a także zapisy dotyczące majątku.
- 2) Regulamin Walnego Zebrania Członków uchwalony Uchwałą nr 7/WZ/2008 Walnego Zebrania Członków z dnia 25 czerwca 2008r. Zmiana (przyjęcie nowego i aktualizacja) Regulaminu następuje w formie uchwały Walnego Zebrania Członków na wniosek Zarządu lub co najmniej 5 członków „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”. Uchwała musi być przyjęta minimum zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków Zwyczajnych Walnego Zebrania Członków) uprawnionych do głosowania. Dokument określa procedurę zwoływania i przebiegu

- Walnego Zebrania członków, procedurę podejmowania decyzji (uchwał), kompetencje Przewodniczącego i Sekretarza Walnego Zebrania a także ustalenia dotyczące zmian regulaminu,
- 3) Regulamin Zarządu uchwalony Uchwałą nr 8/WZ/2008 Walnego Zebrania Członków z dnia 25 czerwiec 2008r. zatwierdzony i aktualizowany jest w drodze uchwały Walnego Zebrania Członków „Lokalne Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”. Uchwała musi być przyjęta minimum zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków zwyczajnych Walnego Zebrania Członków) uprawnionych do głosowania. Regulamin określa skład i kompetencje Zarządu, sposób reprezentowania i kierownia jego pracami, procedurę przyjmowania decyzji w tym uchwał oraz zasady obejmujące zarządzaniem środkami finansowymi LGD.
  - 4) Regulamin Rady – zatwierdzony Uchwałą nr 2/NWZ/2015 Walnego Zebrania Członków z dnia 28 grudnia 2015r. Regulamin zatwierdzony i aktualizowany jest w drodze uchwały Walnego Zgromadzenia Członków. Uchwała musi być przyjęta minimum zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków zwyczajnych Walnego Zebrania) uprawnionych do głosowania. Regulamin określa organizację wewnętrzną i zasady pracy Rady LGD, w tym skład i zadania Rady oraz głosowania w trakcie tych posiedzeń (dotyczących wyboru operacji do finansowania), sposobu dokumentowania posiedzenia także procedurę wyłączenia członka Rady od udziału w dokonywaniu wyboru operacji.
  - 5) Regulamin Biura uchwalony Uchwałą nr 3/NWZ/2015 z dnia 28 grudnia 2015 r. Regulamin zatwierdzony i aktualizowany jest przez Zarząd i dla swej ważności wymaga kontrasygnaty Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGD podjętej w formie Uchwały. Uchwała musi być przyjęta minimum zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków zwyczajnych Walnego Zebrania) uprawnionych do głosowania. Regulamin określa zasady funkcjonowania, zakres działania oraz kompetencje Biura „Lokalne Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” a także opisuje uprawnienia i wymogi wobec Dyrektora i pracowników Biura.

Powyższe dokumenty zapewniają przejrzystość i jawność funkcjonowania i podejmowania decyzji przez LGD.

1.4.6. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowaniu i realizację LSR.

Pracownicy Biura LGD posiadają doświadczenie i niezbędną wiedzę w przygotowaniu, wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym oraz regionalnym. Dyrektor Biura jak i pracownicy Biura uczestniczyli w pracach związanych z realizacją zapisów LSR na lata 2007-2013: prowadzili konsultacje, doradztwo, obsługę składanych wniosków, rozliczanie otrzymanego i wydatkowanego dofinansowania na obsługę biura i operacje własne oraz prace nad aktualizacją.

Dyrektor Biura – pracuje od 2013 roku w Biurze LGD, posiada wykształcenie wyższe, doświadczenie w realizacji projektów z funduszy unijnych (ZPORR, PO KL), ponadto posiada doświadczenie w realizacji LEADER Osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Opracowuje wspólnie z pracownikami i Zarządem Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez społeczność (LSR) na lata 2016-2022.

Specjalista ds. przygotowania strategii i jej realizacji – pracuje od 2009r., posiada wykształcenie wyższe, przygotowuje wnioski o płatność oraz sprawozdania z realizacji kosztów funkcjonowania, wnioski współpracy i ich rozliczanie oraz monitoring.

Specjalista ds. przygotowania strategii i jej realizacji – pracuje w biurze LGD od 2011r. Do zakresu obowiązków należała współpraca z mediami, organizacja szkoleń, warsztatów lokalnych liderów, prowadziła doradztwa dla beneficjentów, przygotowuje sprawozdania z realizacji LSR.

Opis stanowisk oraz pracę biura reguluje Regulamin Biura. Szczegółowy opis naboru pracowników oraz wymagania do przewidzianych obowiązków zostały opisane w Załączniku do Regulaminu Biura

ROZDZIAŁ II. Partycypacyjny charakter LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowana przez Społeczność na lata 2016–2022 „Lokalne Grupy Działania - Lider Dolina Strugu” została przygotowana przy zaangażowaniu i aktywnym udziale społeczności lokalnej. W trakcie prac zastosowano zróżnicowane metody i techniki angażowania mieszkańców do budowy Strategii. Wspólne decydowanie, którym można opisać cały proces tworzenia LSR jest uznawane za najwyższy poziom w hierarchii określającej stopień partycypacji społecznej. Współdecydowanie pozwoliło na wypracowanie dokumentu opartego na zasadach współpracy wielu stron, które posiadają różne motywacje jak i interesy, z zastrzeżeniem, iż każda ze stron ma realny (nie ograniczony przez pozostałe podmioty) wpływ na podejmowanie decyzji.

Przedstawione poniżej etapy zaangażowania lokalnej społeczności w przygotowanie LSR, pozwoliły na zmobilizowanie szerokiego grona mieszkańców reprezentujących wszystkie sektory partnerstwa w LGD. Dzięki temu, że zostały zastosowane różne metody i techniki, mieszkańcy mogli dopasować formę włączenia się w proces tworzenia LSR. Tworzenie LSR przebiegło zgodnie z standardami planowania strategicznego, przechodząc przez kolejne etapy: diagnozy, SWOT i jego analiza, uzgodnienie celów ogólnych i szczegółowych, określenie przedsięwzięć rozpoznania problemów, określenie oczekiwanych rezultatów.

Zarząd LGD podjął decyzję o przeprowadzeniu możliwie szerokich konsultacji i dotarciu do jak najszerszych rzeszy społeczności z informacją o planowanych działaniach w zakresie planowania nowego okresu programowania 2014-2020.

W wyniku tego zastosowano następujące metody i techniki:

-**spotkania konsultacyjne** – w ramach spotkań konsultacyjnych przeprowadzono po jednym spotkaniu w każdej gminie wchodzącej w skład LDG.

Spotkania odbyły się według następującego harmonogramu:

- 1) Gmina Błazowa, 3 września 2015r. godz. 17 – siedziba „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”, Błazowa ul. Myśliwska 16 – wzięło udział 66 osób
- 2) Gmina Tyczyn, 4 września 2015r. godz. 17 – sala konferencyjna Urzędu Gminy ul. Rynek 18; - wzięło udział 24 osoby
- 3) Gmina Chmielnik, 9 września 2015r. godz. 17 – sala konferencyjna Urzędu Gminy, Chmielnik 50; - wzięło udział 21 osób
- 4) Gmina Hyżne, 10 września 2015r. godz. 17 – sala konferencyjna Urzędu Gminy, Hyżne 103 – wzięło udział 8 osób.

W tych spotkaniach brali udział przedstawiciele wszystkich trzech sektorów tj. społecznego, publicznego, gospodarczego oraz mieszkańcy. Aby każda osoba z terenu mogła wziąć w nich udział, dlatego odbywały się w każdej gminie, w różne dni tygodnia. O przeprowadzeniu konsultacji mieszkańcy byli informowani poprzez ogłoszenia na stronie internetowej: LGD, Urzędów Gmin wchodzących w skład LGD, stowarzyszeń działających na obszarze LDG, poprzez rozmieszczenie plakatów na tablicach ogłoszeń w miejscowościach wchodzących w skład Gmin a także telefonicznie przez pracowników LGD.

Dzięki wypełnionej ankiecie jak również dyskusji, burzy mózgów podczas konsultacji udało się zebrać szereg informacji niezbędnych do opracowania kolejnych części LSR. Poprzez wypełnienie ankiety mieszkańcy mogli wskazać problemy jakie występują na obszarze objętym działaniami LGD, potrzeby oraz działania, które chcieliby podjąć w przyszłości. W ramach tych prac wykonane zostały: analiza SWOT, cele oraz przedsięwzięcia do realizacji w ramach LSR. Na podstawie spotkań konsultacyjnych i z uzgodnieniami z Zarządem przygotowane zostały lokalne kryteria wyboru operacji oraz budżet LSR.

- **ankieta audytoryjna** – tożsama z ankietą internetową, udostępniana w biurze LGD oraz podczas spotkań konsultacyjnych, miała na celu zebranie danych od możliwie szerokiego spectrum beneficjentów LSR,

- **ankieta internetowa** – osoby, które nie miały możliwości wzięcia udziału bezpośrednio w konsultacjach, mogli wyrazić swoje zdanie na temat problemów, celów, wskaźników, planu komunikacyjnego oraz monitoringu i ewaluacji LSR. Ankieta zamieszczona była na stronie LGD. Informacje o ankiecie rozpowszechniane były drogą telefoniczną, poprzez bezpośredni kontakty z mieszkańcami i przedstawicielami różnych grup i organizacji. Zastosowanie tej metody – narzędzi internetowych pozwoliło większej ilości osób, które z różnych przyczyn nie mogły uczestniczyć w spotkaniach konsultacyjnych na włączenie się w pisanie LSR 2014-2020;

-**punkt konsultacyjny w biurze LGD**–miejsce w którym interesariusze strategii mogli zapoznać się z materiałami informacyjnymi, złożyć swoje opinie i uwagi, przedyskutować z osobami odpowiedzialnymi za budowę strategii interesujące ich kwestie czy wypełnić ankietę,

- **konsultacje telefoniczne**–pracownicy biura prowadzili telefoniczne konsultacje z mieszkańcami obszaru objętego LSR, mające na celu zebranie jak największej ilości informacji na temat potrzeb, słabych i mocnych stron LGD,

- **konsultacje on-line** – były przeprowadzane po wypracowaniu kolejnych elementów LSR, tak aby wypracowane na podstawie danych przedostanie wersje były poddane ocenie przez złożeniem LSR w konkursie na jej wybór. Pozwoliło to na zebranie uwag do opracowanych już dokumentów;

Dzięki zastosowaniu różnych metod partycypacyjnych przez cały okres prac na tworzeniem strategii, osoby, które chciały włączyć się w proces jej przygotowania, miały taką możliwość. Każda z zainteresowanych stron mogła wybrać odpowiednią dla siebie metodę zaangażowania się w pisanie LSR 2014-2020.

2.1. Opis etapów przygotowania LSR.

Tabela 3. Opis etapów przygotowania LSR z udziałem lokalnej społeczności.

Etap	Rodzaj podjętych działań	Opis podjętych działań	Grupa docelowa
Diagnoza i analiza SWOT	<ul style="list-style-type: none"> a. Spotkania konsultacyjne b. Ankieta audytoryjna c. Ankieta internetowa d. Konsultacje w biurze e. Konsultacje telefoniczne 	Przy opracowaniu diagnozy i analizy SWOT zebrano informacje przy pomocy różnych podjętych działań i metod. Dzięki temu w analizie zostało ujęte zdanie wszystkich trzech sektorów, mieszkańców oraz osób defaworyzowanych. Na samym początku przeprowadzono spotkania konsultacyjne podczas których również udostępniono ankietę audytoryjną. W dalszej kolejności przygotowano ankietę internetową, przeprowadzono konsultacje telefoniczne i w biurze.	<ul style="list-style-type: none"> a. Sektor społeczny b. Sektor gospodarczy c. Sektor publiczny d. Mieszkańcy obszaru objętego działaniem LGD e. Przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety)
Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	<ul style="list-style-type: none"> a) Spotkania konsultacyjne b) Ankieta audytoryjna c) Ankieta internetowa d) Konsultacje w biurze e) Konsultacje telefoniczne f) Konsultacje on-line 	W celu określenia celów i wskaźników oraz opracowania planu działania zebrano potrzebne informacje poprzez zastosowanie wielu metod. Uwzględnione zostały wszystkie sektory partnerstwa LGD oraz mieszkańcy i osoby defaworyzowane. Przeprowadzono spotkania konsultacyjne podczas których wykorzystano technikę przekształcenia drzewa problemów w drzewo celów oraz technikę hierarchizacji celów zgodnie z Podręcznikiem dla Lokalnych Grup w zakresie opracowania LSR na lata 2014-2020. Przeprowadzono konsultacje w formie ankiet i rozmów telefonicznych. Następnie udostępniono ankietę internetową a ostatnim etapem były konsultacje online.	<ul style="list-style-type: none"> a. Sektor społeczny b. Sektor gospodarczy c. Sektor publiczny d. Mieszkańcy obszaru objętego działaniem LGD e. Przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety)
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	<ul style="list-style-type: none"> a) Spotkania konsultacyjne b) Ankieta audytoryjna c) Ankieta internetowa d) Konsultacje w biurze e) Konsultacje telefoniczne f) Konsultacje on-line 	Na samym początku przeprowadzono spotkania konsultacyjne, gdzie mieszkańcy przedstawili swoją opinie na temat zasad sprawiedliwej oceny i wyboru operacji do dofinansowania. W spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyli przedstawiciele wszystkich sektorów partnerstwa LGD. W spotkaniach tych brali również udział osoby, które w poprzednim finansowaniu składały wnioski. Pozwoliło to na przeprowadzenie dyskusji na temat wszystkich wad, zalet zasad i kryteriów przeprowadzanej oceny. Podczas konsultacji mieszkańcy mogli zaproponować własne zasady i kryteria oceny.	<ul style="list-style-type: none"> a. Sektor społeczny b. Sektor gospodarczy c. Sektor publiczny d. Mieszkańcy obszaru objętego działaniem LGD e. Przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety)
Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	<ul style="list-style-type: none"> a) Spotkania konsultacyjne b) Konsultacje w biurze c) Konsultacje telefoniczne 	W celu opracowania zasad monitorowania i ewaluacji wykorzystano szereg metod zaangażowania społeczności lokalnej. Podczas przeprowadzonych spotkaniach konsultacyjnych uczestnicy mogli określić sposób i zakres swojego zaangażowania w monitorowanie i ewaluację wdrażanej LSR.	<ul style="list-style-type: none"> a. Sektor społeczny b. Sektor gospodarczy c. Sektor publiczny d. Mieszkańcy obszaru objętego LGD e. Przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety)
Przygotowani	a) Spotkania	Główną metoda jaka została wykorzystania	a. Sektor społeczny

e planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	b) Konsultacje w biurze c) Konsultacje telefoniczne	przy opracowaniu planu komunikacyjnego były spotkania konsultacyjne. Uczestnicy mieli możliwość wypowiedzi na temat preferowanych form komunikacji oraz chęci brania aktywnego udziału w różnych działaniach LGD.	b. Sektor gospodarczy c. Sektor publiczny d. Mieszkańcy obszaru objętego LGD e. Przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież, kobiety)
---	--	---	--

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Opis metod angażowania lokalnej społeczności w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane.

Włączenie się społeczności lokalnej w przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju jest bardzo ważnym procesem uspołeczniania LSR 2014-2020 ale nie jedynym. Społeczność lokalna powinna mieć możliwość uczestniczenia w samym procesie realizacji strategii nie tylko jako odbiorca(beneficjent) ale również jako współdecydujący o kierunkach rozwoju, o zmianach w LSR jak również o ocenie wdrażania i funkcjonowania LGD. W związku z powyższym opracowano metodę uspołeczniania Lokalnej Strategii Rozwoju w różnych momentach jej wdrażania. Przedstawione metody są spójne z planem komunikacyjnym, ze sposobem monitoringu i ewaluacji a także z procedurą aktualizacji LSR oraz ze zmianami lokalnych kryteriów wyboru. W ramach opracowanych metod zagwarantowany został udział w nich wszystkich sektorów partnerstwa(społecznego, gospodarczego, publicznego) w tym mieszkańców. Z uwagi że zastosowano zróżnicowane metody i techniki możliwe będzie kilkustopniowe włączenie się społeczności lokalnej we wdrażanie LSR, bez przeszkód oraz przy wykorzystaniu preferowanych przez siebie form.

Tabela 4 Metodyka uspołeczniania wdrażania LSR.

	Aktualizacja strategii	Opracowanie i zmiany lokalnych kryteriów wyboru	Monitorowanie i ocena realizacji strategii.
METODY	1. Spotkania konsultacyjne. 2. Ankieta internetowa 3. Konsultacje online.		1) Spotkania konsultacyjne 2) Konsultacje telefoniczne 3) Ankieta internetowa 4) Konsultacje online
GRUPA DOCELOWA	1) Wszyscy mieszkańcy 2) Liderzy społeczności lokalnej. 3) Przedstawiciele trzech sektorów partnerstwa LGD. 4) Grupy defaworyzowane uwzględnione w działaniach strategii 5) Pracownicy i członkowie LGD.		

Źródło: Opracowanie własne.

2.3. Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej.

Dokładniejszy opis planowanych działań, które będą mieć na celu włączenie społeczności lokalnej jak również jej animację znajduje się w rozdziale Plan Komunikacyjny niniejszej Strategii. W tym miejscu warto wskazać, że „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” przez cały okres wdrażania LSR 2014-2020 będzie podejmowała działania, które mają na celu:

- 1) Aktywizację mieszkańców aby włączali się w szeroko rozumiany rozwój lokalny
- 2) Podniesienie standardu jakości realizowanych operacji i składanych wniosków
- 3) Pomoc osobom, które z różnych przyczyn nie mogą samodzielnie starać się o wsparcie jakie można uzyskać w ramach wdrażania LSR,
- 4) Bieżącą analizę oraz motywowanie środowiska lokalnego, które może być zainteresowane realizacją projektów z zakresu szeroko rozumianego rozwoju lokalnego, a z jakimi przyczyn tego nie czynią.

Wyżej wymienione działania będą realizowane poprzez:

- 1) Stały kontakt ze wszystkimi sektorami partnerstwa (społecznym, gospodarczym, publicznym) i mieszkańcami. Będą to spotkania bezpośrednie (przy okazji organizowanych różnych wydarzeń, imprez kulturalnych jak również w biurze). Będzie również możliwość kontaktu telefonicznego i mailowego w sprawach związanych z wdrażaniem LSR i realizowanymi operacjami.

- 2) Organizowanie różnego rodzaju wydarzeń o charakterze promocyjnym i informacyjnym dla mieszkańców całego obszaru LGD.
- 3) Prowadzenie stałego doradztwa w Biurze Lokalnej Grupy Działania.
- 4) Organizowanie szkoleń dla lokalnych liderów, stowarzyszeń, różnych grup formalnych i nieformalnych;
- 5) Organizowanie spotkań informacyjnych oraz prowadzenie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów na temat wdrażania LSR, naborów oraz realizowanych operacji
- 6) Bieżący monitoring i analizę osób składających wnioski, uczestniczących w doradztwie.

ROZDZIAŁ III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

Niniejsza diagnoza obszaru stanowi podstawę do przygotowania przez „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu” Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na okres programowania 2016-2022.

Diagnoza obszaru obejmuje problemy i potrzeby występujące na danym obszarze. Ze względu na partycypacyjny charakter przygotowywania LSR diagnoza może ulec zmianie, modyfikacjom.

Dokument ten obrazuje stan faktyczny w oparciu o dane GUS, informacje przekazane z urzędów gmin, oraz analizy z przeprowadzonych konsultacji społecznych.

3.1. Demografia

„Lokalna Grupa Działania - Lider Dolina Strugu” obejmuje swoim obszarem cztery gminy: Błażowa, Chmielnik, Hyżne oraz Tyczyn i położona jest w województwie podkarpackim, w południowej części powiatu rzeszowskiego. LGD zajmuje powierzchnię ok. 276 km².

Gmina	Charakterystyka
Gmina Błażowa	jest gminą miejsko – wiejską, zajmującą powierzchnię 112,7 km ² (miasto Błażowa 4,2 km ²). Składa się z 10 sołectw: Białka, Błażowa Dolna, Makłuczka, Błażowa Górna, Futoma, Kąkolówka, Kąkolówka Ujazdy, Lecka, Nowy Borek, Piątkowa.
Gmina Chmielnik	jest gminą wiejską, zajmuje powierzchnię 52,9 km ² . Składa się z 5 sołectw: Błędowa Tyczyńska, Borówki, Chmielnik, Wola Rafałowska, Zabratówka.
Gmina Hyżne	jest gminą wiejską, zajmuje powierzchnię 51,0 km ² . Składa się z 7 sołectw: Brzezówka, Dylągówka, Grzegorzówka, Hyżne, Nieborów, Szklary, Wólka Hyżneńska.
Gmina Tyczyn	jest gminą miejsko - wiejską, zajmuje powierzchnię 59,0 km ² (miasto Tyczyn 9,7km ²). Składa się z 4 sołectw: Matysówka, Borek Stary, Hermanowa, Kielnarowa.

Wszystkie gminy są członkami LGD, a dokumentami potwierdzającymi to członkostwo są Uchwały Rady Gmin o przystąpieniu do „Lokalnej Grupy Działania - Lider Dolina Strugu”. Gminy te nie są członkami innych LGD, które ubiegają się o wybór do realizacji LSR na lata 2016–2022, ani też podmiotami, które zobowiązały się do współpracy w zakresie realizacji LSR z innymi LGD.

Gminy wchodzące w skład „Lokalnej Grupy Działania - Lider Dolina Strugu” cechują się średnio wysoką liczbą mieszkańców na tle innych gmin powiatu rzeszowskiego. Niemniej jednak, zauważyć należy, iż gminy te stanowią względnie całościowy obraz demograficznej struktury powiatu.

Tabela 5. Informacje o obszarze „Lokalnej Grupy Działania - Lider Dolina Strugu” (ludność, powierzchnia, gęstość zaludnienia) - stan na 31.12.2013r

Gmina	Liczba ludności	Powierzchnia w (km ²)	Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)
Błażowa	10 834	113,0	96
Chmielnik	6 762	53,0	128
Hyżne	6 968	51,0	136
Tyczyn	11 464	59,0	194
RAZEM	36 028	276	131

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

Według danych statystycznych GUS na dzień 31.12.2013r. obszar „Lokalnej Grupy Działania - Lider Dolina Strugu” zamieszkiwało 36 028 osób. Stanowi to 1,70% ludności województwa podkarpackiego.

Największy obszar LGD zajmuje Gmina Błażowa, której powierzchnia wynosi 113km² a najmniejsza jest Gmina Hyżne gdzie obszar wynosi 51 km². Największa liczba mieszkańców - 11 464 osób zamieszkuje obszar Gminy Tyczyn, najmniejsza – 6 762 zamieszkuje w Gminie Chmielnik. Gęstość zaludnienia obszaru wynosi 131 osób/km² na całym obszarze LGD, podczas gdy gęstość zaludnienia w województwie podkarpackim wynosi

119 osób/km². Najbardziej zaludniona jest Gmina Tyczyn z liczbą 194 mieszkańców na 1km². Gmina o najmniejszym zaludnieniu jest Gmina Błażowa – 96 osób na 1km².

Tabela 6. Informacje o urodzonych żywych dzieciach, zgonach, przyroście naturalnym oraz ludność w latach 2010 – 2013 w poszczególnych gminach.

Wskaźniki	Gmina	Dane statystyczne wg stanu na 31.12 w latach 2010 – 2013				
		2010	2011	2012	2013	Różnice (2013 – 2010)
Ludność	Błażowa	10 773	10 787	10 830	10 834	61
	Chmielnik	6 656	6 660	6 706	6 762	106
	Hyżne	6 971	6 996	6 996	6 968	-3
	Tyczyn	11 042	11 158	11 285	11 464	422
RAZEM na terenie LGD		35 442	35 601	35 817	36 028	586
Urodzone żywe dzieci	Błażowa	108	114	142	99	
	Chmielnik	81	68	64	73	
	Hyżne	79	73	81	63	
	Tyczyn	111	127	112	130	
Zgony	Błażowa	125	113	105	121	
	Chmielnik	71	73	64	55	
	Hyżne	65	68	50	71	
	Tyczyn	69	97	100	83	
Przyrost naturalny	Błażowa	-17	1	37	-22	
	Chmielnik	10	-5	0	18	
	Hyżne	14	5	31	-8	
	Tyczyn	42	30	12	47	
RAZEM na terenie LGD		49	31	80	35	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych na 31.12 danego roku

W okresie 2010 – 2013 można zauważyć, że na obszarze LGD przybyło 586 osób, co stanowi 1,7% ludności woj. podkarpackiego. Liczba mieszkańców obszaru w 2010 roku wynosiła 35442 osób, natomiast w roku 2013 – 36028 osób. Szczególnie duży wzrost liczby mieszkańców zauważa się w Gminie Tyczyn – wzrost o 422 osoby w roku 2013 w stosunku do roku 2010. Jedynie w Gminie Hyżne odnotowano spadek liczby ludności w latach 2010 – 2013 (spadek o 3 osoby).

Co do struktury społeczeństwa LGD jest obecnie korzystna, chociaż wskaźnik przyrostu naturalnego ma tendencje do obniżania się np. w Gminie Błażowa w 2010 i 2013 roku, w Gminie Chmielnik w 2011 roku a w Gminie Hyżne w 2013 roku. Zjawisko to jest charakterystyczne dla całej Polski, którego długotrwałe konsekwencje będą miały bardzo duży wpływ na jakość i ilość kapitału społecznego warunkującego rozwój także LGD w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Tabela 7. Ludności wg ekonomicznych grup wieku w (stan na 31.12 w poszczególnych latach)

Lata	Ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na stan 31.12.2013 roku		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
2010 roku	22,00	61,40	16,63
2011 roku	21,60	61,65	16,73
2012 roku	21,23	61,88	16,95
2013 roku	20,80	62,05 (ogółem ludność na obszarze LGD 22 360)	17,15
woj. podkarpackie na 31.12.13r.	19,10	63,70	17,20
Polska na 31.12.13r.	18,00	63,00	19,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS na 31.12.2013r.

Najsilniejszą grupę obszaru stanowi grupa osób w wieku produkcyjnym – średnia w poszczególnych latach wynosi około 61,8% ludności ogółem. Grupa ta, to osoby w wieku pomiędzy 18 a 64 rokiem życia w przypadku mężczyzn a w przypadku kobiet to osoby w wieku pomiędzy 18 a 59 r. życia. Grupa ta w stosunku do województwa podkarpackiego kształtuje się na podobnym poziomie – wskaźnik dla województwa wynosi 63,7% a dla kraju 63,0%. W latach 2010 -2013 zmniejszyła się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym – 22,0% w 2010r wobec 20,80% w 2013r. Wynika to z tego, że część ludzi młodych w wieku przedprodukcyjnym (stanowiących

bardzo cenny zasób kapitału intelektualnego, bez którego nie można mówić o rozwoju zrównoważonym i poprawie wskaźników ekonomicznych) podejmuje i realizuje decyzje o zmianie miejsca zamieszkania i przeprowadza się do większych ośrodków edukacyjnych w Polsce i za granicą. Wyjechać zamierzają maturzyści z wysokim statusem społecznym, wyposażeni w kapitał kulturowy, psychologiczny, z wysokimi aspiracjami, nastawieni na osiągnięcie wyznaczonych celów. Niebezpieczny w tym kontekście jest drenaż mózgow stanowiący zagrożenie dla całej ściany wschodniej. Najnowsze opracowania badawcze pokazują, że w przypadku niektórych województw (opolskie, podkarpackie, świętokrzyskie) „straty migracyjne” osób w wieku aktywności zawodowej można szacować nawet na 25–35%!¹ Młodzi w wieku produkcyjnym wyjeżdżają do pracy zagranicę, gdyż jako przedstawiciele nowej generacji pracowników nie widzą szans na znalezienie pracy na lokalnym rynku². Wyniki niezależnych badań dotyczących województwa podkarpackiego potwierdzają, że ludzie wykształceni, posiadający wysokie kwalifikacje, zorientowani na sukces, emigrują z regionu ze względu na brak rozwiniętego rynku pracy, deficyty w infrastrukturze społecznej (na Podkarpaciu częściej, niż w innych regionach pracują ludzie „na czarno”, stopa bezrobocia wyższa od średniej, niższe są płace, brak pracy dla specjalistów). Opisane zjawisko wpływa nie tylko na odpływ cennego kapitału intelektualnego w wieku produkcyjnym, ale także generuje konsekwencje dla osób w wieku poprodukcyjnym na świadczenia których nie będzie miał kto pracować. W przypadku osób w wieku poprodukcyjnym zaobserwować można postępującą tendencję rosnącą – wzrost liczby ludności w tym wieku wyniósł 0,52%, z poziomu 16,63% w 2010 do 17,15% 2013 roku.

3.2. Rynek pracy

Jednym z celów LSR jest poprawa sytuacji w zakresie funkcjonowania tzw. grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy. Do tego typu grup zaliczymy m. im.: kobiety i młodzieży.

Z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, jedną z najważniejszych kwestii jest poziom i struktura bezrobocia. Według danych z GUS na dzień 31.12.2013r. poziom bezrobocia dla całego obszaru LGD, który wynosi 2047 zarejestrowanych bezrobotnych, w tym jest 1063 mężczyzn i 984 kobiety (stopa bezrobocia na 31.12.2013r w woj. podkarpackim wynosi 16,3%, w powiecie rzeszowskim – 14,6% a w całej Polsce - 13,4%). Dominują wśród bezrobotnych osoby, które pozostają bez zatrudnienia od ponad roku. Badania wskazują, że osoby pozostające bez pracy tak długi okres mają dużo większe problemy z ponowną adaptacją do warunków pracy niż pozostający bez pracy przez kilka miesięcy. Osoby te cechują się dodatkowo niskim poziomem wykształcenia oraz zagrożone są patologiami społecznymi, są to: bezrobocie, bezradność, alkoholizm, postępujące ubóstwo, uzależnienie osób i rodzin od pomocy społecznej. Doprowadza do tego bierność, brak chęci i współpraca z pracownikami socjalnymi i niskie dochody mieszkańców.

Tabela 8. Liczba bezrobotnych z podziałem na płeć na terenie „Lojalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” w latach 2010 – 2013.

Gmina	Wyszczególnienie	Bezrobotni zarejestrowani w latach 2010 -2013			
		2010	2011	2012	2013
Błażowa	Mężczyźni	276	292	268	316
	Kobiety	243	260	293	262
	Ogółem	519	552	561	578
Chmielnik	Mężczyźni	134	129	212	171
	Kobiety	199	193	159	193
	Ogółem	333	322	371	364
Hyżne	Mężczyźni	164	160	160	222
	Kobiety	142	167	206	193
	Ogółem	306	327	366	415
Tyczyn	Mężczyźni	274	279	312	354
	Kobiety	274	284	352	336
	Ogółem	548	563	664	690
RAZEM ogółem		1706	1764	1962	2047
RAZEM mężczyźni		848	860	952	1063
RAZEM kobiety		858	904	1010	984

¹ Por. P. Kaczmarczyk, *Efekty migracji w odniesieniu do rynku pracy – przypadek polskich migracji powojennych*, Studia BAS, Nr 4(40) 2014, s.55-80

² Por. E.J., Biesaga-Słomczewska, J. Kaczorowska, *Różnorodność pokoleniowa pracowników – implikacje dla zarządzania ludźmi (na przykładzie wybranych organizacji)*, „Marketing i Rynek” 2014, nr 8, s.326-331.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Na podstawie powyższej tabelki 4. możemy zaobserwować, że w ostatnich latach bezrobocia na obszarze LGD cały czas wzrasta, jednak nadal utrzymuje się tendencja przewagi kobiet bezrobotnych nad mężczyznami, dlatego też kobiety zostały zakwalifikowane do grupy defaworyzowanej.

Tabela 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2010 – 2013.

Rok	2010	2011	2012	2013
Obszar LGD	7,8%	7,95%	8,8%	9,125%
woj. podkarpackie	10,5%	10,7%	11,3%	11,4%
Polska	7,9%	8,0%	8,7%	8,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych na 31.12 danego roku

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR na dzień 31.12.2013r. przekracza o 2,3% liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie podkarpackim (tabela 5.). Przyczyną tego stanu rzeczy jest niski przyrost naturalny, migracje zarobkowe, niskie kwalifikacje oraz brak chęci do podejmowania pracy przez długotrwale bezrobotnych.

3.3. Dochód podatkowy

Tabela 10. Dochód podatkowy (wskaźnik „G”) w latach 2010 – 2013 na obszarze LGD

Gmina	2010	2011	2012	2013	2014
Błażowa	493,76	447,26	595,74	591,15	658,60
Chmielnik	607,90	601,93	805,17	730,89	855,47
Hyżne	378,8	365,98	408,29	473,83	617,78
Tyczyn	792,48	761,83	750,32	919,55	887,99
Średnia z gmin	568,24	544,25	639,88	678,86	754,96
woj. podkarpackie	666,80	643,87	652,08	766,15	871,93

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Finansów w poszczególne lata 2010 – 2014.

Na przełomie lat 2010 - 2014 wskaźnik „G” (dochód podatkowy) gmin znajdujących się na obszarze „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” sukcesywnie wzrasta jednak ciągle jest on niższy od średniej obliczonej dla województwa. Dochód podatkowy na 1 mieszkańca na obszarze LSR na dzień 31.12.2013r. jest niższy o 87,29 zł od średniej liczony dla województwa podkarpackiego

3.4. Charakterystyka gospodarki

Obszar „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” charakteryzuje się wysokim potencjałem i możliwościami do rozwoju przedsiębiorczości. Problemem jest niechęć osób do zakładania własnych działalności gospodarczych przez skomplikowaną biurokrację oraz wysokie opłaty.

Tabela 11. Ilość prowadzonych działalności gospodarczych na obszarze LSR w latach 2010 – 2013.

Gmina	Lata			
	2010	2011	2012	2013
Błażowa	624	628	657	677
Chmielnik	350	346	376	400
Hyżne	308	305	314	326
Tyczyn	761	789	825	851
RAZEM ilość prowadzonych działalności gospodarczych na obszarze LLGD	2043	2068	2172	2254

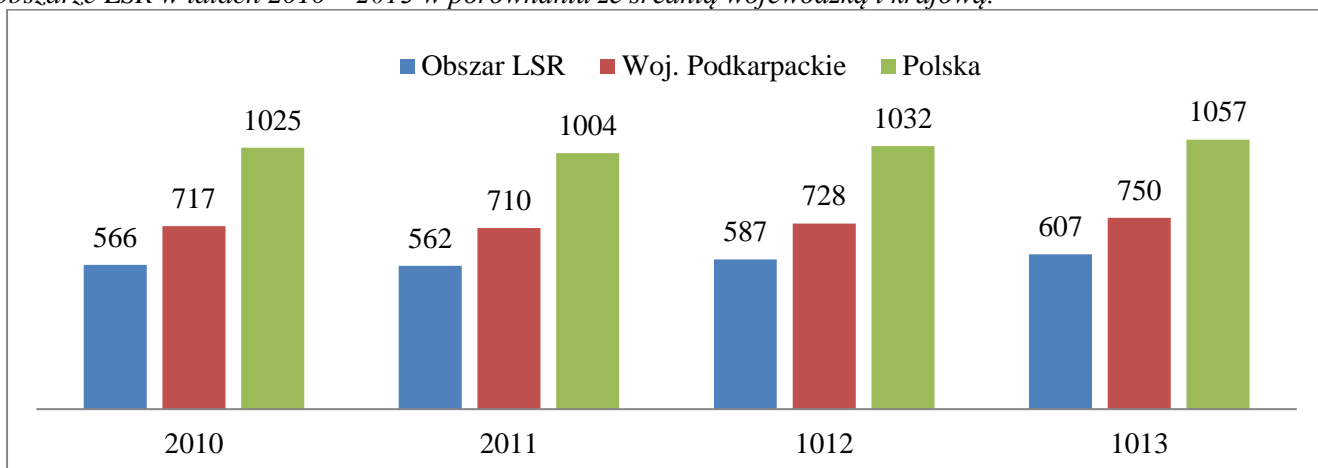
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych w danych latach 2010 – 2013.

Na obszarze LGD na koniec 2013r. zarejestrowanych jest ponad 2254 podmiotów gospodarczych wśród, nich przeważająca liczba przedsiębiorców to podmioty małe, często jednoosobowe świadczące usługi w zakresie napraw oraz budownictwa, a także podmioty handlowe (tabela 8.). Najwięcej takich podmiotów zarejestrowanych jest na terenie Gminy Tyczyn – 851 a najmniej na terenie Gminy Hyżne – 326.

Większość firm działa jedynie na rynku lokalnym. Występująca na terenie gmin niewielka liczba prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych to wynik braku kapitału potrzebnego do prowadzenia tego rodzaju działalności. Zauważyć możemy również że ilość prowadzonych działalności gospodarczych na obszarze „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” z roku na rok wzrasta.

Wykres 1. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców na obszarze LSR w latach 2010 – 2013 w porównaniu ze średnią wojewódzką i krajową.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych w danych latach 2010 – 2013.

Przedsiębiorczość na obszarze obrazuje duża ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, co ukazuje wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców (Wykres.1). Zauważyć można, że co rok wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON wzrasta. Dla obszaru LGD wskaźnik ten w roku 2013 wynosił 607, gdzie średnia dla województwa podkarpackiego wynosiła 750, zaś dla Polski 1057, widać więc, że wskaźnik dla obszaru LGD jest najniższy.

Tabela 12. Wykaz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 na 31.13.2013r.

SEKCJA:	Gminy				Razem	Woj. Podkarpackie
	Błażowa	Chmielnik	Hyżne	Tyczyn		
A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	9	2	2	3	16	2851
B – Górnictwo i wydobywanie	0	1	0	2	3	149
C – Przetwórstwo przemysłowe	70	41	43	86	240	12346
D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0	38
E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	0	0	0	0	205
F – Budownictwo	144	56	67	124	391	18125
G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	164	82	71	193	510	36203
H – Transport i gospodarka magazynowa	55	30	34	63	182	9706
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	10	5	4	10	29	3635
J – Informacja i komunikacja	15	14	7	15	51	2918
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	9	17	5	29	60	3913
L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	5	2	10	19	1001
M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	26	25	11	73	135	11024
N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	12	7	5	13	37	2539

Q – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0	0	0	0	0	3
P – Edukacja	5	6	1	19	31	2398
Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	13	17	2	23	55	7781
R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4	5	0	6	15	31729
S - Pozostała działalność usługowa. T - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby. U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	26	12	6	34	78	123085

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Z powyższej tabeli 8. wynika że na obszarze „Lokalne Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” nie ma ani jednej firmy prowadzącej działalność z branży:

- wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych,
- dostawy wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją,
- administracji publicznej i obrony narodowej; obowiązkowych zabezpieczeń społecznych

Najmniej firm prowadzonych jest w zakresie branży: górnictwa i wydobywania, oraz działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Najwięcej podmiotów działalności gospodarczej jest w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 510 firm, drugą z kolei branżą jest budownictwo – 391 firm. Jak wynika z powyższych danych pomimo nieznacznego wzrostu liczby firm na przestrzeni ostatnich lat na obszarze LGD, nie obserwuje się malejącego bezrobocia, wręcz przeciwnie następuje jego wzrost. Wynika z tego, że dynamika powstawania nowych firm jest zbyt mała, wynika to z trudności administracyjnych, lęku czy nawet bezradności i ograniczonej puli środków. W trakcie spotkań konsultacyjnych podkreślano, że środki finansowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej oferowane na szczeblu regionalnym są ze względu na stopień trudności nieosiągalne dla mieszkańców wsi. Bardzo dobrze został odebrany pomysł utworzenia lokalnego inkubatora, jako elementu promowania produktów lokalnych jak również jako instytucje tworzącej nowe miejsca pracy. Dlatego zaproponowano ponad 50% środków LSR na tworzenie nowych miejsc pracy w ramach LSR.

3.5. Problemy społeczne

Obszar LGD charakteryzuje się wysokim ubóstwem. Problemy te dotyczą nie tylko pojedyncze osoby, ale całe gospodarstwa domowe, w których jest bardzo dużo ludzi młodych i kobiet pozostających bez środków do życia. O skali tego problemu można wnioskować m.in. poprzez analizowanie udziału osób korzystających z pomocy społecznej, jak i z informacji uzyskanych na konsultacjach społecznych. Dane względem województwa, Polski oraz gmin z obszaru LGD przedstawia poniższa tabela 9.

Tabela 13. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze gmin w latach 2010 – 2013.

Gmina	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej				Zmiana w latach 2010-2013
	2010	2011	2012	2013	
Błażowa	1 078	1 050	999	1085	wzrosło o 7
Chmielnik	870	916	924	962	wzrosło o 92
Hyżne	772	730	766	789	wzrosło o 17
Tyczyn	783	868	945	999	wzrosło o 216
RAZEM	3 503	3 564	3 634	3 835	wzrosła o 332
woj. podkarpackie	253 249	230 283	233 915	241 099	zmałała o 12 150
Polska	3 338 703	3 103 832	3 111 054	3 204 830	zmałała o 133 873

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych w danych latach 2010 – 2013.

W skali obszaru gmin LGD liczba osób objętych pomocą społeczną w 2013 roku była równa 3835 osobom. Obserwowalny jest niestety wzrost liczby beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem. Na przełomie lat

2010 i 2013 liczba ta zwiększyła się z 3503 na 3835 co stanowi powiększenie o 332 osoby. Największy wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej odnotowany został w Gminie Tyczyn.

3.6. Sektor społeczny

Na obszarze „Lokalne Grupy Działania – Lider Doliny Strugu” działa 97 organizacji pozarządowych (w Gminie Błażowa – 32, w Gminie Chmielnik – 23, w Gminie Hyżne – 14, w Gminie Tyczyn – 28) zajmujących się bezpieczeństwem, sportem, promocją zdrowia, szeroko rozumianą kulturą oraz integracją społeczności wiejskiej. Organizacje te na terenie 4 gmin wchodzących w obszar działania LGD nie realizują wspólnych działań nawet na terenie własnej gminy. Jednostki te indywidualnie realizują działania związane z aktywizacją mieszkańców poprawiających jakość życia, poprawę estetyki obszarów wiejskich, edukacją, promowaniem produktów lokalnych. Organizacje pozarządowe zrzeszają coraz mniej aktywnych mieszkańców w celu wspólnego działania na rzecz swoich miejscowości. W stowarzyszeniach działają lokalni liderzy, którzy w trakcie spotkań konsultacyjnych wyrażali potrzebę pogłębiania swojej wiedzy poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju szkoleniach na temat pisania i rozliczania projektów, co wskazuje, że są chętni do sięgania po dofinansowanie i realizacją swoich pomysłów. Organizacje są na różnym poziomie rozwoju i przygotowania do procesu profesjonalizacji działań. Borykają się z problemami lokalnymi i przeszkodami organizacyjnymi, które często ograniczają możliwość realizacji misji społecznej w takim zakresie i zasięgu jakim by chcieli.

Mimo rosnącego zainteresowania życiem społecznym mieszkańców, jako główną przyczynę wskazywano brak współpracy i wsparcia – organizacyjnego dla organizacji społecznych. Wiele inicjatyw lokalnych mogących rozszerzyć ofertę kulturalną obszaru nie jest realizowanych ze względu na brak środków i wsparcia merytorycznego. W trakcie konsultacji zaproponowano znalezienie wspólnej platformy jako instytucji nieformalnej pozwalającej na systematyczne zdobywanie i wymianę doświadczeń. Podkreślano również potrzebę doposażenia, remontu i ożywiania obiektów które powinny pełnić funkcje społeczne. Odpowiedni stan obiektów jak i pełne ich wyposażenie pozwoliło by rozwijać różne zainteresowania jak inicjatywy. W trakcie spotkań dużym zainteresowaniem uczestników okazał się pomysł inkubatora lokalnego. Jako działanie innowacyjne zaproponowano również budowę otwartych siłowni ogólnodostępnych.

3.7. Rolnictwo

Obszar LGD ma rolniczy charakter gospodarczy. Z łącznej powierzchni wynoszącej 276 km², użytki rolne i leśne zajmują ok. 70%. Warunki glebowe i klimatyczne są średnio korzystne dla produkcji rolniczej, sprzyjają uprawie większości roślin, w tym także warzyw i owoców. Rolnictwo tego obszaru, podobnie jak na całym Podkarpaciu, dostarcza żywność wytwarzaną metodami tradycyjnymi, o dużych walorach ekologicznych. W produkcji roślinnej dominują zboża, rośliny okopowe i pastewne, natomiast w hodowli produkcja żywca wieprzowego i wołowego. Na obszarze LGD funkcjonuje ok. 6200 indywidualnych gospodarstw rolnych, a średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi zaledwie nieco ponad 3 ha. Rozdrobnienie agrarne jest jednym z większych problemów regionu, jak również brak zorganizowanych grup producenckich, które prowadziły by profesjonalny marketing produktów zbożowych.

3.8. Specyfika obszaru

Elementy wyróżniające obszar Doliny Strugu :

- korzystne położenie geograficzne , bliskość aglomeracji Rzeszowa
- wyposażenie w infrastrukturę teleinformatyczną najwyższej jakości. Mocną stroną dla uwarunkowań rozwoju w zakresie telekomunikacji jest działalność w gminach operatora niezależnego, posiadającego system łączności przewodowej oparty o nowoczesne technologie, wysoka sprawność i duże możliwości rozwojowe.
- dobre warunki glebowo-klimatyczne,
- duże bogactwo kulturowo-historyczne – „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” to nie tylko teraźniejszość ale i historia wieków. Na jej terenie znajdują się stare dwory i pałace, z których najbardziej znanymi są: pałac Wodzickich w Tyczynie, zespół dworski z parkiem w Hyżnem. Na terenie LGD znajdują się licznie odwiedzane Sanktuaria Maryjne w Borku Starym, Chmielniku i Hyżnem. Na tym terenie znajduje się wielkie bogactwo form krzyży, kapliczek i figur przydrożnych będących pomnikami przeszłości.
- obszar o znaczącym potencjale rozwoju turystyki. Instytut Turystyki w Krakowie w opracowanej w 1996r. „Strategii rozwoju województwa rzeszowskiego przez turystykę” wydzielił subregion „Dolinę Strugu”, który uznał za obszar o znaczącym potencjale rozwoju turystyki. Turyści odwiedzający malowniczo położone tereny Doliny Strugu mają okazję do aktywnego spędzania czasu przeznaczonego na wypoczynek. Na zwolenników turystyki

pieszej lub rowerowej czekają bowiem przygotowane i oznakowane szlaki turystyczne obejmujące swoim zasięgiem obszar LGD:

- żółty, nizinny, o długości 120 km, biegnący wokół Rzeszowa, wychodzący z Wilkowyi poprzez Słocinę, Matysówkę, Tyczyn, Hermanową, Przyłasek, Mogielnicę, Zgłobień, Dąbrowę, Bratkowice, Budy Głogowskie, Głogów, Stobierną, Jasionkę, Terliczkę, Załęże;
- niebieski, górski, o długości 40 km biegnący z Białej przez Matysówkę, Chmielnik, Borówki, Grzegorzówkę, Jawornik Polski, Bachórz aż po Dynów;
- czarny, górski, o długości 2,5 km z Zalesia do Matysówki - Łanów

Po trudach pieszych i rowerowych wędrówek można odpocząć nad zalewem w Dylągówce lub w gospodarstwach agroturystycznych. Niewątpliwą atrakcją turystyczną jest podróż kolejką wąskotorową, której trasa częściowo biegnie przez teren gminy Hyżne. Wsiadamy do niej w Przeworsku, by powoli przemierzać piękne tereny Pogórza Dynowskiego, przebyć najdłuższy w Europie tunel kolejki wąskotorowej w Szklarach i zakończyć podróż w Dynowie. W sezonie zimowym warto odwiedzić Dylągówkę. Gminny Ośrodek Sportu dysponuje dwoma wyciągami narciarskimi o długości 320 m i przepustowości 900 osób na godzinę. Stok jest sztucznie naśnieżony, oświetlony, a trasy narciarskie dobrze przygotowane ratrakami. Wszystkie atrakcje turystyczne zostały przedstawione w przewodniku turystycznym wydanym przez „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu” Pieszko i rowerem po Dolinie Strugu. Powstały 3 części: 1. Pieszko; 2. Rowerem po szosie i 3. Rowerem w terenie. Przewodniki przedstawiają różne opcje wędrówek po Dolinie Strugu.

Tereny LGD można również zwiedzać wirtualnie dzięki wirtualnemu spacerowi. Spacer zawiera mapy, zdjęcia, opisy nt. wizualizowanego miejsca. Wirtualny spacer stanowi wycieczkę po wizualizowanych przestrzeniach ukazując w atrakcyjny sposób miejsca oraz znajdujące się tam obiekty. Spacer został udostępniony na stronie internetowej LGD i jest dostępny dla ogółu użytkowników.

-położenie dużej części Doliny Strugu w obszarze przyrodniczym objętym ochroną prawną, pomaga w zachowaniu przyrodniczej atrakcyjności gminy. W obszarze Hyżneńsko – Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu mieści się cała Gmina Hyżne, ok. 3 tys. hektarów gminy Chmielnik oraz około 50 % powierzchni gminy Błażowa, na obszarze której położone są Rezerwaty Przyrody „Mójka” i „Wilcze”.

-zasoby naturalne – wody, wody mineralne, wody lecznicze, pokłady zeolitów,

-istniejący potencjał przetwórstwa rolno-spożywczego, (firma „Chmielnik Zdrój”, „Błażowiak”)

-tradycyjne rzemiosła i rękodzielnictwo ludowe, bogactwo ukazuje wydany w ramach Schematu II Katalog Produktów Lokalnych” ukazuje on następujące rodzaje produktów tradycyjnych „Plastyka obrzędowa”, Bibułkarstwo, Haft, Koronki, Rzeźba, Garncarstwo, Wikliniarstwo, Kowalstwo, Lutnictwo, Stolarstwo artystyczne.

-wysoki poziom aktywności społecznej, uwidocznił poprzez dużą liczbę organizacji społecznych.

1) Zagospodarowanie przestrzenne.

Przez obszar „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” przebiegają drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Na obszarze znajdują się filie banków spółdzielczych, poczty, ośrodki zdrowia, policja, straż, sieci sklepów oraz targowiska, które stanowi ważny punkt dystrybucji produktów rolnych i lokalnych z obszaru LSR.

Obszar charakteryzuje się dobrą dostępnością do sieci dróg utwardzonych, które obsługują najważniejsze połączenia zewnętrzne i wewnętrzne gmin oraz rejonów o największej koncentracji zabudowy. Jednak w dalszym ciągu stan techniczny tych dróg uznawany jest za niezadawalający. Pomimo dużych nakładów finansowych na przebudowę i modernizację sieci drogowej występuje potrzeba ciągłego ich ulepszania, szczególnie pod kątem budowy nawierzchni asfaltowych, utwardzonych poboczy, poszerzania pasów drogowych.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa powstaje coraz więcej chodników dla pieszych, jednakże są usytuowane głównie w centrach wsi, brakuje chodników łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości, również liczba miejsc parkingowych jest niewystarczająca, brakuje odpowiedniego oświetlenia. Sieć ścieżek pieszo – rowerowych jest słabo rozwinięta, brakuje ścieżek rowerowych poprawiające bezpieczeństwo mieszkańców. Na obszarze LGD wzrasta popularność instalacji zmniejszających szkodliwe oddziaływanie na środowisko, w ostatnich latach powstało kilkanaście instalacji solarnych w prywatnych budynkach i obiektach użyteczności publicznej.

Obszar LGD posiada szeroką ofertę edukacyjną. System oświatowy tworzą szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące, szkoły wyższe i szkołę. Słabo rozwinięta jest sieć punktów przedszkolnych. Kluczowe znaczenie dla umożliwienia kobietom powrotu na rynek pracy po urodzeniu dziecka jest zapewnienie przez gminy odpowiedniej dla potrzeb infrastruktury w zakresie świadczenia opieki dla dzieci do 3 roku życia. Na obszarze LGD nie istnieją żłobki.

Infrastrukturę społeczną tworzą również świetlice wiejskie, obiekty kulturalne, sportowe i rekreacyjne. W wielu miejscowościach istnieją świetlice wiejskie, jednakże nie są one w pełni wykorzystane, brakuje stałej obsługi. Większość budynków użyteczności publicznej nie spełnia nowoczesnych standardów, nie wszystkie świetlice są w pełni wyposażone, większość obiektów nie jest przystosowana do osób niepełnosprawnych. Koszty

utrzymania obiektów infrastruktury społecznej są zbyt wysokie. Centra miejscowości nie są w pełni zagospodarowane. Na obszarze LGD funkcjonują przychodnie i ośrodki zdrowia.

Widoczna jest potrzeba rewitalizacji i rekultywacji obiektów. Głównym założeniem działań rewitalizacyjnych będą zintegrowane działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Istotnym elementem rewitalizacji jest pobudzanie lokalnej aktywności gospodarczej i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Społeczną część działań uzupełniać będą szkolenia oraz wsparcie na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Interwencja w ramach rewitalizacji powinna dotyczyć również modernizacji przestrzeni publicznej i zapewnienia lepszego dostępu do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych. Uwzględniając potrzeby młodzieży i kobiet jako grup najbardziej zagrożonych.

2) *Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze.*

Tereny czterech gmin LGD położone są na granicy dwóch krain geologicznych: Pradoliny Podkarpackiej i Pogórza Dynowskiego. Nad krajobrazem dominuje kilka znaczniejszych wzniesień, wśród nich pasmo Marii Magdaleny, mające w najwyższym punkcie, zwanym Patria - 349 m n.p.m., oraz pasmo Wilcze z widokowym szczytem 506 m n.p.m. **kształtowanie powierzchni**

Rzeźba terenu niektórych miejscowości z terenu LGD jest czynnikiem atrakcyjności obszaru. Największe walory krajobrazowe spowodowane występowaniem dolin rzecznych ostrych zboczy, różnej wielkości wzniesień posiada gmina Hyżne. Licznie rozrzucona zabudowa wsi i przysiółków, zwłaszcza położona w sąsiedztwie lasów, a dostępna komunikacyjnie może stanowić atrakcyjne miejsca wypoczynkowo-rekreacyjne. Cały obszar leży w strefie systemu ekologicznego o znaczeniu wojewódzkim.

Klimat: jest charakterystyczny dla strefy klimatycznej pogórzy, zbliżony do klimatu górskiego gdzie zróżnicowanie morfologiczne powoduje różnice wartości poszczególnych elementów klimatu. Ogólne cechy klimatu są modyfikowane lokalnymi warunkami, takimi jak: ukształtowanie powierzchni, cechy hydrograficzne, szata roślinna i sposób zagospodarowania terenów. Warunki klimatyczne obszaru są nieco modyfikowane także w obrębie lasów, głównie poprzez ich korzystny wpływ na zmniejszenie dobowych amplitud temperatur i wilgotności. Z rolniczego punktu widzenia warunki klimatyczne są stosunkowo korzystne.

Gleby: Na większości obszaru przeważają gleby bardzo dobre i dobre o małym zróżnicowaniu genetycznym. Gleby dolin rzecznych – mady aluwialne, pyłowo – ilaste o znacznej miąższości, dużej aktywności biologicznej oraz pojemności wodnej są bardzo podatne na erozję. Są to gleby dobre dla produkcji roślinnej i powinny podlegać ochronie i zabiegom przed degradacją. Średnia wartość bonitacyjna gleb to klasa III b.

Bogactwa naturalne: Na części obszaru LGD występują minerały nazywane „minerałami XXI wieku”, które posiadają wysokie zdolności sorpcyjne i jonowo wymienne, wykorzystywane w ochronie środowiska, budownictwie, rolnictwie i przemyśle chemicznym. Daje to możliwość uruchomienia zarówno rozlewni wód, jak i ośrodka leczniczo wypoczynkowego. W południowej części gminy Hyżne głównie zarejestrowanych zostało kilka źródeł wód mineralnych. Ich wykorzystanie stanowi szansę reaktywowania i rozwoju strefy klimatycznej projektowanego uzdrowiska Nieborów.

Lesistość: Podstawowym typem siedliskowym lasów analizowanego obszaru jest las wyżynny (ponad 90%). Znaczącą część obszaru, bo prawie 25 % obszaru gminy Błażowa, Hyżne i ok. 14 % obszaru Chmielnika i Tyczyna zajmują lasy. W lasach głównym gatunkiem jest jodła i buk, następnie sosna, dąb, modrzew, brzoza, jawor, świerk i grab.

Zasoby wodne: Obszar gmin LGD położony jest w dorzeczu Wisłoka. Wody powierzchniowe na tym terenie to przede wszystkim wody dopływów Wisłoka. Największym ciekim wodnym przepływającym przez ten obszar jest Strug, płynący korytem wciętym w dno swojej doliny od 6 do 12 m i wpadający do Wisłoka już poza granicami Doliny Strugu. Strug niesie wody wielu swoich dopływów, w okolicy wsi Kielnarowa wpada rzeczka Chmielniczanka, a później Hermanówka. Źródła potoków znajdują się na obszarze Pogórza Dynowskiego, głównie w gminach: Błażowa, Hyżne i Chmielnik, a także w gminie Tyczyn.

Powietrze atmosferyczne w obszarze cechuje się stosunkowo wysoką czystością. Średnioroczne stężenia najczęstszych zanieczyszczeń takich jak dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, chrom, ołów, kadm oraz pył zawieszony, nie przekraczają dopuszczalnych norm środowiska. Zanieczyszczenie powietrza, zwłaszcza dwutlenkiem węgla oraz pyłami jest jednak odczuwalne w okresie grzewczym i wiąże się z emisją powstającą ze spalania węgla w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach. Są to właściwie najbardziej istotne źródła zanieczyszczenia powietrza, ze względu na powszechność ich występowania.

Tereny o najcenniejszych walorach przyrodniczych i krajobrazowych zostały objęte ochroną. Pośród nich najważniejszymi są:

- **Rezerwat przyrody Mójka** o powierzchni 286 ha znajdujący się w okolicy wsi Futoma i jej przysiółka Mójka. W rezerwacie tym chroni się unikatowe siedlisko bobrów. Występują tu także m.in. buczyna karpacka, grąd wysoki i łęg jesionowy.

- **Wilcze**, czyli **rezerwat florystyczny** o powierzchni 342 ha w okolicy wsi Kąkolówka. Obejmuje zachowany w formie naturalnej las porastający wzgórze północnej strony pasma Wilcze, o najwyższym, malowniczym wzniesieniu ponad 500 m n.p.m.;
- **Hyżnieńsko - Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu**, zajmujący obszar 24 620 ha, stanowi część przepięknego Pogórza Dynowskiego o wyjątkowym bogactwie flory i fauny. Spotkać tam można bociana czarnego, puchacza, salamandrę złocistą, występują tam również borsuk, gronostaj, łasica, wśród ptaków drapieżnych: myszołów, orlik krzykliwy i krogulec.

3) *Uwarunkowania historyczne*

Obszar Doliny Strugu wykazują bardzo dawne ślady pobytu i działalności ludzkiej, co wiąże się niewątpliwie z korzystnymi warunkami glebowymi.

Początki życia na obszarze gmin Doliny Strugu sięgają neolitu (około 4 000 – 1800 lat p.n.e.), o czym świadczą liczne znaleziska archeologiczne m.in. krzemienne groty oszczepu, toporki kamienne i inne.

Ludność zamieszkująca początkowo ten obszar przybyła w środkowej fazie neolitu z dwóch obszarów, z północnych Niemiec lub Jutlandii oraz z terenów od Renu aż po Kaukaz, który to lud był połączony z przodkami dzisiejszych Słowian.

Początków założenia osad można szukać na przełomie XI i XII wieku.

O istnieniu osad obronnych świadczy występowanie grodzisk w Błazowej Dolnej, Woli Rafałowskiej, które pochodzą z okresu wczesnego średniowiecza – najmłodszego okresu w pradziejach Polski.

Były to tereny pogranicza polsko-ruskiego, od końca XI w. związane przeważnie z Rusią, by ostatecznie w 1341r. po wyprawie króla Kazimierza Wielkiego znaleźć się w granicach Polski.

W okresie XIII i XIV wieku miejscowości obecnej Doliny Strugu należały terytorialnie częściowo do Ziemi Sanockiej i Przemyskiej. Większość ziem tego terenu wchodziła w skład dóbr tyczyńskich. Majętności owe do czasów zniesienia państwa w 1848 roku stanowiły dla mieszkającej w nich ludności chłopskiej jednostkę administracyjną.

Ziemię opisywanego obszaru często zmieniali swoich właścicieli. Były to takie rody jak : Pileccy, Branicy, Kostkowie, Działyńscy – właściciele Tyczyna i Chmielnika; Kmitowie, Thokoły (Węgier), Lubomirscy, Flemingowie – właściciele Błazowej; Kmitowie, Denowscy, Rzeszowscy, hrabia Nieborowski, Jędrzejowice, Dzieduszyccy – właściciele Hyżnego. Były to rody szlacheckie powiązane niekiedy z rodami królewskimi – np. Stanisławem Augustem Poniatowskim) oraz utrzymujące kontakty z zagranicą (np. Saksonią skąd sprowadzono fachowców od tkactwa).

Do 1808 roku nastąpił rozpad dominium tyczyńskiego, początkowo sporych rozmiarów, rozpadło się na mniejsze posiadłości.

W okresie I rozbioru w 1772 roku obszar znajdował się w zaborze austriackim i po zmieniających się podziałach administracyjnych w tym okresie znalazła się administracyjnie w powiecie rzeszowskim Królestwa Galicji i Lodomerii.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r. opisywane tereny weszły w skład powiatu rzeszowskiego województwa lwowskiego, a po 1945 r. w skład województwa rzeszowskiego.

Administracyjny podział gmin z terenu Doliny Strugu funkcjonuje w obecnym kształcie od 1933 r. Na obszarze LGD zachował się bardzo dużo pomników historycznych i miejsc pamięci których stan pogarsza się z roku na rok. W trakcie konsultacji celów LSR sygnalizowano potrzebę realizacji projektów które by pozwoliły na odrestaurowanie tych obiektów co pozwoli zachować pamięć historyczną szczególnie wśród młodego pokolenia, jak również wskazywano, że staną się one dodatkową atrakcją obszaru. Jako beneficjentów tego rodzaju projektów wskazywano mieszkańców lub sektor społeczny.

4) *Uwarunkowania kulturowe*

Jednymi z najważniejszych uwarunkowań, które „scalają” gminy mikroregionu LGD w spójną przestrzeń terytorialną są uwarunkowania kulturowe. Związane są one przede wszystkim z kultem religijnym, ważnym w skali całego województwa oraz z tradycją kultury materialnej i duchowej mieszkańców tego obszaru (produkty tradycyjne).

Czynnikami ukazującymi wpływ lokalnej tradycji na działalność ludności są lokalne produkty tradycyjne, które dotyczą zarówno rękodzieła tradycyjnych surowców, jak i tradycyjnych produktów żywnościowych, czyli tzw. dziedzictwa kulinarnego. Innym czynnikiem odwołującym się do tak rozumianej tożsamości kulturowej jest również rozwój współczesnej turystyki wiejskiej.

Obszar LGD posiada bardzo bogate tradycje kulinarne. Do dziś gospodynie z Doliny Strugu kontynuują tradycje wypieku chleba, bułek, placów z kruszonką, których przepisy są przekazywane z pokolenia na pokolenie w miejscowej kuchni. Najważniejsze jest wykorzystanie wszystkich produktów pochodzących z gospodarstwa oraz prostota i neutralność potraw, co niewątpliwie ma wpływ na ich walory ekologiczne.

Na terenie LGD, są istniejące zarejestrowane produkty tradycyjne – gomółki, bulwiak, żur tradycyjny. Bogactwo lokalnej kuchni zostało ukazane w książce „Kuchnia Doliny Strugu”, która opisuje przepisy na

następujące rodzaje potraw : (zupy, potrawy z mąki potrawy z ziemniaków, potrawy z kasz, potrawy z mięsa, potrawy z kapusty, wypieki, nalewki, przetwory i inne potrawy” oraz w drugiej części „Kuchnia Doliny Strugu Nowe przepisy”, które zawiera przepisy na: potrawy wigilijne i świąteczne, potrawy postne, potrawy wielkanocne, nalewki i inne przepisy.

Każdy region posiada cechy interesujące i charakterystycznych dla terenu, co uczynił go bardziej atrakcyjnym dla mieszkańców oraz turystów. Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” wydało różne publikacje dotyczące tradycji regionu. Jedną z nich jest katalog, w którym to zawarte zostały rodzaje rękodzieł i ich twórcy z całego regionu LGD. Celem tego katalogu jest ochrona przed zapomnieniem lokalnych produktów, identyfikacją z danym regionem oraz przekazywaniem młodszemu pokoleniom dziedzictwa kulturowego. Założeniem publikacji było zebranie i udostępnienie informacji na temat rzemiosła, rękodzieła lokalnego dla informacji oraz chęci rozwijania kolejnych dziedzin po to by stały się wizytówką regionu a jednocześnie uświadamiały mieszkańcom o bogactwie regionu. Powrót do tradycji, do dziedzictwa kulturowego regionu poprzez wytwarzanie produktów lokalnych stwarza szansę poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców, generuje pozytywne efekty środowiskowe, gospodarcze oraz społeczne.

Tradycyjne rzemiosło jest ważną częścią dziedzictwa kulturowego i trzeba dołożyć starań, aby dawne rodzaje działalności nie zostały zapomniane, lecz przyczyniały się do podniesienia turystycznej atrakcyjności regionu. Po kilku latach pracy nad ochroną dobytku kulturowego można zauważyć dbałość o wartości wypracowane przez kolejne pokolenia, cenne stało się dbanie o walory produktu lokalnego. Wśród społeczności można wyraźnie zauważyć dążenie do ochrony produktów lokalnych oraz tradycji.

W trakcie spotkań konsultacyjnych ich uczestnicy zauważali walory obszaru wymienione powyżej jednak większość podkreślała, że zarówno mieszkańcy jak i organizacje pozarządowe czy samorząd nie wykorzystują tego potencjału jako dodatkowego źródła dochodów. Większość uczestników podkreślała, że należy znaleźć jakieś rozwiązanie w celu wykorzystania walorów do rozwoju szeroko rozumianej turystyki, jako na przykład agroturystyka czy w formie działalności gospodarczej. W tym celu należy również podjąć wspólne działania do promowania obszaru jako pierwszego kroku warunkującego przyciągnięcia turystów w formie kompleksowej. Jako kolejny element proponowano stopniową rozbudowę otwartej infrastruktury turystycznej jak również organizowanie imprez otwartych, które przyciągały by turystów, stały by się marką regionu.

3.9. Kluczowe grupy docelowe

Na podstawie diagnozy obszaru LGD zidentyfikowano następujące kluczowe grupy docelowe:

- **Grupy defaworyzowane** – jako osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których skierować należy przede wszystkim działania związane z kształtowaniem i promocją postaw przedsiębiorczych, komercjalizacją usług oferty czasu wolnego, a także rozwojem infrastruktury użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim: **młodzież i kobiety**.
- **Przedstawiciele trzeciego sektora** (organizacje pozarządowe, OSP, grupy nieformalne, w tym Koła Gospodyń Wiejskich, zespoły regionalne i ludowe, itp.) – będące wyrazem aktywności obywatelskiej, nośnikiem tradycji i kultury oraz podmiotami aktywnie działającymi na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i zagwarantowania spójności społecznej obszaru.
- **Samorządy gminne** (mieszkańcy oraz władze publiczne i instytucje publiczne) – jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury i oferty czasu wolnego oraz jej beneficjenci, a także jako podmioty odpowiedzialne za politykę kulturalną, społeczną.
- **Przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze, lokalni wytwórcy** – podmioty, które – rozwijając oraz dywersyfikując swoją działalność – mogą przyczynić się do przywrócenia grup defaworyzowanych na rynku pracy w obieg społeczny i gospodarczy.
- **„Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu”** – jako podmiot inicjujący oraz działający na rzecz integracji i rozwoju oferty czasu wolnego, podtrzymywania lokalnej tradycji i kultury, zwiększania inkluzyjności społeczeństwa obszaru LGD oraz kształtowania i animowania postaw przedsiębiorczych.
- **Parafie** – są podmiotami organizującymi przedsięwzięcia o charakterze sportowym, rekreacyjnym i kulturalnym dla mieszkańców obszaru LGD, organizują działania edukacyjne dla młodzieży i dorosłych. Synod określa realizację funkcji kulturotwórczej przez parafie, za pomocą wspierania rodziny w wysiłkach wychowawczych, rozwijania kultury fizycznej i duchowej młodzieży, ukazywania miejscowej tradycji chrześcijańskiej, kultywowania lokalnego folkloru, popierania miejscowej twórczości artystycznej, współpracę z powiatowymi i gminnymi placówkami kulturalnymi (DS, s. 108, p. 64).

ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT – analiza mocnych i słabych stron obszaru objętego LSR, oraz zidentyfikowanych dla niego szans i zagrożeń

Poniżej wskazane mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia znajdują swoje potwierdzenie w analizie SWOT powstałej w oparciu o dane zebrane w trakcie przeprowadzonych konsultacji społecznych. W konsultacjach tych brali udział przedstawiciele sektora społecznego, publicznego i gospodarczego oraz mieszkańcy. Społeczność lokalna biorąca udział w konsultacjach pomogła określić grupy defaworyzowane na obszarze LGD, do których szczególnie należą młodzież i kobiety.

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe sprzyjające rozwojowi turystyki • Korzystne położenie geograficzne, sąsiedztwo ze stolicą regionu Rzeszowem • Dobre warunki glebowo – klimatyczne • Różnorodne i dobrze zachowane walory przyrodnicze (rezerwy: Mójka i Wilcze) • Rozwijająca się sieć szlaków turystycznych, ścieżek pieszych, <u>nordic walking</u> i rowerowych • Zasoby naturalne – wody, wody mineralne, wody lecznicze, pokłady zeolitów • Dobra dostępność komunikacyjna (droga wojewódzka i powiatowa) • Dobry stan środowiska naturalnego • Dobrze rozwinięte szkolnictwo i edukacja przedszkolna • Liczne obiekty zabytkowe • Duże bogactwo kulturowo-historyczne (może to przyciągać turystów), są istniejące zarejestrowane produkty tradycyjne – gomółki, bulwiak, żury tradycyjny • Bogate dziedzictwo kulturowe (wielokulturowość regionu przejawiająca się w obrzędach, obyczajach, tradycjach, architekturze) • Duża liczba lokalnych twórców ludowych • Czystość i porządek • Ilość i jakość organizowanych cyklicznych imprez kulturalno – rozrywkowych • Poprawiający się stan infrastruktury sportowo – rekreacyjna • Bezpieczeństwo • Istniejący potencjał przetwórstwa rolno-spożywczego 	<ul style="list-style-type: none"> • Rynek pracy, dostępność pracy • Gospodarka lokalna – mała liczba przedsiębiorstw i tym samym mała liczba miejsc pracy na obszarze • Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna (drogi, chodniki, wodociąg, oświetlenie) • Braki w infrastrukturze związanej z ochroną środowiska (np. sieci kanalizacyjnej i wodociągowej) • Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych, • Niska opłacalność produkcji rolniczej • Brak integracji poziomej i pionowej w rolnictwie (producenci, zespoły producenckie i grupy marketingowe, rynki hurtowe, giełdy, zakłady przetwórcze, sieć sklepów itp.) • Niekorzystne ukształtowanie terenu • Słaba współpraca z organizacjami pozarządowymi • Pomoc społeczna • Słaba integracja mieszkańców w szczególności młodszych ze starszymi • Słaba współpraca pomiędzy gminami • Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura kulturalna np. brak przenośnych scen, niezbyt dobry stan techniczny i wyposażenie świetlic, KGW, klubu seniora, organizacji itp. • Brak profesjonalnej sieci informacji turystycznej • Niska rozpoznawalność ofert regionu, będąca skutkiem również słabej promocji obecnej oferty • Zły stan techniczny niektórych zabytków, miejsc pamięci i pomników historycznych • Brak przydomowych oczyszczalni ścieków • Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura edukacyjna dla dzieci i młodzieży • Niska świadomość społeczna mieszkańców w zakresie zdrowego żywienia, zdrowego stylu życia, ochrony środowiska i ekologii, • Niska świadomość społeczna mieszkańców na temat innowacyjności, OZE
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rosnąca świadomość mieszkańców w zakresie zdrowej i ekologicznej żywności, oraz zdrowego trybu życia • Produkcja zdrowej żywności metodą ekologiczną • Podjęcie działań w kierunku dalszej promocji wyrobów tradycyjnych, kulturalnych • Możliwość zarejestrowania kolejnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Słaba dochodowość rolnictwa, przez niskie ceny zbytu na produkty rolne • Konkurencyjność importowanych produktów rolniczych • Duża ilość nieużytków rolnych • Migracja ludzi w wieku produkcyjny do miast i emigracja zarobkowa zagranicę kraju • Rosnące zagrożenie patologiami społecznymi

<p>tradycyjnych produktów lokalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Remont zabytków w celu podniesienia ich walorów ● Rosnące zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii ● Możliwość pozyskania środków z UE w nowej perspektywie finansowania 2014 - 2020 ● System preferencyjnych mikro pożyczek na start i rozwój dla przedsiębiorców ● Zacieśnienie współpracy pomiędzy gminami z terenu LGD ● Powiązanie systemu kształcenia z potrzebami lokalnego rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ukryte bezrobocie szczególnie wśród kobiet ● Duża biurokracja hamująca rozwój gospodarczy oraz inicjatyw społecznych ● Wysokie koszty prowadzenia własnej działalności gospodarczej ● Mała aktywność ludzi młodych w życie publiczne, ● Mała aktywność ludzi młodych i kobiet w zakładaniu nowych firm w życie publiczne, ● Deficyt wodny ● Apatia i zniechęcenie społeczne, bark aktywności
--	--

Wnioski wynikające z analizy SWOT

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że:

- Jedną z głównych barier hamujących rozwój gospodarczy obszaru Doliny Strugu są bariery infrastrukturalne, finansowe, brak rynku zbytu, brak dynamicznej promocji regionu i jej produktów lokalnych, mała dostępność informacji. Na obszarze działania LGD poza małymi wyjątkami brak jest infrastruktury turystycznej. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na wsi stanowi jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich, wpływając zarówno na jakość życia mieszkańców, jak również na możliwości inwestowania na tych obszarach. Słabo wyposażone obiekty infrastruktury społecznej, które powinny być wykorzystywane na działalność aktywizującą i łączące pokolenia stoją często puste. Obserwuje się bardzo niską świadomość w dziedzinie innowacji (nawet na poziomie lokalnym) i wykorzystywana w gospodarstwie, firmach obiektach użyteczności publicznej nowych rozwiązań na przykład OZE. Maleje aktywność i dynamika rozwoju organizacji pozarządowych, mamy wręcz niepokojący kierunek zanikania, jedną z przyczyn jest słabe zaplecze do działania i ograniczone środki finansowe.
- Rozdrobnienie agrarne powoduje małą dochodowość rolnictwa i duże bezrobocie wśród rolników. Przy takiej strukturze rolnej założyć należy, że większość rolników poszukuje i poszukiwać będzie dodatkowych, pozarolniczych źródeł dochodu. Do nowych działalności pozarolniczych, które mogą być rozwijane na wsi na obszarze LGD „Lider Dolina Strugu” można zaliczyć agroturystykę i turystykę. Obszar charakteryzuje się dużą migracją kobiet i ludzi młodych do miast i za granicę. Na terenie LGD jest słaba dynamika powstawania nowych firm, brak terenów inwestycyjnych. Wśród mieszkańców daje się zauważyć lęk i obawę przed zakładaniem firmy, barierą są również finanse. Szansą na uzyskanie dodatkowych dochodów i miejsc pracy może być inicjatywa inkubatora.
- Wiele zabytkowych obiektów wymaga remontu bądź modernizacji. Ich zachowanie i wykorzystanie stanowi doskonałe narzędzie do budowania wizerunku obszarów wiejskich na poziomie lokalnym. Wraz z dbałością o odnowę tradycyjnych rzemiosł, kultury ludowej, obrzędowości, muzyki, wyżej wymienione elementy dziedzictwa kulturowego przyczynią się do podkreślenia indywidualności i wyjątkowości obszaru „LGD - Lider Dolina Strugu”.
- Obszar LGD posiada dużą wartość przyrodniczą, historyczną i kulturową. Rozwój lokalny tego regionu powinien dokonywać się w oparciu o zasoby miejscowe, w szczególności przyrodniczo-krajobrazowe, gospodarcze, społeczne i kulturowe. Podstawą rozwoju obszaru LGD powinien być rosnący popyt na turystykę wiejską, produkty lokalne i usługi przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony środowiska. Aby to osiągnąć, w sytuacji globalizacji rynku, konieczne jest podnoszenie konkurencyjności obszaru objętego LSR, co należy rozumieć jako pobudzanie aktywności mieszkańców wsi do podejmowania inicjatyw podejmowanie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, co wpłynie na poprawę jakości życia na obszarze LGD. Poprzez inicjatywy kulturowe, edukacyjne, różnicowanie gospodarki wiejskiej oraz wykorzystując współpracę z funkcjonującymi w kraju i zagranicą lokalnymi grupami działania przyczyni się do dynamicznego rozwoju regionu.

ROZDZIAŁ V. Cele i wskaźniki

5.1. Cele i wskaźniki

Proces formułowania celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć dla potrzeb LSR opierał się o analizę SWOT. Analizę diagnozy obszaru LSR przeprowadzono w oparciu o informacje z dokumentów źródłowych tj. dane statystyczne GUS, dane statystyczne, którymi dysponowały jednostki samorządu terytorialnego, informacje i wnioski przekazane na spotkaniach oraz ankiety złożone podczas procesu tworzenia i konsultowania LSR. W oparciu o powyższe dane wskazane zostały preferowane kierunki interwencji w ramach lokalnej strategii rozwoju. Kierunki działania wpisują się w oczywisty sposób w dokumenty strategiczne, w szczególności w Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 oraz Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Cele LSR zostały sformułowane z wykorzystaniem „metody problemowej”. Formułowanie celów opiera się o analizę SWOT, gdzie pierwszym etapem jest identyfikacja problemów.

Sformułowane cele ogólne, będą realizowane poprzez cele szczegółowe, składające się z przedsięwzięć, które stanowią będą propozycje rozwiązywania problemów. Efekty realizacji poszczególnych celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć zostały ujęte w postaci odpowiednio przypisanych liczbowych wskaźników, pokazując stopień ich realizacji oraz wartość docelową.

MATRYCA PROBLEMÓW					
Problem szczegółowy	Propozycja rozwiązania (cel szczegółowy)	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny (propozycja rozwiązania)	Przyczyna problemu	Przedsięwzięcie (propozycja rozwiązania)
Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura społeczna	Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej	Brak możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców lub ubożenie oferty.	Aktywni i kreatywni mieszkańcy	Brak środków finansowych lub przeniesienie dostępnych środków na inne zadania określone wyższymi priorytetami.	1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury 1.1.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne
Bardzo niski poziom integracji środowiskowej	Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego	Luźne więzi społeczne pomiędzy mieszkańcami nawet w poszczególnych miejscowościach na obszarze LGD.	Aktywni i kreatywni mieszkańcy	Słabość inicjatyw na rzecz budowy więzi społecznych. Słabe współuczestnictwo mieszkańców w budowaniu zwanego, na poziomie więzi społecznych obszaru. Brak wspólnego języka w inicjatywach między pokoleniowych.	1.2.1. Wsparcie oddolnych inicjatyw 1.2.2. Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i sportowych 1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru 1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży
Brak integracji na poziomie działających na obszarze NGO i grup nieformalnych	Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	Stagnacja w rozwoju poszczególnych organizacji lub ich zanik czy likwidacja, słabe zaplecze do działania.	Aktywni i kreatywni mieszkańcy	Brak inicjatywy do wspólnego działania i rozwiązywania problemów	1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych 1.3.2. Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych
Słabe nasycenie środowiska prężnie działającymi firmami	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD	Słaby rozwój gospodarczy, apatia, bierność i bezradność pewnej grupy mieszkańców	Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne	Niska świadomość możliwości korzystania z wsparcia finansowego i instytucjonalnego, wysoki poziom zbiurokratyzowania działań	2.1.1. Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD 2.1.2. Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD
Brak instytucji która zajęła by się produkcją i dystrybucją produktów lokalnych	Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców	Słaby rozwój gospodarczy, apatia, bierność i bezradność pewnej grupy mieszkańców	Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne	Brak inicjatyw w zakresie wykorzystania produktów lokalnych jako źródła dodatkowego dochodu. Brak działań marketingowych	2.2.1. Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje 2.2.2. Marketing produktów rolnych

Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura drogowa	Poprawa jakości infrastruktury	Słaby rozwój przedsiębiorczości, zahamowanie budownictwa jednorodzinnego,	Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne	Brak środków finansowych lub przeniesienie dostępnych środków na inne zadania określone wyższymi priorytetami	2.3.1 Modernizacja dróg lokalnych
Brak instytucji lub grupy nieformalnej która za swój cel przyjęła by zadania związane z modernizacją i promowaniem obiektów	Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, historycznego	Spowolnienie rozwoju gospodarczego, zubożenie oferty dla turystów, zanikająca pamięć historyczna szczególnie wśród młodzieży	Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych	Zbiurokratyzowany proces przy ubieganiu się o środki na szczeblu regionalnym czy ogólnopolskim Brak środków finansowych na poziomie lokalnym,	3.1.1. Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, historycznego 3.1.2. Promowanie dziedzictwa lokalnego
Słabo rozwinięta infrastruktura, brak skonsolidowanej formy promocji	Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię	Uboga forma infrastruktury do krótkotrwałego spędzania czasu na obszarze LGD, spadek atrakcyjności regionu,	Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych	Wzrost zainteresowania obszarem przez osoby z zewnątrz, nowe potrzeby mieszkańców, nowe produkty	3.2.1 Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej 3.2.2. Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych/Projekty współpracy

5.2. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć

1.0. CEL OGÓLNY 1

Aktywni i kreatywni mieszkańcy

Cele szczegółowe

- 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej
- 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego
- 1.3. Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych

Przedsięwzięcia

- 1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury
- 1.1.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne
- 1.2.1. Wsparcie oddolnych inicjatyw
- 1.2.2. Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i sportowych
- 1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru
- 1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży
- 1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych
- 1.3.2. Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych

Cel ogólny 1 odnosi się do wzmocnienia i rozwoju kapitału społecznego jakim są mieszkańcy regionu. Przyczyni się do wzrostu aktywności i kreatywności. Do sformułowania celu I posłużono się sposobem identyfikacji problemów kluczowych opartych na badaniach ankietowych, wywiadach oraz analizie SWOT. Cel I będzie realizowany poprzez osiem przedsięwzięć, z których trzy odnoszą się do inwestycji infrastrukturalnych które będą wykorzystywane do integracji mieszkańców. Pozostałe przedsięwzięcia służą szeroko rozumianej aktywizacji i integracji włączając do tego procesu osoby młode i seniorów. W ramach realizacji celu zakłada się również integrację organizacji pozarządowych działających na terenie LGD poprzez utworzenie wspólnego forum współpracy. Celem operacji realizowanych w ramach przedsięwzięć będzie również wpisanie się w zdiagnozowane trzy cele szczegółowe. W konsekwencji realizacja działań celu szczegółowego na obszarze zniweluje problem kluczowy, doprowadzi do usuwania negatywnych następstw, którymi są słabe lokalne więzi społeczne oraz niewystarczające wykorzystanie przez społeczność istniejącego potencjału obszaru do realizacji procesu integracji i samorealizacji. W ramach celu zaplanowano również działania aktywizujące mieszkańców do realizacji LSR oraz działania z projektu współpracy, które również przyczynią się do zwiększenia udziału mieszkańców zaangażowanych w inicjatywy społeczne na obszarze LGD

Cel 1 Jest zgodny z celem szczegółowym PROW 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”. W osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych będą realizowane operacje mające na celu:

1. wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR,
2. podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych a także innowacji,
3. rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej,

Uzupełnienie Strategii:

Przedsięwzięcia w ramach aktywizacji i kosztów bieżących:

- 1.2.5. Działania biura LGD służące aktywizacji mieszkańców
- 1.2.6. Działania podnoszące kompetencje i wiedzę osób zaangażowanych we wdrażanie LSR

2.0. CEL OGÓLNY 2 Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne

Cele szczegółowe

- 2.1. Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD
- 2.2. Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców
- 2.3. Poprawa jakości infrastruktury

Przedsięwzięcia

- 2.1.1. Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD
- 2.1.2. Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD
- 2.2.1. Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje
- 2.2.2. Marketing produktów rolnych
- 2.3.1. Modernizacja dróg lokalnych

Problem rozwoju przedsiębiorczości znalazł się w pierwszej trójce problemów rozwoju obszaru, w kontekście tworzenia sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości czyli podejmowania nowych działalności gospodarczych i rozwoju już istniejących przedsiębiorstw. Istotne znaczenie ma zjawisko bezrobocia na obszarze, brak miejsc pracy, niski poziom dochodów mieszkańców oraz migracje zarobkowe i odpływ młodych wykształconych ludzi, które hamują rozwój gospodarczy obszaru. Problem odpływu młodych pogłębia proces starzenia się społeczeństwa, który pojawił w trakcie konsultacji społecznych.

Cel ogólny 2 odnosi się do wzmocnienia gospodarki regionu poprzez wsparcie działań mających na celu rozwój lub uruchomienie działalności gospodarczej oraz dywersyfikacji źródeł dochodu poprzez polepszenie stanu infrastruktury lokalnej szczególnie dróg. Jest zgodny z celem szczegółowym PROW 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”. W osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych będą realizowane operacje mające na celu:

1. zakładanie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości,
2. podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w powiązaniu z zakładaniem działalności gospodarczej, rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodów, w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy,
3. rozwój infrastruktury drogowej gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego.
4. dywersyfikację źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom (produkty objęte i nieobjęte załącznikiem nr 1 do TFUE),

CEL OGÓLNY 3.0. Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych

Cele szczegółowe

- 3.1. Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, historycznego
- 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię

Przedsięwzięcia

- 3.1.1. Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, historycznego
- 3.1.2. Promowanie dziedzictwa lokalnego
- 3.2.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej
- 3.2.2. Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych

Kolejnym problemem który został zdiagnozowany jest niedostateczne dostosowanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej do potrzeb mieszkańców, turystów i rozwoju regionu, które znalazło swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonych badaniach, wykazując że jest to istotny pierwszoplanowy problem rozwoju obszaru. Przedsięwzięcia skorelowane są z zakresem pomocy PROW.

Pomimo wysokiej atrakcyjności obszaru, jego potencjał jest według badanych osób nadal niewykorzystany, co również znalazło odzwierciedlenie w analizie SWOT. W ramach celu ogólnego 3 zaplanowano realizację przedsięwzięć poprzez które ma nastąpić rozwój usług turystycznych w oparciu o lokalne zasoby historyczne, przyrodnicze, kulturowe i lokalne produkty.

Cel ogólny 3 za zadanie wykorzystanie zasobów regionu jako instrumentu mającego za cel wzmocnienie jego atrakcyjności. Jest zgodny z celem szczegółowym PROW 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”. W osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych będą realizowane operacje mające na celu:

1. rozwój produktów lokalnych,
2. rozwój rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk,
3. zachowanie dziedzictwa lokalnego,
4. podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych a także innowacji,
5. rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej,

5.3. Wkład w realizację celów przekrojowych PROW.

Cel przekrojowy klimat realizowany jest przez następujące cele szczegółowe i przedsięwzięcia:

Cel szczegółowy 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej

Przedsięwzięcie 1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury,

Przedsięwzięcie 1.1.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne

Przedsięwzięcie 3.2.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej

Cel przekrojowy środowisko realizowany jest przez następujące cele i przedsięwzięcia:

Cel szczegółowy 3.3. Wzmocnienie gospodarki lokalnej w oparciu o ekologię i produkt lokalny

Przedsięwzięcie 1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury

Przedsięwzięcie 2.1.1. Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD

Przedsięwzięcie 2.1.2. Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD

Cel przekrojowy innowacje realizowany jest przez następujące cele i przedsięwzięcia:

Cel szczegółowy 1.3. Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych

Przedsięwzięcie 1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru

Przedsięwzięcie 1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży

Przedsięwzięcie 1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych

W odniesieniu do zdefiniowanych celów szczegółowych i przedsięwzięć pozostawiamy szerokie możliwości co do sposobu ukształtowania poszczególnych operacji, pozwalając na ich dostosowanie do warunków lokalnych, co jednocześnie sprzyja innowacyjnemu podejściu do problematyki rozwoju lokalnego. Beneficjenci mogą realizować operacje w których tylko część działań posiada cechy innowacyjności, lecz wykorzystujące pomysły ściśle powiązane ze specyfiką danego obszaru. Promowanie rozwiązań innowacyjnych, może mieć miejsce na przykład w trakcie szkoleń realizowanych w ramach operacji. Kryteria oceny operacji będą uwzględniać punktację czy operacja zawiera elementy wskazujące, że zastosuje się działania których celem będzie realizacja któregoś z celów przekrojowych.

Przykłady operacji możliwych do realizacji w ramach poszczególnych przedsięwzięć LSR.

Planowane przedsięwzięcia	Przykładowe typy operacji możliwych do realizacji	Grupa docelowa Beneficjentów/Grantobiorców	Uzasadnienie
Przedsięwzięcie 1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - przebudowa i remont obiektów - wyposażenie obiektów w przedmioty i urządzenia i inne zgodne z rozporządzeniem*	JST, NGO	Na terenie LGD jest zlokalizowanych kilkanaście obiektów które mogą pełnić funkcje publiczne, które wymagają niezbędnych prac remontowych. Niektóre z nich potrzebują również dodatkowego wyposażenie aby mieszkańcy mogli realizować nowe działania i pomysły.
Przedsięwzięcie 1.1.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - budowa i modernizacja małej infrastruktury jak np. place zabaw, siłownie zewnętrzne, parkingi, tereny zielone, ławki, wiaty i inne zgodne z rozporządzeniem*	JST, NGO instytucje kultury, parafie i związki wyznaniowe, inne podmioty zajmujące się działalnością społeczną	W trakcie spotkań mieszkańcy składali wnioski, że brakuje miejsc w przestrzeni publicznej wraz z wyposażeniem gdzie można by było spędzać wolny czas najlepiej z całymi rodzinami. Miejsca takie powinny mieć infrastrukturę zarówno dla dzieci, młodzieży jak i dorosłych.
Przedsięwzięcie 1.2.1. Wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - organizacja spotkań, koncertów, festynów, jarmarków, przedstawień plenerowych, - organizacja warsztatów, spotkań tematycznych, pokazów, - zakup przedmiotów umożliwiających realizację działań np. stroje, instrumenty, sprzęt , rekwizyty, - wynajem infrastruktury niezbędnej do realizacji przedsięwzięć. i inne zgodne z rozporządzeniem*	mieszkańcy, grupy nieformalne (np. KGW, Rady rodziców, rady parafialne zespoły ludowe) instytucje kultury, parafie i związki wyznaniowe, inne podmioty zajmujące się działalnością społeczną	Przedsięwzięcie ma na celu umożliwienie włączenia się w aktywizację grup nieformalnych i osób fizycznych.
Przedsięwzięcie 1.2.2. Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i sportowych	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - organizacja festynów, pikników, przedstawień plenerowych lub w budynkach, i inne zgodne z rozporządzeniem*	NGO, instytucje kultury, parafie i związki wyznaniowe, inne podmioty zajmujące się działalnością społeczną	Imprezy masowe zawsze przyciągają najwięcej mieszkańców jak również gości. Ich profesjonalne przeprowadzenie wymaga wsparcia co był sygnalizowane w trakcie konsultacji założeń do LSR.
Przedsięwzięcie 1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - organizacja spotkań integracyjnych, pogadanek - zakładanie klubów seniora, i inne zgodne z rozporządzeniem*	mieszkańcy, NGO parafie i związki wyznaniowe, inne podmioty zajmujące się działalnością	Przedsięwzięcie ma na celu umożliwienie włączenia się w aktywizację grup nieformalnych i osób fizycznych. Szczególnie w wieku emerytalnym.

		społeczną	
Przedsięwzięcie 1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - warsztaty, szkolenia, spotkania organizowane dla młodzieży, i inne zgodne z rozporządzeniem*	mieszkańcy, grupy nieformalne, NGO instytucje kultury, inne podmioty zajmujące się działalnością społeczną	Młodzież w bardzo małym stopniu angażuje się w sprawy społeczne. Organizacja warsztatów czy szkoleń prowadzonych przez ciekawych ludzi pozwoli stopniowo wyłapywać lokalnych liderów i włączać ich w działalność obywatelską.
Przedsięwzięcie 1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - szkolenia, warsztaty, - wyjazdy studyjne, i inne zgodne z rozporządzeniem*	mieszkańcy, grupy nieformalne	Będzie to organizacja nieformalna, która na zasadzie burzy mózgów będzie wypracowywać najciekawsze inicjatywy które będą mogły być realizowane w ramach innych przedsięwzięć.
Przedsięwzięcie 1.3.2. Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : Zakup wyposażenia i przedmiotów umożliwiających realizację zadań tj. rekwizyty, instrumenty, stroje, sprzęty i inne zgodne z rozporządzeniem*	NGO, Mieszkańcy, instytucje kultury	Na obszarze LGD działa kilka stowarzyszeń artystycznych, które w trakcie konsultacji sygnalizowały potrzebę zakupu wyposażenia w celu podniesienia jakości przygotowywanych przedsięwzięć artystycznych.
Przedsięwzięcie 2.1.1 Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - roboty budowlane mające na celu stworzenia miejsc pracy - doposażenie działalności gospodarczej i inne zgodne z rozporządzeniem*	przedsiębiorcy	Właściciele firm działających na rynku sygnalizowali potrzebę wsparcia inwestycyjnego, którego efektem będą nowe miejsca pracy.
Przedsięwzięcie 2.1.2 Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - roboty budowlane mające na celu stworzenia miejsc pracy - doposażenie działalności gospodarczej i inne zgodne z rozporządzeniem*	osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą	Obszar LGD jest terenem gdzie jest słaba dynamika powstawania nowych firm. Przedsięwzięcie ma za zadanie częściowo zmienić ta sytuację.
Przedsięwzięcie 2.2.1. Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - szkolenia, wyjazdy studyjne, - roboty budowlane mające na celu stworzenia inkubatora - doposażenie inkubatora i inne zgodne z rozporządzeniem*	NGO	Inkubator będzie całkowitą innowacją na naszym terenie, jego utworzenie poprzedzi proces szkoleń i wyjazdów studyjnych.
Przedsięwzięcie 2.2.2. Marketing produktów rolnych	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - szkolenia, akcje promocyjne, i inne zgodne z rozporządzeniem*	mieszkańcy, NGO inne podmioty zajmujące się promocją obszaru	W ramach programu chcemy zdynamizować proces związany z marketingiem obecnych produktów jak i nowo powstałych.
Przedsięwzięcie 2.3.1	- roboty budowlane i	JST	Obszar charakteryzuje się złym stanem

Modernizacja dróg lokalnych	towarzyszące.		dróg lokalnych.
Przedsięwzięcie 3.1.1 Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, historycznego	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - roboty budowlane i prace konserwatorskie, i inne zgodne z rozporządzeniem*	JST, NGO, Parafie i związki wyznaniowe, osoby fizyczne	Na terenie obszaru jest bardzo dużo obiektów sakralnych jak również kulturowych i historycznych, które wymagają remontu.
Przedsięwzięcie 3.1.2 Promowanie dziedzictwa lokalnego	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - wydawanie publikacji, folderów, broszur informacyjnych - organizacja masowych imprez promocyjnych - zakup usług i obsługa imprez - organizacja konferencji i odczytów i inne zgodne z rozporządzeniem*	NGO, mieszkańcy grupy nieformalne inne podmioty zajmujące się promocją obszaru	Obszar LGD charakteryzuje się bogatymi zasobami dziedzictwa, które należy promować za pomocą różnych wydawnictw czy imprez masowych. Oraz przy wykorzystaniu innowacyjnych technik.
Przedsięwzięcie 3.2.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie : - budowa lub remont wiat, miejsc na ogniska, oznakowanie tras turystycznych i inne zgodne z rozporządzeniem*	JST, NGO, parafie i związki wyznaniowe	W trakcie konsultacji mieszkańcy wykazywali że nasz region powinien postawić na turystykę. Konieczne są zatem dalsze inwestycje w ten sektor.
Przedsięwzięcie 3.2.2. Promocja i zintegrowanie usług i produktów turystycznych i produktów lokalnych	W ramach przedsięwzięcia będą realizowane głównie: 1. Projekty grantowe: - wydawanie publikacji, - wyjazdy na targi i konferencje i inne zgodne z rozporządzeniem* 2. Projekty współpracy	LGD NGO inne podmioty zajmujące się promocją obszaru	Zasadnym jest zintegrowanie w jednym miejscu całego potencjału turystycznego regionu w celu aktywnej promocji.

Beneficjentami/grantobiorcami (w przypadku operacji grantowych) mogą być podmioty spełniające kryteria dostępu zgodnie z „Procedurą oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców” oraz „Procedurą oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, zajmujące się danym rodzajem działalności.

* - Pomoc będzie przyznawana w zakresie zgodnym z zapisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 1570 z późn. zm.).

SPECYFIKACJA WSKAŹNIKÓW PRZYPISANYCH DO PRZEDSIĘWZIĘĆ, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I CELÓW OGÓLNYCH

1.0.	CEL OGÓLNY 1	Aktywni i kreatywni mieszkańcy						
1.1.	CELE SZCZEGÓŁOWE	Rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej i prozdrowotnej						
1.2.		Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego						
1.3.		Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych						
Aktywni i kreatywni mieszkańcy		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy rok 2015	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 1.0.	Wzrost liczby inicjatyw społeczno-gospodarczych związanych z komercjalizacją oferty produktów lokalnych oraz oferty turystycznej regionu.		szt.	1	4	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu badania własne		
		Wskaźniki rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy rok 2015	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w 1.1.	Liczba uczestników korzystających z powstałej infrastruktury		osoby	0	18 400	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.1.a	Liczba utrzymanych miejsc pracy		osoby	0	2	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.2.	Liczba uczestników oddolnych inicjatyw dla mieszkańców		osoby	0	217	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.2.a	Liczba uczestników w imprezach kulturalnych i rekreacyjnych		osoby	0	1083	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.2.b	Liczba seniorów włączonych w życie społeczne		osoby	0	250	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.2.c	Liczba osób młodych włączonych w życie społeczne		osoby	0	50	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 1.3.	Liczba osób przeszkolonych		osoby	0	50	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po zakończeniu operacji).		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt)	Wskaźniki produktu			Źródło danych/sposób pomiaru	
				Nazwa	Jed. miary	Wartość		
						Początkowa rok 2015		Końcowa rok 2023

			współpracy					
1.1.1.	Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury	JST, NGO	konkurs	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	szt.	0	4	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.
1.1.2.	Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne	JST, NGO	Konkurs	Liczba projektów rewitalizujących centra wsi	szt.	0	10	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
1.2.1.	Wsparcie oddolnych inicjatyw	NGO, grupy nieformalne, mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba zrealizowanych inicjatyw	szt.	0	13	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
1.2.2.	Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i rekreacyjnych	NGO, grupy nieformalne, mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń/imprez	szt.	0	13	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po zakończeniu operacji).
1.2.3.	Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru	NGO, grupy nieformalne, mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba zrealizowanych inicjatyw włączających seniorów w życie społeczne obszaru	szt.	0	5	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
1.2.4.	Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży	NGO, grupy nieformalne, mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba zrealizowanych inicjatyw włączających młodzież	szt.	0	2	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
1.3.1.	Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych	NGO	Projekt grantowy	Liczba powołanych lokalnych instytucji zrzeszających NGO	szt.	0	1	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
1.3.2.	Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych	NGO	Projekt grantowy	Liczba dofinansowanych w ramach LSR instytucji społecznych	szt.	0	4	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
SUMA								

2.0	CEL OGÓLNY 2	Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne						
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD						
2.2		Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców						
2.3		Poprawa jakości infrastruktury						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy rok 2015	Plan rok 2023	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 2.0	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa		szt.	4026	4072	Sprawozdania, GUS		
		Wskaźniki rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy rok	Plan rok 2023	Źródło danych/sposób pomiaru		
w 2.1	Liczba dodatkowo utworzonych miejsc pracy		osoby	0	10	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 2.1a	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy		osoby	0	30	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 2.2	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych rocznie		szt.	0	50	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po zakończeniu operacji).		
w 2.2a	Liczba osób do których dotarto z akcją marketingową		osoby	0	1500	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 2.3	Liczba odcinków dróg, które w wyniku odremontowania przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa oraz jakości komunikacji dla użytkowników.		szt.	0	4	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy)	Wskaźniki produktu			Źródło danych/sposób pomiaru	
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
						Początkowa rok 2015		Końcowa rok 2023

2.1.1	Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD	firmy	konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	8	Dane o zakończonych projektach.
2.1.2	Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD	Osoby fizyczne	konkurs	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	47	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów.
2.2.1	Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje	NGO	konkurs	Liczba utworzonych inkubatorów	szt.	0	1	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
2.2.2	Marketing produktów rolnych	NGO	Projekt grantowy	Liczba akcji marketingowych	szt.	0	1	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, protokoły odbioru
2.3.1	Modernizacja dróg lokalnych	JST	konkurs	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	km	0	4	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
SUMA								
3.0	CEL OGÓLNY 3	Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych						
3.1	CELE	Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego						
3.2	SZCZEGÓŁOWE	Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocje produktu lokalnego i ekologię						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy rok 2015	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 3.0	Wzrost liczby odbiorców wydarzeń kulturalnych, historycznych, oferty produktów lokalnych i oferty turystycznej regionu.		osoby	43585	61017	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, GUS, Badania własne		

		Wskaźniki rezultatów dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w 3.1	Liczba osób odwiedzających odnowione obiekty			osoby	0	500	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
w 3.1a	Liczba osób którym przekazano opracowane wydawnictwa			osoby	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
w 3.2	Liczba osób korzystających z wybudowanej infrastruktury			osoby	0	500	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
w 3.2a	Liczba osób którym przekazano informacje o ofercie turystycznej			osoby	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
w 3.2b	Liczba odbiorców wydanych materiałów promocyjnych			osoby	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
w 3.2c	Liczba osób którym przekazano informację o produktach turystycznych, lokalnych i rzemiośle			osoby	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początko wa 2015 rok	Końcowa rok 2023	
3.1.1	Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, historycznego	NGO, Parafie	Projekt grantowy	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	5	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po zakończeniu operacji).
3.1.2	Promowanie dziedzictwa lokalnego	NGO, Parafie, osoby fizyczne	Projekt grantowy	Liczba wydrukowanych egzemplarzy publikacji poligraficznej	szt.	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu
3.2.1	Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej	JST	Projekt grantowy	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej	szt.	0	4	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po zakończeniu operacji).

				rekreacyjnej.				
3.2.2	Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych	NGO	Projekt grantowy Projekt współpracy	Liczba wydrukowanych egzemplarzy publikacji poligraficznej	szt.	0	4000	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu
SUMA								

Uzupełnienie strategii:

Cele i wskaźniki koszty bieżące i aktywizacja

1.0.	CEL OGÓLNY 1	Aktywni i kreatywni mieszkańcy						
1.2.	CELE SZCZEGÓŁOWE	Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego						
Aktywni i kreatywni mieszkańcy		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 1.0.	Wzrost liczby inicjatyw społeczno-gospodarczych związanych z komercjalizacją oferty produktów lokalnych oraz oferty turystycznej regionu.		Szt.	1	4	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu badania własne		
		Wskaźniki rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w 1.2.d	Liczba osób korzystających ze wsparcia doradczego		osoby	0	513	Listy obecności, ankiety, rejestr doradztwa		
w 1.2.f	Liczba osób które podniosły wiedzę w wyniku uzyskanego doradztwa		osoby	0	463	Listy obecności, ankiety, rejestr doradztwa		
w 1.2.g	Liczba osób którym udzielono wsparcia szkoleniowego		osoby	0	263	Listy obecności, ankiety		
w 1.2.h	Liczba osób których projekty uzyskały wsparcie po uprzednim udzielonym doradztwie		osoby	0	58	Listy obecności, podpisane umowy wsparcia, rejestr doradztwa		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jed. miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2015 rok	Końcowa rok 2023	

1.2.5.	Działania biura LGD służące aktywizacji mieszkańców	Beneficjenci aplikujący o wsparcie, mieszkańcy obszaru LGD	Aktywizacja	Liczba spotkań konsultacyjno szkoleniowych dla mieszkańców	spotkania	0	22	Listy obecności
			Koszty bieżące	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	63	Listy obecności, rejestr doradztwa
			Koszty bieżące	Liczba godzin doradztwa	godzina	0	163	Listy obecności, rejestr doradztwa
			Aktywizacja	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców.	szt.	0	5	Dane własne LGD, zaświadczenia/certyfikaty poświadczające udział w szkoleniu.
			Aktywizacja	Liczba materiałów informacyjnych	szt.	0	6 000	Wykaz liczby rozdyskrebowanych materiałów (ulotki, biuletyny, gadzety)
			Koszty bieżące	Liczba pracowników LGD	Etaty/osoby	0	3	Umowy o pracę
1.2.6	Działania podnoszące kompetencje i wiedzę osób zaangażowanych we wdrażanie LSR	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	osobodzień	0	192	Dane własne LGD zaświadczenia/certyfikaty poświadczające udział w szkoleniu
SUMA								

Cele i wskaźniki projekt współpracy

3.0		CEL OGÓLNY 3	Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych					
3.2		Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocje produktu lokalnego i ekologię						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 3.0	Wzrost liczby odbiorców wydarzeń kulturalnych, historycznych, oferty produktów lokalnych i oferty turystycznej regionu.		osoby	43585	61017	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu, GUS, Badania własne		
		Wskaźniki rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w 3.2 d	Liczba osób którym przekazano informację o produktach turystycznych, lokalnych i rzemiośle w ramach projektu współpracy		osoby	0	3200	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 3.2 e	Wzrost liczby atrakcji turystyczno-rekreacyjnych na obszarze LGD		Szt.	0	5	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
w 3.2 f	Liczba osób korzystających z nowopowstałej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej		osoby	0	400	Sprawozdania z realizacji operacji i monitoringu		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy)	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
			Początkowa 2015rok			Końcowa rok 2023		
3.2.2	Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych- Projekty współpracy	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR, mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy	szt.	0	3	Umowa partnerska
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	2	Dane własne LG
				Liczba projektów współpracy wykorzystujące lokalne zasoby	szt.	0	2	Dane własne LGD
				Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	szt.	0	2	Dane własne LGD
				Utworzenie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej obszaru LGD	szt.	0	1	Dane własne LGD
SUMA								

Wskazano kilka źródeł pozyskania danych, które przypisane zostały poszczególnym wskaźnikom. Źródłami pozyskania danych dla wskaźników produktu i rezultatu będą sprawozdania beneficjentów, monitoring i ewaluacja. Do ustalenia wartości wskaźników oddziaływania źródłami pozyskania danych będą sprawozdania beneficjentów, dane GUS oraz dane z Gmin. Wszystkie dane zbierane będą w sposób ciągły. W procesie monitorowania LGD będzie na bieżąco zbierać i aktualizować informacje na temat poszczególnych operacji oraz stopnia ich realizacji. Stan początkowy wskaźników produktu ustalono na poziomie „0”, aby móc przedstawiać wprost informacje o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki rezultatu, będące efektem realizowanych operacji sformułowano w sposób, który mierzy stan statyczny wskaźnika wobec czego ich wartość początkową również określono na poziomie „0”. Wskaźniki oddziaływania mają wartość początkową „0” ponieważ są konsekwencją danej operacji, która wykracza poza bezpośrednie i natychmiastowe efekty ale dotyczą bezpośrednio beneficjentów, zrealizowanych operacji i adresatów działań. Stan docelowy wskaźników, perspektywy czasowe ich osiągnięcia zostały opisane w rozdziale VII Plan działania.

ROZDZIAŁ VI. Kryteria i sposób wyboru operacji

„Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” opracowała procedury poszczególnych organów LGD w procesie ogłaszania naborów, opisują one sposób wyboru, zasad podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, sposób organizacji naborów, sposób upubliczniania dokumentów związanych z naborem, sposób informowania o wynikach naboru i możliwości wniesienia protestu. Dokumentami tymi są:

1. Procedura oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW2014-2020 realizowanych przez podmioty inne niż LGD, wraz z załącznikami.
2. Procedura oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli Grantobiorców w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW2014-2020 wraz z załącznikami.
3. Regulamin Rady wraz z załącznikami

Dokumenty te gwarantują, że po zakończonym naborze wniosków Rada dokonuje wyboru, działając zgodnie z opracowaną procedurą oceny i wyboru operacji, która ma zapewnić:

- a) zachowanie w poszczególnych głosowaniach odpowiedniego parytetu sektorów uniemożliwiającego przewagę ponad 50 % głosów przez przedstawicieli sektora publicznego
- b) bezstronność poprzez pisemne deklaracje i oświadczenia Członków Rady Programowej i ich wyłączenia z głosowań nad operacjami, w których członek Rady jest w jakikolwiek sposób powiązany z wnioskiem lub wnioskodawcą
- c) jawność procesu wyboru poprzez publikowanie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej
- d) uwzględnienie wszelkich wynikłych sytuacji szczególnych, powstałych w procesie wyboru operacji i opracowanie rozwiązań powstałych sytuacji.

Realizacja celów zawartych w LSR przewiduje działania dotyczące następujących typów operacji:

- operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do SW,
- projekty grantowe,
- projekty współpracy.

W trakcie opracowywania rozwiązań formalnych opisanych w powyższych dokumentach dbano przede wszystkim o zgodność zapisów z przepisami obowiązującymi dla RLKS, a także dopasowanie ich do specyfiki obszaru objętego LSR (co w szczególności ujęte zostało w sposobie sformułowania kryteriów). Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne zostały skonstruowane w taki sposób, aby umożliwiły sprawny i transparentny wybór operacji w oparciu o ustalenia poczynione podczas definiowania problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników.

KRYTERIA WYBORU OPERACJI

Kryteria wyboru do poszczególnych operacji zostały opracowane przez Zarząd LGD na podstawie diagnozy i analizy SWOT i skonsultowane z lokalną społecznością za pomocą strony internetowej LGD. Opracowane kryteria mają charakter oceny wagowo-punktowej i zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium.

Dla każdego naboru ustalono minimalny próg punktowy, jaki musi osiągnąć wniosek, aby mógł być wybrany do finansowania. Kierowano się w tym przypadku określonymi kryteriami, które muszą być spełnione, ważnymi z punktu widzenia LGD dla realizacji określonego celu, a wynikającymi z analizy SWOT i diagnozy obszaru.

Lokalne kryteria wyboru spełniają następujące wymagania:

- a) Obiektywne
- b) Niedyskryminujące
- c) Przejrzyste
- d) Mierzalne
- e) Posiadające dodatkowe opisy i definicje
- f) Określają zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości

Dodatkowo w kryteriach zawarte są warunki, w zależności od rodzaju i celu, premiujące operacje, które:

- a) Generują dodatkowe miejsca pracy niż zakładane minimum
- b) Innowacyjne
- c) Podstawą działalności będzie wytwarzanie produktów lokalnych
- d) Ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb zdefiniowanych grup defaworyzowanych, w szczególności ich wykluczenia społecznego

Kryterium odnoszące się do innowacyjności operacji polega na ocenie przez członków Rady czy został spełniony wymogu co do ocenianego we wniosku. Preferowane będą operacje innowacyjne tj. takie, które wykorzystują nie praktykowane dotąd zastosowanie: zasobów, technik i technologii, systemów zarządzania i organizacji lub realizujące nowe usługi/produkty na obszarze LGD, ponadto będzie brane pod uwagę aby w działaniu w nim zawartym pojawił się na przykład nowy element, dotyczący samego produktu, procesu, usługi, maszyn lub urządzeń, metody marketingowej, zastosowanej technologii, organizacji pracy. Beneficjenci mogą realizować operacje w których tylko część działań posiada cechy innowacyjności, lecz wykorzystujące pomysły ściśle powiązane ze specyfiką danego obszaru. Promowanie rozwiązań innowacyjnych, może mieć miejsce na przykład w trakcie szkoleń realizowanych w ramach operacji. Ocena kryterium innowacyjności wymaga uzasadnienia przez członków Rady.

Adekwatność kryteriów do diagnozy

Inwestycje w infrastrukturę ogólnodostępną (nie dotyczy infrastruktury drogowej)			
Kryterium	Ocena adekwatności	Wpływ na cele	Wpływ na wskaźniki
Realizacja operacji spowoduje utrzymanie miejsc pracy w przeliczeniu na pełen etat średniorocznie	W trakcie spotkań przedstawiciele JST podkreślali, że biorą pod uwagę realizacje operacji mających wpływ na utrzymanie miejsca pracy	1.0. 1.1.a	W 1.0. w 1.1.a 1.1.1. 1.1.2.
Operacja ma charakter innowacyjny	Obszar charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności, celem kryterium jest zaszczepienie idei innowacyjności na poziomie lokalnym	1.1.	W 1.0. 1.1.1.
Zastosowano rozwiązania mające wpływ na ochronę środowiska i klimatu	W trakcie diagnozy podkreślano wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe, sygnalizując jednocześnie braki w infrastrukturze. Ideą kryterium jest stopniowe wyposażanie infrastruktury w tego typu rozwiązania.	1.1.	W 1.0. 1.1.1. 1.1.2.
Zastosowano rozwiązania wykorzystujące OZE	W trakcie diagnozy wskazano bardzo niską świadomość i niskie nasycenie w infrastrukturę OZE	1.1.	W 1.0. 1.1.1.
Operacja realizowana przez podmiot	W celu zaktywizowania preferowane będą operacje składane przez podmioty inne niż JST	1.2. 1.3.	w 1.2. 1.2.1.
Wysokość wkładu własnego	W celu wzięcia odpowiedzialności i wykazania aktywności finansowej preferowane będą operacje dofinansowane przez wnioskodawców	1.1.	W 1.0. 1.2.1.
Wysokość wnioskowanej dotacji	Preferowane będą mniejsze projekty pozwalające włączyć jako wnioskodawców NGO	1.1.	W 1.0. 1.2.1.
Operacja dotyczy lub ma bezpośredni wpływ na rozwój turystyki lub produktów lokalnych	W trakcie konsultacji podkreślano walory turystyczne regionu, powstała infrastruktura powinna przyczynić się do promocji i rozwoju turystyki i produktów lokalnych	1.1.	W 1.0. 1.2.1.

Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu	Doradztwo pozwoli opracować dobrej jakości wnioski i unikać błędów w trakcie realizacji operacji. W trakcie konsultacji przedstawiciele NGO sygnalizowali taką potrzebę.	1.2.	W 1.0.
Inwestycje w infrastrukturę ogólnodostępną (dotyczy infrastruktury drogowej)			
Kryterium	Ocena adekwatności	Wpływ na cele	Wpływ na wskaźniki
Realizacja operacji spowoduje utrzymanie miejsc pracy w przeliczeniu na pełen etat średniorocznie	W trakcie spotkań przedstawiciele JST podkreślali, że biorą pod uwagę realizację operacji mających wpływ na utrzymanie miejsca pracy	2.0. 2.3.	W 2.0 2.3.1 w 2.3
Wysokość wkładu własnego	W celu wzięcia odpowiedzialności i wykazania aktywności finansowej preferowane będą operacje dofinansowane przez wnioskodawców	2.0. 2.3.	W 2.0 2.3.1
Wysokość wnioskowanej dotacji	Wysokość dotacji połączona jest z wkładem własnym, kryterium na za cel realizację nie dużych projektów lecz najbardziej adekwatnych z punktu widzenia społecznego. Jest również podyktowane ograniczona liczba środków w ramach LSR	2.0. 2.3.	W 2.0 2.3.1
Realizacja operacji ma bezpośredni wpływ na rozwój turystyki	W trakcie konsultacji podkreślano walory turystyczne regionu, powstała infrastruktura powinna przyczynić się do promocji i rozwoju turystyki i produktów lokalnych i miejsc atrakcyjnych .	2.0. 2.3. 3.0	W 2.0 2.3.1 W 3.0 3.2.2
Zakres rzeczowy operacji obejmuje roboty poprawiające bezpieczeństwo innych uczestników	Mieszkańcy podkreślali, że cenią sobie również bezpieczeństwo, powstająca infrastruktura powinna zawierać takie elementy jeżeli są takie potrzeby szczególnie do ochrony pieszych	2.0. 2.3.	W 2.0 2.3.1 w 2.3
Inwestycja poprawia układ komunikacyjny w regionie	Inwestycja powinna poprawiać komunikację w kontekście rozwoju gospodarczego regionu np. poprzez dostęp do ścieżek rowerowych, czy tras turystycznych	2.0. 2.3. 3.0 3.2.	W 2.0 2.3.1 W 3.0 3.2.2
Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu	Doradztwo pozwoli opracować dobrej jakości wnioski i unikać błędów w trakcie realizacji operacji.	2.0. 2.3.	2.3.1
Projekty grantowe			
Kryterium	Ocena adekwatności	Wpływ na cele	Wpływ na wskaźniki
Realizacja operacji spowoduje utrzymanie miejsc pracy w przeliczeniu na pełen etat średniorocznie	W trakcie spotkań przedstawiciele JST podkreślali, że biorą pod uwagę realizację operacji mające wpływ na utrzymanie miejsca pracy	1.0. 1.1. 1.1. 1.3. 3.0. 3.2.	W 1.0. w 1.1.a 1.3.2.
Operacja ma charakter innowacyjny	Obszar charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności, celem kryterium jest zaszczepienie idei innowacyjności na poziomie lokalnym nawet przy małych przedsięwzięciach	1.0. 1.2. 2.0. 3.0	1.2.2. 1.2.3. 3.2.2
Zastosowano rozwiązania mające wpływ na ochronę środowiska i klimatu	W trakcie diagnozy podkreślano wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe, sygnalizując jednocześnie braki w infrastrukturze. Ideą kryterium jest stopniowe wyposażanie infrastruktury w tego typu rozwiązania, lub stosowanie rozwiązań np. w projektach miękkich które mają wpływ na ochronę środowiska czy klimatu	1.0. 1.3. 2.0. 2.3. 3.0. 3.2.	W 1.0. w 3.1 3.2.2
Operacja dotyczy lokalnych zasobów kulturowych, historycznych lub	W diagnozie podkreślano potrzebę promowania walorów obszaru jako elementu rozwoju i dywersyfikacji dochodów	3.0. 3.1. 3.2.	W 3.0 w 3.1 w 3.1a 3.1.1

przyrodniczych			3.1.2 3.2.1
Operacja dotyczy budowania więzi społeczności lokalnej poprzez pobudzenie aktywności wśród mieszkańców	W diagnozie wskazano, że w środowisku zanikają więzi społeczne, obserwuje się brak możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców lub zubożenie oferty.	1.0. 1.2. 1.3.	W 1.0. w 1.1. w 1.2. w 1.2.c 1.2.2. 1.2.4. w 1.3. 1.3.1.
Operacja dotyczy lub ma bezpośredni wpływ na rozwój turystyki i produktu lokalnego	W trakcie konsultacji podkreślano walory turystyczne regionu, powstała infrastruktura lub realizowane projekty miękkie powinny przyczyniać się do promocji i rozwoju turystyki i produktów lokalnych	1.1. 2.0 2.2. 3.0 3.2	W 1.0. 1.2.1. w 2.2a w 3.1a w 3.2a w 3.2b w 3.2c
Operacja zakłada włączenie do udziału seniorów	W trakcie konsultacji uczestniczyła dość duża grupa seniorów która nie ukrywała że wiąże duże nadzieje z programem i chce aktywnie włączyć się w jego realizację poprzez aplikowanie z wnioskami. Ma to pozwolić również na integrację różnych środowisk.	1.0. 1.2.	W 1.0. w 1.2.b 1.2.1. 1.2.3.
Operacja zakłada włączenie do udziału osoby z grup defaworyzowanych	Określono dwie grupy dewaloryzowane. Zasadnym jest wspieranie projektów które takie grupy zamierzają włączyć do udziału	1.0. 1.2.	w 1.2. w 1.2.b w 1.2.c
Obszar oddziaływania operacji	Podkreślono niską aktywność pomiędzy instytucjami w poszczególnych gminach, swego rodzaju bierność i apatię. Kryterium premiuje projekty o szerszym oddziaływaniu	1.0. 1.2.	w 1.2.
Wysokość wkładu własnego	W celu wzięcia odpowiedzialności i wykazania aktywności finansowej preferowane będą operacje dofinansowane przez wnioskodawców	1.1.	W 1.0. 1.2.1.
Wysokość wnioskowanej dotacji	Preferowane będą mniejsze projekty pozwalające włączyć jako wnioskodawców NGO	1.1.	W 1.0. 1.2.1.
Operacja realizowana przez podmiot	W celu zaktywizowania preferowane będą operacje składane przez podmioty inne niż JST	1.2. 1.3.	w 1.2. 1.2.1.
Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu	Doradztwo pozwoli opracować dobrej jakości wnioski i unikać błędów w trakcie realizacji operacji. W trakcie konsultacji przedstawiciele NGO sygnalizowali taką potrzebę.	1.2.	W 1.0.
Rozwój przedsiębiorczości/ Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej			
Kryterium	Ocena adekwatności	Wpływ na cele	Wpływ na wskaźniki
W wyniku realizacji operacji będzie miało miejsce zatrudnienie osoby z grupy defaworyzowanej.	Dodatkowe punkty przewidziano za zatrudnienie osób z grup defaworyzowanych	2.0. 2.1. 2.2	W 2.0 w 2.1 w 2.1a 2.1.1
Wnioskodawcą jest osoba z grupy defaworyzowanej	Dodatkowe punkty przewidziano za operacje których wnioskodawcami są osoby należące do jednej z grup defaworyzowanych.	2.0. 2.1. 2.2	W 2.0 w 2.1 w 2.1a 2.1.1
Operacja ma charakter innowacyjny	Obszar charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności, celem kryterium jest zaszczepienie idei innowacyjności na poziomie lokalnym. Preferowane będą operacje innowacyjne tj. takie, które wykorzystują nie praktykowane dotąd zastosowanie: zasobów, procesów i technologii, systemów zarządzania, organizacji lub realizujące nowe usługi/produkty na obszarze LGD. Kryterium dotyczy sektorów związanych z turystyką, ekologią, przetwórstwem żywności.	2.0. 2.1 3.0	W 2.0. W 2.1. 2.1.2

Zastosowano rozwiązania mające wpływ na ochronę środowiska i klimatu	W trakcie diagnozy podkreślano wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe, sygnalizując jednocześnie braki w infrastrukturze. Ideą kryterium jest stopniowe wyposażanie infrastruktury w tego typu rozwiązania.	2.1.	W 2.0
Operacja dotyczy lub ma bezpośredni wpływ na rozwój turystyki i/lub przetwórstwa żywności	W trakcie konsultacji podkreślano walory turystyczne regionu, powstała infrastruktura powinna przyczynić się do promocji i rozwoju turystyki i przetwórstwa żywności.	2.0.; 2.1; 3.0	W 2.0.; W 2.1; 2.1.2
Wysokość wkładu własnego	W celu wzięcia odpowiedzialności i wykazania aktywności finansowej preferowane będą operacje dofinansowane przez wnioskodawców	2.1.	W 2.0
Gotowość projektu do realizacji	Preferowane będą operacje w których Wnioskodawcy będą przygotowani do realizacji inwestycji.	2.0.; 2.1; 3.0	W 2.0.; W 2.1; 2.1.2
Biznesplan jest racjonalny, realny oraz nie budzący wątpliwości	Wszelkie założenia dotyczące operacji przedstawione w biznesplanie posiadają odpowiednie uzasadnienie.	2.0.; 2.1; 3.0	W 2.0.; W 2.1; 2.1.2
Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu	Preferowane będą operacje beneficjentów, którzy korzystali z doradztwa i/lub uczestniczyli w szkoleniu organizowanym przez LGD	2.0.; 2.1; 3.0	W 2.0.; W 2.1; 2.1.2
Inkubatory przetwórstwa lokalnego			
Kryterium	Ocena adekwatności	Wpływ na cele	Wpływ na wskaźniki
Operacja ma charakter innowacyjny	Obszar charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności, celem kryterium jest zaszczerpienie idei innowacyjności na poziomie lokalnym. Powstanie inkubatora wpisuje się w tę potrzebę.	2.0. 2.2.	w 2.1 w 2.1a w 2.2 w 2.2a
Operacja dotyczy działalności gospodarczej w zakresie lokalnych zasobów	Realizacja tego przedsięwzięcia pozwoli wykorzystać lokalne zasoby określone w diagnozie, szczególnie ekologiczne produkty	2.0. 2.2. 3.0. 3.2	w 2.1 w 2.1a w 2.2 w 2.2a 2.2.1. 2.2.2. W 3.0 3.1.2 3.2.2
Wysokość wkładu własnego	W celu wzięcia odpowiedzialności i wykazania aktywności finansowej preferowane będą operacje dofinansowane przez wnioskodawców	1.1.	W 1.0. 1.2.1.

Zmiana kryteriów

Zmiana kryteriów w żadnym wypadku nie jest możliwa w trwającym ogłoszeniu o naborze wniosków oraz w procedurze oceny wniosków. Kryteria uchwalane są przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenie LGD i do jego wyłącznych kompetencji należy również zmiana kryteriów.

O zmianę kryteriów mogą wnioskować:

- b) Zarząd LGD,
- c) Członkowie Rady (Wniosek z posiedzenia),
- d) Mieszkańcy min. 100 podpisów pod wnioskiem o zmianę kryteriów

Wniosek o zmianę kryteriów musi zawierać uzasadnienie. Mając na uwadze potrzebę osiągnięcia zamierzonych celów i wskaźników Wnioskodawca ma obowiązek uzyskać pozytywną opinię Zarządu LGD. Zarząd za pośrednictwem Biura i strony internetowej LGD poddaje do konsultacji społecznych zmienione kryteria wyboru operacji. Uwzględniając konsultacje Zarząd wydaje opinię i przedstawia ją na najbliższym Walnym Zebraniu Członków. Biuro Stowarzyszenia przygotowuje Karty oceny z uwzględnieniem nowych kryteriów oraz z uzasadnieniem. Przekazuje do akceptacji Samorządu Województwa, po akceptacji obowiązują nowe kryteria. Zwolnienie z obowiązku konsultacji społecznych przy procesie zmiany kryteriów następuje wyłącznie w przypadku zmian, które wynikają ze zmian przepisów prawa, z uregulowań prawnych instytucji nadrzędnych lub są podyktowane opinią Samorządu Województwa.

Ocena merytoryczna operacji składa się z dwu etapów:

1. Ocenie zgodności operacji z LSR, (w oparciu o kartę oceny zgodności operacji z LSR, stanowiącą załącznik do Regulaminu Rady)
2. Ocenie operacji według lokalnych kryteriów wyboru operacji, dla każdego typu operacji (lokalne kryteria wyboru operacji , stanowiące załączniki do Regulaminu Rady).

Opracowano i skonsultowano kryteria zgodności z LSR i lokalne kryteria wyboru dla następujących naborów:

1. Inwestycje w infrastrukturę ogólnodostępną (nie dotyczy infrastruktury drogowej),
2. Inwestycje w infrastrukturę ogólnodostępną (dotyczy infrastruktury drogowej),
3. Projekty grantowe,
4. Rozwój przedsiębiorczości,
5. Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej,
6. Inkubatory przetwórstwa lokalnego

LGD planuje realizację 7 projektów grantowych w zakresie przedsięwzięć :

- 1.2.1. Wsparcie oddolnych inicjatyw
- 1.2.2. Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i sportowych
- 1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru
- 1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży
- 1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych
- 1.3.2. Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych
- 2.2.2. Marketing produktów rolnych
- 3.1.1. Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, historycznego
- 3.1.2. Promowanie dziedzictwa lokalnego
- 3.2.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej
- 3.2.2. Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych

Wielkość środków przeznaczonych na w/w projekty grantowe to 114 203,74 euro.

Wykaz kwot wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla poszczególnych operacji wraz z przypisaniem ich przedsięwzięć obrazuje poniższa tabela.

	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty, JST w przypadku operacji grantowych	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty
	Konkurs/projekty podstawowe		Projekty grantowe		Projekty współpracy	
Przedsięwzięcie 1.1.1.	od 50 000 do 70 000	A – 63,63 C – 100				
Przedsięwzięcie 1.1.2.	do 150 000	A – 63,63 C – 100				
Przedsięwzięcie 1.2.1.			od 5000 do 30000	C – 100		
Przedsięwzięcie 1.2.2.			od 5000 do 30000	C – 100		
Przedsięwzięcie 1.2.3.			od 5000 do 7 500	C – 100		
Przedsięwzięcie 1.2.4.			od 5000 do 8 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 1.3.1.			od 5000 do 8 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 1.3.2.			od 5000 do 25 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 2.1.1	od 50 000 do 130 000	B – 70				
Przedsięwzięcie 2.1.2	50 000	C – 100				

Przedsięwzięcie 2.2.1.	od 50 000 do 500 000	C – 100				
Przedsięwzięcie 2.2.2.			od 5000 do 10 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 2.3.1	od 50 000 do 300 000	A – 63,63 C – 100				
Przedsięwzięcie 3.1.1			od 5000 do 20 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 3.1.2			od 5000 do 20 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 3.2.1.			od 5000 do 12 500	C – 100		
Przedsięwzięcie 3.2.2.			od 5000 do 20 000	C – 100	od 20000 do 430 000	C – 100

LGD określiła następujące wartości związane z intensywnością i wysokością pomocy na operacje realizowane w ramach LSR dla poszczególnych działań :

1. Działanie 2.1.1 Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD:
  - minimalna kwota dofinansowania dla pojedynczej operacji: 12 500,00 EUR,
  - maksymalna kwota dofinansowania dla pojedynczej operacji: 32 500,00 EUR,
  - intensywność pomocy wynosi 70% kosztów kwalifikowalnych.

Dodatkowo przyznawane są punkty wnioskodawcom deklarującym wyższy poziom wkładu własnego.
2. Działanie 2.1.2 Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD:
  - dofinansowanie dla pojedynczej operacji na poziomie: 12 500,00 EUR,
  - intensywność pomocy wynosi 100 % kosztów kwalifikowalnych.

ROZDZIAŁ VII. Plan Działania

W ramach LSR zaplanowano realizację działań w ramach trzech celów głównych, które zostały sformułowane na podstawie diagnozy obszaru, analizy SWOT oraz problemów społeczności lokalnej, które wyniknęły w trakcie konsultacji społecznych. Plan działania osiągnięcia wskaźników produktu dla poszczególnych celów ogólnych i szczegółowych został przedstawiony w załączniku nr 3 do LSR zgodnie z obowiązującym wzorem.

W pierwszym okresie 2016-2018 zaplanowano realizację przedsięwzięć z zakresu wszystkich celów szczegółowych zawartych w LSR.

W pierwszym okresie na działania związane z celem szczegółowym 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej we wskazanym przedziale czasowym zaplanowano 100% i 50% realizacji wskaźników. Cel szczegółowy 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego zaplanowano 33% i 40% realizacji wskaźników. Cel szczegółowy 1.3. Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych rozwoju lokalnego zaplanowano 100% i 58% realizacji wskaźników.

Na działania związane z celem szczegółowym 2.1. Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD, we wskazanym przedziale czasowym zaplanowano realizację 63% i 58% wskaźników są to głównie wskaźniki zakładające tworzenie miejsc pracy. Cel szczegółowy 2.2. Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców i Cel szczegółowy 2.3. Poprawa jakości infrastruktury zostaną zrealizowane w 100%.

Na działania związane z celem szczegółowym 3.1. Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego zaplanowano osiągnięcie wskaźników na poziomie 60% i 50%, a na Cel szczegółowy 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię na poziomie 50%.

Pozostałe działania będą realizowane w kolejnych okresach określonych w planie działania. Ponad 50% budżetu LSR zostało przeznaczone na operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD, odpowiadając na problem niskiego poziomu przedsiębiorczości opartego o lokalne zasoby oraz duże bezrobocie obszaru. Będą to działania związane z Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD, Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD, Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje. Przedsięwzięcia te realizowane będzie w latach 2016-2023 przy czym poziom 60% realizacji wskaźnika wyznaczono do 2018 roku, a 89% do 2021 roku. Trzy przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczej na obszarze LGD, podejmowaniem działalności gospodarczej na obszarze LGD, wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje przewidziano kwotę 2 500 000,00 zł.

Podsumowując, planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW 2014-2020 będzie stanowić ponad 55,55 % budżetu. Najwyższa kwota 3 369 000,00 zł zostanie rozdysponowana w latach 2016 - 2018, kwotę 885 000,00 zł zaplanowano wydać w latach 2019 - 2021, a w ostatnim przedziale czasowym do 2023 roku zaplanowano w budżecie kwotę 246 000,00 zł.

ROZDZIAŁ VIII. Budżet LSR

Wszystkie operacje wymienione w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016 - 2022, finansowane będą ze środków PROW na lata 2014-2020.

Poniższe zestawienie prezentuje przyporządkowanie zakresu wsparcia do budżetu PROW.

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (EUR)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 529 500,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	123 750,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	306 040,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	10 250,00
Razem	1 969 540,00

Finansowanie wydatków będzie oparte o 3 główne źródła, tj.:

- Budżet EFRROW,
- Budżet państwa,
- Wkład własny.

Poniższa tabela prezentuje montaż finansowy, dla LSR, uwzględniający powyższe 3 źródła finansowania, uwzględniające podział na beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych oraz beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	0,6363 813 637,62	0,3637 465 063,65		1 278 701,27
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0,6363 159 583,23		0,3637 91 215,50	250 798,73
Razem	973 220,85	465 063,65	91 215,50	1 529 500,00

Cele szczegółowe LSR	Budżet na realizację celów (EUR)	Powiązania budżetu z celami
Cel szczegółowy 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej	281 733,39	Działania polegające na rozwoju infrastruktury społecznej stanowiąc będą bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców obszaru LGD. Jak pokazały badania i konsultacje mieszkańcy poszukują możliwości spędzania wspólnie wolnego czasu w sposób konstruktywny i aktywizujący. Powinno to również zaowocować nowymi inicjatywami i pomysłami na rozwój lokalny.
Cel szczegółowy 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego	103 101,16	W ramach tego celu planuje się realizować przedsięwzięcia do których zostaną zaproszeni przedstawiciele grup dewaloryzowanych jak również osoby w wieku emerytalny. Ujęcie przedsięwzięć w ramach tego celu pozwoli również realizować projekty przez grupy nieformalne które były wyłączone z tej możliwości w poprzednim programie.
Cel szczegółowy 1.3. Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	21 860,03	W trakcie konsultacji przedstawiciele NGO sygnalizowali potrzebę wspólnej współpracy organizacji działających na terenie LGD. Pozwoliło by to realizować wspólne projekty, wymieniać doświadczenie i informacje.
Cel szczegółowy	684 392,53	Rozwój obszaru LGD istotnie warunkowany jest rozwojem

2.1. Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD		przedsiębiorczości na jej terenie, gdyż przekłada się to przede wszystkim na miejsca pracy dla mieszkańców. Zasadniczym celem dla LGD, jest wykorzystanie potencjału lokalnego dla tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz produktów czy usług, aby w pełni wykorzystywać potencjał obszaru, również w obrocie gospodarczym. Dlatego też, budżet na działania nakierowane na rozwój przedsiębiorczości stanowi ponad 50% całego budżetu LSR.
Cel szczegółowy 2.2. Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców	119 744,46	Mieszkańcy obszaru LGD widzą możliwość dywersyfikacji swoich dochodów poprzez możliwość sprzedaży produktów przetworzonych. Powstanie inkubatora pozwoli zrealizować wskazane potrzeby i powinien przyczynić się do rozwoju lokalnego.
Cel szczegółowy 2.3. Poprawa jakości infrastruktury	273 423,01	Dobra infrastruktura jest jednym z podstawowych elementów rozwoju lokalnego i gospodarczego. Inwestycje w infrastrukturę drogową podnoszą również jakość życia mieszkańców.
Cel szczegółowy 3.1. Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego	25 310,51	Obszar charakteryzuje się dużym bogactwem obiektów sakralnych i historycznych. Ich stan techniczny wymaga niezbędnych remontów. Odnowione obiekty powinny podnieść atrakcyjność turystyczną obszaru LGD.
Cel szczegółowy 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię	19 934,91	Dobra infrastruktura jest elementem przyciągającym turystów jak również zachęcających mieszkańców do większej aktywności. Promocja zasobów lokalnych jest podstawowym elementem rozwoju danego obszaru.

Uzupełnienie Strategii:

Aktywizacja i koszty bieżące

Cele szczegółowe LSR	Budżet na realizację celów	Powiązania budżetu z celami
Cel szczegółowy 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego	316 290,00	W ramach tego celu planuje się realizować przedsięwzięcia związane z funkcjonowaniem biura, doradztwem i szkoleniami oraz imprezami aktywizującymi społeczność lokalną.

Uzupełnienie Strategii:

Projekt współpracy

Cele szczegółowe LSR	Budżet na realizację celów	Powiązania budżetu z celami
Cel szczegółowy 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię	123 750,00	W ramach tego celu planuje się realizację dwóch projektów współpracy

ROZDZIAŁ IX. Plan Komunikacji

Zaplanowany przez „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu” plan komunikacji (Załącznik nr 5 do Strategii) opracowany został na podstawie uwag i propozycji zgłaszanych podczas konsultacji społecznych, a także wyników ewaluacji dokonanej po okresie realizacji poprzedniej LSR. Głównym Celem planu komunikacji jest zarówno bieżące informowanie mieszkańców o stanie realizacji LSR (w tym o stopniu osiągania celów i wskaźników), jak i bieżące informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR. Zakłada się, że intensyfikacja przekazu dotyczącego praktycznych aspektów realizacji zapisów dokumentu przełoży się na zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w działalność LGD, a tym samym pozytywnie wpłynie na jakość zgłaszanych operacji i wniosków. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę

zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Zapropionowany plan komunikacji ma za zadanie zlikwidować dotychczasowe niedostatki komunikacyjne, a także zagwarantować dwustronność przekazu oraz umożliwić pozyskiwanie informacji zwrotnej od mieszkańców.

Grupy docelowe, do których skierowany jest plan komunikacji to przede wszystkim grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, czyli: przedsiębiorcy, samorządy gminne, przedstawiciele grup defaworyzowanych (młodzież i kobiety), a także lokalne podmioty gospodarcze i lokalni wytwórcy. Działania skierowane są także do wszystkich mieszkańców – ukierunkowane zostały bowiem tak, aby zapewniały podnoszenie poziomu wiedzy na temat możliwości realizacji operacji w ramach LSR na lata 2016-2022.

ROZDZIAŁ X. Zintegrowanie

W kontekście niniejszego dokumentu pojęcie zintegrowania rozpatrywane jest na kilku poziomach. Mówimy więc o zintegrowaniu na poziomie programowym (strategia wykazuje powiązania z dokumentami programowymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym), zintegrowaniu sektorowym (współpracy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego), zintegrowaniu zasobów (strategia zaplanowanymi działaniami odnosi się do szeregu zasobów obszaru LGD) oraz zintegrowaniu obszaru (w wyniku zrealizowanych działań na całym obszarze LGD stanie się on bardziej spójny).

W kontekście zintegrowania programowego LSR wpisuje się w kluczowe ustalenia dokumentów na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym z dokumentami strategicznymi poszczególnych poziomów administracji samorządowej i centralnej.

Na poziomie krajowym planowane operacje LSR wpisują się bezpośrednio w LEADERA, który realizuje cel szczegółowy 6B „*wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich*” w ramach priorytetu 6 „*wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich*”. Poprzez wdrażanie lokalnych strategii rozwoju uwzględnia cele rozwojowe w dokumentach strategicznych: skuteczne i efektywne planowanie rozwoju wymaga zachowania spójności i komplementarności przedsięwzięć realizowanych na różnych szczeblach planowania. W związku z tym, istotne jest poszukiwanie wspólnych celów i kierunków działań, podejmowanych w ramach polityk sektorowych i horyzontalnych z działaniami podejmowanymi w ramach polityki rozwoju regionalnego na szczeblu regionalnym. Wczesna identyfikacja wspólnych celów i wspólnych obszarów interwencji już na etapie programowania powinna pozwolić na lepsze przygotowanie do realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych w ramach kontraktu terytorialnego.

Na poziomie wojewódzkim LSR wpisuje się w **Strategię rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020** szczególnie w cel 2 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: Innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców. Cele i priorytety Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020 znajdują odbicie w celach i przedsięwzięciach LSR.

W Powiecie rzeszowskim cele wraz z kierunkami działania strategii rozwoju powiatu rzeszowskiego zostały podzielone na obszary strategiczne: m.in. gospodarka, infrastruktura, obszary wiejskie, ochrona środowiska oraz obszar społeczny. Obszary strategiczne są najistotniejszymi polami działania Powiatu oraz są powiązane z celami i przedsięwzięciami zawartymi w LSR, które również nakierowane na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru, budowę lub przebudowę infrastruktury a przede wszystkim nakierowane na rozwój gospodarczy, związany z rozwijaniem istniejących firm oraz powstawaniem nowych.

Lokalna Strategia Rozwoju, jej cele i przedsięwzięcia są spójne z dokumentami planistycznymi gmin: ze Strategią Rozwoju Gminy Chmielnik na lata 2008-2015, Z Strategią Rozwoju Gminy Tyczyn na lata 2008-2015, ze Strategią Gminy Hyżne i z Planem Rozwoju Lokalnego dla gminy Błażowa.

W dokumentach tych widoczne jest odniesienie to podobnych problemów jak w LSR. Pisząc LSR przeprowadzone szereg badań mających na celu poznanie opinii mieszkańców na temat ich potrzeb i oczekiwań. Są one w tożsamy z celami zawartymi w strategiach poszczególnych Gmin.

Niektóre wioski obszaru LGD mają opracowane **Plany Rozwoju Miejscowości**. W dokumentach tych budowa infrastruktury turystycznej, poprawa stanu domów kultury, budowa i utrzymanie obiektów sportowych rozwój budowanie tożsamości społeczności wiejskiej, podnoszenie jakości i atrakcyjności infrastruktury społeczno usługowej, zachowanie dziedzictwa kulturowego są wymieniane jako priorytetowe kierunki. Plany te znajdują również odbicie w przedsięwzięciach LSR.

Z powyższych zestawień wynika, że zapisy Lokalnej Strategii Rozwoju są spójne z dokumentami planistycznymi gmin wchodzących w skład LGD, Powiatu rzeszowskiego, Województwa podkarpackiego oraz dokumentami krajowymi dotyczącymi rozwoju obszarów wiejskich. Dokumenty te są powiązane poprzez wspólne kierunki, cele i działania. W ramach PROW 2014-2020 pomoc nakierowana jest szczególnie na działania związane z włączeniem społecznym.

Podejście zintegrowane w Lokalnej Strategii Rozwoju „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” polega także na łączeniu działań i kompetencji różnych sektorów, zasobów i objęcie nimi całego obszaru LGD. Wszystkie działania przewidziane w LSR zostały dobrane w taki sposób, aby możliwe było wspieranie rozwoju

wszystkich 3 sektorów: przedsiębiorców, samorządów i organizacji pozarządowych a także zdiagnozowanych grup defaworyzowanych. Przewidziane zostały więc do realizacji typy przedsięwzięć zaadresowane do tych wszystkich grup. Realizacja operacji wiązać się będzie ponadto z osiągnięciem zakładanych wskaźników, które także odzwierciedlają zintegrowane myślenie o rozwoju terenu LGD – operacje mają przynieść wymierne korzyści wszystkim sektorom a w konsekwencji oddziaływać mają na poprawę ich stanu.

Należy dodać, że wszystkie cele znajdują odzwierciedlenie w całościowym, zintegrowanym spojrzeniu na obszar LGD jako miejsca o określonej lokalnej odrębności oraz n/w wspólnych cechach:

- gminy należące do obszaru realizacji LSR stanowią spójny przestrzennie obszar, sąsiadują ze sobą
- struktura rolnictwa na całym obszarze 4 gmin jest podobna i charakteryzuje się dużą ilością małych gospodarstw o dość dobrych glebach,
- na całym obszarze występuje duża aktywność społeczna wyrażająca się w dużej inwencji ze strony Gminnych Ośrodków Kultury, Kół Gospodyń Wiejskich i Ochotniczej Straży Pożarnej, różnego rodzaju zespołów, orkiestr,
- gminy charakteryzują się podobnym bezrobociem,
- gminy posiadają cenne przyrodnicze i kulturowe miejsca, które jak dotąd nie są należycie wykorzystywane dla celów rozwoju turystyki.

Wśród mieszkańców w/w obszaru obserwuje się ponadto otwartość dużą aktywność w zakresie animowania międzynarodowych kontaktów i silne przywiązanie do miejsca zamieszkania i najbliższych sąsiednich okolic (patriotyzm lokalny).

Proces wdrażania LSR oparto na wykorzystaniu posiadanych zasobów i zachowaniu podstawowych zasad (czyli także podejście zintegrowane):

- dążenie do polepszenia jakości bazy o charakterze społeczno –gospodarczym,
- wzrost roli usług cyfrowych,
- wzrost poczucia bezpieczeństwa,
- podniesienie wiedzy i kompetencji mieszkańców,
- zachowanie i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
- polepszenie zdolności organizacyjnych społeczności lokalnych,
- troska o stan środowiska naturalnego.

Zintegrowane podejście Lokalnej Strategii Rozwoju „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” wyraża spójność w odniesieniu do terytorium, jego zasobów, sytuacji społeczno-gospodarczej i tożsamości obszaru.

Wszystkie cele zostały opracowane na podstawie analizy obszaru działania LGD oraz analizy SWOT. W wyniku partycypacyjnego udziału społeczności lokalnej obszar ten poddany został zintegrowanej, opartej o udział przedstawicieli 3 sektorów oraz mieszkańców, analizie i programowaniu elementów wymagających wsparcia. Możliwość wypracowania celów miały więc wszystkie 3 sektory biorące udział w pracach LGD oraz mieszkańcy a ustanowione kierunki rozwoju tworzą szeroko pojęty konsensus, który pozwoli korzystać z korzyści rozwoju obszaru LGD jak najszerszej grupie mieszkańców i organizacji.

ROZDZIAŁ XI. Monitoring i ewaluacja

Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są niezbędnymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniających pozyskanie informacji na temat postępów poszczególnych działań w kontekście oczekiwanych rezultatów. Jednocześnie spełnia rolę narzędzia kontrolnego, które umożliwi wprowadzenie niezbędnych korekt, modyfikacji i uaktualnień w zakresie zdefiniowanych celów, priorytetów rozwoju i realizowanych przedsięwzięć.

Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć.

Monitoring oznacza systematyczne i ciągle zbieranie, analizę i wykorzystywanie informacji o przebiegu wdrażania LSR na potrzeby zarządzania oraz bieżącego podejmowania decyzji. Jest on działaniem towarzyszącym procesowi wdrażania dokumentu – pozwala na sprawdzanie poziomu realizacji kierunków interwencji oraz wskazuje na ewentualną potrzebę podjęcia działań korygujących. Proces monitoringu ma charakter ciągły.

Ewaluacja jest natomiast działaniem analitycznym działaniem analityczne, mające na celu dostarczenie informacji na temat skuteczności podjętych celów i przedsięwzięć. Pozwala ona na zestawienie wyników realizowanej strategii z zaplanowanymi wskaźnikami. Celem ewaluacji jest wykorzystanie doświadczeń płynących z dotychczasowych działań wdrożeniowych do poprawy przyszłych przedsięwzięć realizacyjnych.

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu proponuje cele i przedsięwzięcia, które stanowią wyzwania dla całej społeczności obszaru LGD – władz samorządowych, jednostek gminnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, mieszkańców, a także partnerów zewnętrznych.

Wdrażanie LSR wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd też efektywność realizacji celów wyodrębnionych w dokumencie w dużej mierze będzie zależała od komórki odpowiedzialnej za nadzór nad monitoringiem i ewaluacją Strategii.

Badanie postępu rzeczowego i finansowego realizacji LSR (monitoring) odbywało się będzie na podstawie danych przekazanych przez instytucje wdrażające, informacje uzyskane bezpośrednio od beneficjentów podmiotów realizujących projekty i beneficjentów w nich uczestniczących, danych będących w posiadaniu LGD. W „Lokalnej Grupie Działania – Lider Dolina Strugu” za monitoring i ewaluację odpowiedzialny będzie Komisja Rewizyjna. Organem pomocniczym, wykonującym czynności techniczne związane z procesem monitoringu będzie natomiast Biuro LGD. Do zadań Biura LGD należeć będzie w szczególności:

- analiza stopnia realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR,
- badanie zgodności realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR,
- badanie zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia,
- zbieranie danych na temat jakości świadczonego doradztwa oraz organizowanych przedsięwzięć z zakresu animacji lokalnej,
- pomiar efektywności i zasięgu oddziaływania podejmowanych działań komunikacyjnych,
- zbieranie danych dotyczących działalności organów stowarzyszenia
- przygotowywanie okresowych (kwartalnych) sprawozdań z realizacji LSR.

Przynajmniej raz w roku, na podstawie analizy raportów i materiałów przedstawianych przez Biuro LGD, Komisja Rewizyjna sporządza raport ewaluacyjny, w oparciu o kryteria efektywności, trwałości, trafności oraz skuteczności analizowanych poziomów wdrażania LSR.

Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada Biuro LGD. Wyniki elementów ewaluacji zawarte będą w raportach sporządzanych przez Komisję Rewizyjną. Raporty dotyczące poszczególnych elementów będą przekładane Walnemu Zebraniu Członków. Raporty powinny być podawane do publicznej wiadomości zgodnie z zasadą jawności. Informacje zawarte w trakcie monitoringu i ewaluacji będą stanowić bodziec do dyskusji o działalności LGD i Zarządu a wynikające z niej wnioski będą przekładane Walnemu Zebraniu Członków w celu np. aktualizacji LSR.

Procedura przeprowadzania monitoringu i ewaluacji jest szerzej opisana w załączniku nr 2 do niniejszej LSR.

ROZDZIAŁ XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Na etapie przygotowania LSR należy pamiętać że projekty strategii, jako dokumentów, których realizacja może potencjalnie znacząco wpływać na środowisko, mogą wymagać, poddania ich treści strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Przedmiotowe przepisy uzależniają jednakże konieczność przeprowadzenia takiej oceny od indywidualnej zawartości dokumentu oraz zewnętrznych uwarunkowań jego realizacji. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt strategii do tego typu oceny jest stwierdzone ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją zaplanowanych w nim przedsięwzięć.

Dlatego też, w odniesieniu do art. 47 i 49 oraz art. 57 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.), „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” zwróciła się z dniem **24 listopada 2015r. (znak pisma LDS/17/2015/L)** do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie z prośbą o stwierdzenie czy istnieje konieczność przeprowadzenia **strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** do projektu tworzonej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”. W załączniku do złożonego pisma przedstawiono główne założenia LSR dla obszaru „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” pod kątem zapisów art. 49 rzeczonej ustawy.

W odpowiedzi na przedstawiony wniosek, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w piśmie nr **WOOŚ.410.1.108.2015.AP.2 z dnia 22 grudnia 2015 roku** uznał, iż przedstawiony projekt Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” **nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** w myśl przepisów ustawy OOS.

Jednocześnie, zwrócił on uwagę, iż skonkretyzowanie przedsięwzięć na kolejnych etapach postępowań, które będą finansowane przez beneficjentów ze środków PROW 2014-2022 w ramach działania LEADER, będzie wymagało analizy wpływu tych zamierzeń na środowisko, w tym obszaru Natura2000.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

1. Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa2015,
2. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa2014,
3. Bank Danych Lokalnych, <http://stat.gov.pl/bdl>,
4. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 (rozporządzenie ramowe),
5. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozporządzenie EFRROW),
6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata2014–2020,
7. Ustawa z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności,
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata2014–2020,
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 października 2015r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata2014–2020,
10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata2014–2020,
11. Ustawa z dnia 11 lipca 2014r. o zasadach finansowania realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej2014-2020,
12. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
13. Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020
14. Strategia Rozwoju Gminy Chmielnik na lata 2008 – 2015
15. Strategia Rozwoju Gminy Tyczyn na lata 2008 – 2015
16. Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Błazowa
17. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Rzeszowskiego do roku 2015.
18. Por. P. Kaczmarczyk, *Efekty migracji w odniesieniu do rynku pracy – przypadek polskich migracji poakcesyjnych*, Studia BAS, Nr 4(40) 2014,
19. Por. E.J., Biesaga - Słomczewska, J. Kaczorowska, *Różnorodność pokoleniowa pracowników – implikacje dla zarządzania ludźmi (na przykładzie wybranych organizacji)*, „Marketing i Rynek” 2014.

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

Załącznik nr 1 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022 - PROCEDURA AKTUALIZACJI LSR

§ 1

Wyjaśnienia użytych skrótów

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

LGD – „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu”

LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022

Zarząd – Zarząd Stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

Komisja Rewizyjna – Komisja Rewizyjna stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

Biuro LGD – Biuro Stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

WZC – Walne Zebranie Członków

§ 2

Organy odpowiedzialne za proces aktualizacji LSR

1. Nadzór nad realizacją i aktualizacją LSR należy do kompetencji WZC.
2. Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie aktualizacji LSR jest Zarząd.
3. W celu przeprowadzenia aktualizacji LSR Zarząd, na wniosek WZC.
4. Jednostka wspomagająca, wykonująca na bieżąco czynności techniczne związane z procesem aktualizacji LSR, jest Biuro LGD.
5. Zarząd jest odpowiedzialny za analizę i ocenę danych gromadzonych lub przygotowywanych przez Biuro LGD.

§ 3

Proces aktualizacji LSR.

1. Aktualizacja LSR to proces, który ma celu wprowadzenie koniecznych zmian w tym działań naprawczych.
2. LSR wymaga aktualizacji w szczególności:
  - a) w kontekście dokonania zmian:
    - statutu lub innych dokumentów stowarzyszenia jeśli skutkują one dezaktualizacją zapisów zawartych w LSR,
    - kryteriów oceny lub procedur, wpływających na treści zawarte w LSR;
    - aktualizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 lub innych przepisów prawa regulujących kwestie opisane w LSR;
  - b) w efekcie prowadzonego monitoringu i ewaluacji w zakresie:
    - celów i przedsięwzięć,
    - wskaźników,
    - planu działania;
    - planu komunikacji;
    - budżetu LSR – również w wypadku zmian wartości budżetu, wynikających z decyzji Samorządu Województwa podkarpackiego;
3. W razie konieczności dokonania zmian wynikających ze zmian przepisów prawa lub dokumentów powiązanych, proces aktualizacji LSR inicjuje Zarząd.
4. Proces aktualizacji LSR będący efektem prowadzonego monitoringu lub ewaluacji, inicjuje Komisja Rewizyjna, składając pisemny wniosek o zmiany do Zarządu.
5. Zarząd we współpracy z Biurem LGD, organizuje proces aktualizacji LSR i dla jej najpełniejszego jej wdrożenia dokonuje czynności w zakresie:
  - a) określenia zakresu i brzmienia proponowanych zmian;
  - b) określenie metod angażowania społeczności lokalnej w proces aktualizacji strategii, wśród których znaleźć się mogą w szczególności:
    - zamieszczenie na stronach internetowych LGD oraz wszystkich gmin będących jej członkami, proponowanych zmian w zapisach LSR wraz z uzasadnieniem i określeniem minimum 7-dniowego terminu na zgłaszanie uwag i propozycji.

- ogłaszanie konsultacji pisemnych, w których zainteresowani partnerzy społeczni mogą przygotować pisemne odpowiedzi (uwagi, komentarze) do propozycji zmian zapisów LSR, zamieszczonych na stronie internetowej LGD, przedłożonych do wglądu w biurze oraz podczas ewentualnych spotkań,
  - organizacje co najmniej jednego spotkania konsultacyjnego dla interesariuszy LSR (przedstawicieli grup defaworyzowanych, przedsiębiorców, samorządów, organizacji pozarządowych), podczas których będą oni mogli zapoznać się z proponowanymi zmianami i przedstawić swoje opinie po czym informacja o spotkaniu przekazywana jest interesariuszom za pośrednictwem strony internetowej, i korespondencji mailowej, na minimum 4 dni przed spotkaniem
  - przesłanie do wszystkich beneficjentów działań oraz uczestników spotkań informacyjnych, informacji mailowej o planowanych do wprowadzenia zmianach wraz ze wskazaniem możliwości zgłaszania uwag oraz podaniem terminu ich zgłaszania;
  - informowanie o planowanych zmianach i składanie stosownych wyjaśnień podczas indywidualnych konsultacji w biurze LGD.
6. W efekcie prowadzonych działań dających jak najpełniejszą odpowiedź na potrzeby i preferencje społeczności lokalnej obszaru LGD, Biuro LGD sporządza zestawienie uwag i rekomendacji. Zestawienie opracowywane jest w formie tabelarycznej i uwzględnia treść propozycji, zgłaszającego, rekomendacje Zarządu, uzasadnienie w przypadku odrzucenia lub odroczenia włączenia propozycji do LSR.
7. Po zakończeniu procesu konsultacji społecznych Zarząd opracowuje końcową wersję propozycji zmian w LSR, którą przekazuje pod obrady Walnego Zebrania Członków wraz z zestawieniem tabelarycznym o którym mowa w ust. 6.
8. Walne Zebranie Członków podejmując uchwałę ostatecznie określa i zatwierdza zmiany w LSR.
9. Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach aktualizacji LSR, zamieszczane są na stronie internetowej LGD oraz na stronach gmin członkowskich LGD, a także udostępnione do wglądu na miejscu w Biurze LGD.
10. Zwolnienie z obowiązku konsultacji społecznych przy procesie zmian w LSR następuje wyłącznie w przypadku zmian, które wynikają ze zmian przepisów prawa, z uregulowań prawnych instytucji nadrzędnych lub są podyktowane opinią Samorządu Województwa.

§ 1

Wyjaśnienia użytych skrótów

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

LGD – „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu”

LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022

Zarząd – Zarząd Stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

Komisja Rewizyjna – Komisja Rewizyjna stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

Biuro LGD – Biuro Stowarzyszenia „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”

§ 2

Organy odpowiedzialne za proces monitoringu i ewaluacji.

1. Nadzór nad monitoringiem i ewaluacją należy do kompetencji Komisji Rewizyjnej. W celu przeprowadzenia ewaluacji Komisja Rewizyjna może powołać zespoły pomocnicze, ustalając również ich skład.
2. Jednostką wspomagającą, wykonującą na bieżąco czynności techniczne związane z procesem monitoringu, czyli systematycznym zbieraniem i przetwarzaniem danych niezbędnych do przeprowadzenia procedury monitoringu i ewaluacji, jest Biuro LGD.
3. Zarząd LGD nadzoruje Biuro LGD w realizacji zadań związanych z monitoringiem, a także jest odpowiedzialny za analizę i ocenę danych zbieranych przez Biuro LGD.

§ 3

Proces monitoringu

1. Monitoring to proces polegający na systematycznym kontrolowaniu postępów w realizacji LSR oraz funkcjonowania LGD, w kontekście zaplanowanych wskaźników, realizacji działań i budżetu, w założonym czasie.
2. Monitoring prowadzony jest przez Biuro LGD na podstawie:
  - a) rejestru danych prowadzonego przez Biuro LGD (tworzony w oparciu o zbierane dane i analizy własne);
  - b) sprawozdań składanych przez beneficjentów
  - c) statystyki odwiedzin oficjalnej strony internetowej LGD;
  - d) listy obecności ze spotkań informacyjno – konsultacyjnych;
  - e) rejestru doradztwa świadczonego w Biurze LGD;
  - f) ankiet monitorujących doradztwo w Biurze LGD;
  - g) ankiet monitorujących przedsięwzięcia związane z animacją lokalną;
  - h) ewidencji współpracy ze społecznością lokalną;
  - i) danych z ewaluacji realizacji LSR.
3. W procesie monitoringu Biuro LGD zbiera przede wszystkim informacje dotyczące:
  - a) stopnia realizacji wskaźników LSR dla poszczególnych celów oraz przedsięwzięć;
  - b) stopnia realizacji budżetu przewidzianego w LSR;
  - c) zasięgu działań komunikacyjnych prowadzonych przez LGD;
  - d) jakości i poziomu doradztwa świadczonego przez pracowników Biura LGD;
  - e) jakości przedsięwzięć dotyczących animacji lokalnej;
  - f) działalność organów stowarzyszenia;
4. Szczegółowe zasady prowadzenia monitoringu zostały przedstawione w tabeli nr 1 stanowiącej załącznik nr 1 do niniejszej procedury.
5. Wzory dokumentów stosowanych w procesie monitoringu o których mowa w ust. 2 pkt.e-h ustala Zarząd.
6. Wyniki monitoringu przedstawiane są w formie kwartalnych raportów, sporządzanych przez Biuro LGD.
7. Raporty monitorujące są przekazywane do wiadomości Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej.
8. Zarząd po zapoznaniu się z raportem może rozpocząć działania, mające na celu uruchomienie przez Komisję Rewizyjną dodatkowych działań ewaluacyjnych w terminie krótszym niż zakładany.
9. Zakres procedury monitoringu oraz raportu monitorującego może zostać zawężony lub rozszerzony decyzją Zarządu LGD, po konsultacjach z Komisją Rewizyjną.

10. Jeżeli wnioski i rekomendacje z monitoringu tego wymagają, Komisja rewizyjna wnioskuję do Zarządu o uruchomienie procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z Procedurą aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016 – 2022.

11. W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Komisja Rewizyjna zgłasza Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny jest Zarząd w porozumieniu z komisją Rewizyjną.

§ 4

Proces ewaluacji

1. Ewaluacja to ocena skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości podejmowanych działań.

2. Przynajmniej raz w roku Komisja Rewizyjna – na podstawie kwartalnych raportów monitorujących oraz prowadzonych przez Biuro LGD ewidencji, a także ankiet monitorujących beneficjentów - sporządza raport ewaluacyjny.

3. Ewaluacja jest badaniem obejmującym przede wszystkim ocenę:

a) stopnia realizacji celów, przedsięwzięć i wskaźników przewidzianych w LSR;

b) zgodności ogłaszanych i realizowanych konkursów z harmonogramem określonym w LSR;

c) zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia;

d) skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej;

e) działalności LGD, w tym przede wszystkim funkcjonowania organów stowarzyszenia, Biura LGD i jego pracowników,

4. Raport z ewaluacji zawiera ocenę podejmowanych działań w oparciu o następujące kryteria oceny:

a) skuteczność - pozwala ono ocenić w jakim stopniu osiągnięto zaplanowane cele i przedsięwzięcia. Z uwagi na fakt, że cele projektu formułowane są na kilku poziomach, od celów ogólnych do operacyjnych należy doprecyzować ko którego poziomu celów będziemy się odwoływać. Należy tu wziąć pod uwagę pozytywne jak również negatywne efekty programu;

b) efektywność – kryterium to pozwala ocenić stosunek uzyskanych efektów do poniesionych nakładów finansowych. Stosowane jest przy analizach możliwości osiągnięcia zbliżonych efektów przy wykorzystaniu mniejszych zasobów oraz zwiększenia efektów przy zastosowaniu porównywalnych zasobów. Ma ono zastosowanie również w sytuacji porównania ewaluowanego projektu z podobnymi projektami w danym sektorze,

c) użyteczność – dzięki temu kryterium możemy ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie projektu odpowiada potrzebom grupy docelowej. Kryterium to pozwala ocenić czy zmiany wywołane realizacją projektu są korzystne z punktu widzenia jego beneficjentów. Należy wziąć pod uwagę różnice interesów osób zaangażowanych w przedsięwzięcie. To co ocenimy jako użyteczne dla jednej grupy niekoniecznie będzie użytecznym z punktu widzenia innej grupy.

d) trafność – kryterium to pozwala określić związek pomiędzy przyjętymi rozwiązaniami a realnymi potrzebami społeczności lokalnej. Ustalone w wyniku zastosowania kryterium trafności wnioski wpłyną na podjęcie decyzji o kontynuowaniu, modyfikacji lub wstrzymaniu projektu.

e) trwałość – kryterium to pozwala ocenić czy uprzednio zaplanowane pozytywne efekty projektu nadal będą widoczne po zakończeniu jego realizacji. Ma ono zastosowanie przy ocenie wartości projektu w kategorii jego użyteczności w dłuższej perspektywie czasowej. Stosowane jest ono w ewaluacjach ex post, gdyż pozwala ocenić na ile zmiany wywołane oddziaływaniem projektu są faktycznie trwałe i widoczne po zakończeniu wsparcia finansowego.

5. szczegółowe zasady prowadzenia ewaluacji, w tym elementy poddane badaniu oraz źródła danych i metody ich zbierania zawiera Tabela nr 2 stanowiąca załącznik nr 2 do niniejszej procedury.

6. Komisja Rewizyjna może zalecić stosowanie dodatkowych narzędzi i metod badających postępy w realizacji LSR.

7. Biuro LGD odpowiada za przekazanie Komisji rewizyjnej danych bazowych do dokonania ewaluacji, zgodnie z założeniami pkt. 3 i 4.

8. Komisja Rewizyjna odpowiada za przetwarzanie danych przekazanych przez Biuro LGD i sporządzenie rocznego raportu oraz gdy jest to konieczne, innych raportów.

9. Raport ewaluacyjny oraz wyniki prac Komisji Rewizyjnej są przedstawiane Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia.

10. W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Komisja Rewizyjna zgłasza Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny jest Zarząd w porozumieniu z komisją rewizyjną.

11. Jeżeli wnioski i rekomendacje z ewaluacji tego wymagają, Komisja Rewizyjna wnioskuję do Zarządu o uruchomienie procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z przyjętą procedurą.

§ 5
Upowszechnianie wyników

Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach monitoringu i ewaluacji, w szczególności raporty monitorujące i ewaluacyjne, zamieszczane są na stronie internetowej LGD, a także udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

Tabela nr 14. Szczegółowy zakres monitoringu LSR:

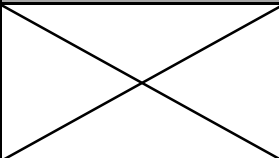
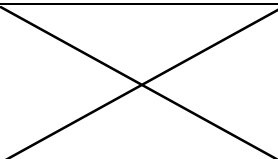
Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
stopień realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR	Biuro LGD(ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety beneficjentów, • sprawozdania beneficjentów, • rejestr danych LGD 	Na bieżąco	stopień realizacji wskaźników oraz zgodność osiągniętych wskaźników z planem działania
budżet LGD	Biuro LGD(ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • rejestr danych LGD 	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do środków zakontraktowanych
zasięg działań komunikacyjnych	Biuro LGD(ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • licznik odwiedzin strony internetowej LGD, • licznik wyświetleń artykułów • listy obecności ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD, • ankiety on-line wypełnione przez beneficjentów, • dane od administratora strony internetowej, 	na bieżąco	Skuteczność przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD.
poziom doradztwa świadczonego przez pracowników Biura LGD	Biuro LGD(ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • anonimowe ankiety od beneficjentów dotyczące poziomu świadczonego doradztwa 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, efektywność świadczonego doradztwa
jakość przedsięwzięć dotyczących animacji lokalnej	Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych, • ankiety monitorujące przedsięwzięcia związane z animacją lokalną, 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów,
harmonogram ogłaszania konkursów	Biuro LGD(ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • dane z bieżącej działalności LGD • rejestr danych LGD, 	Na bieżąco	ocena działalności organów stowarzyszenia

Tabela nr 15. Szczegółowy zakres ewaluacji LSR:

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
stopień realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR	Podmiot nie związany z LGD(ocena zewnętrzna)	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety beneficjentów, • sprawozdania beneficjentów, • rejestr danych LGD, 	ocena dwuletnia (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	<p>Skuteczność: Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR. Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów.</p> <p>Użyteczność: Określenie stopnia zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych przedsięwzięć.</p>
harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • rejestr danych LGD, • sprawozdania kwartalne Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR
budżet LSR	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • rejestr danych LGD, • sprawozdania kwartalne Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia/zadania
skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • ankiety on-line wypełnione przez beneficjentów, • sprawozdania kwartalne Biura LGD. 	ocena roczna w latach 2016-2024 (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	<p>Skuteczność: Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona, jako liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD oraz skuteczność animacji społeczności.</p>
działalność LGD (pracownicy i funkcjonowanie biura)	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> • badania ankietowe, opinie beneficjentów, • rozmowy z mieszkańcami podczas otwartych spotkań konsultacyjnych • wywiady z wnioskodawcami, • wywiady z przedstawicielami, Rady, Komisji Rewizyjnej i Biura LGD, • sprawozdania kwartalne Biura LGD. 	ocena roczna w latach 2016-2024 (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	<p>Efektywność: ocena poprawności działalności prowadzonej przez LGD</p> <p>Skuteczność: realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR oraz poniesionych nakładów)</p>

**Załącznik nr 3 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022
- BUDŻET LSR**

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (EUR)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 529 500,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	123 750,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	304 115,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	12 175,00
Razem	1 969 540,00

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	0,6363 813 637,62	0,3637 465 063,65		1 278 701,27
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0,6363 159 583,23		0,3637 91 215,50	250 798,73
Razem	973 220,85	465 063,65	91 215,50	1 529 500,00

**Załącznik nr 4 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022
- PLAN DZIAŁANIA**

Plan Działania

	Lata		2016 -2018			2019 - 2021			2022 – 2023			RAZEM 2016 - 2023		PROGRAM	Podziałanie/ zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)			
CEL OGÓLNY 1.0. Aktywni i kreatywni mieszkańcy															
Cel szczegółowy 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i prozdrowotnej													PROW		
1.1.1. Modernizacja i wyposażenie obiektów z przeznaczeniem na świetlice wiejskie i centra kultury	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	2 szt.	50%	29 674,44	0 szt.	50%	0,0	2 szt.	100%	31 818,00	4	61 492,44	PROW	Konkursy	
1.1.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne	Liczba projektów rewitalizujących centra wsi	1 szt.	10%	7 462,89	5 szt.	60%	89 732,95	4 szt.	100%	123 045,11	10	220 240,95	PROW	Konkursy	
Razem Cel szczegółowy 1.1				37 137,33			89 732,95			154 863,11		281 733,39			

Cel szczegółowy 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego														
1.2.1. Wsparcie oddolnych inicjatyw	Liczba zrealizowanych inicjatyw	0 szt.	0%	0,00	7 szt.	54%	8 636,54	6 szt.	100%	37 253,21	13	45 889,75	PROW	Granty
1.2.2. Organizacja imprez integracyjnych, kulturalnych i rekreacyjnych	Liczba wydarzeń/imprez	4szt.	31%	4 565,10	3 szt.	54%	3 245,25	6 szt.	100%	37 253,22	13	45 063,57	PROW	Granty
1.2.3. Podjęcie działań aktywnie włączających seniorów w życie społeczne obszaru	Liczba zrealizowanych inicjatyw włączających seniorów w życie społeczne obszaru	0szt.	0%	0,00	3 szt.	60%	4 860,95	2 szt.	100%	2 987,37	5	7 848,32	PROW	Granty
1.2.4. Pobudzenie postaw obywatelskich wśród młodzieży	Liczba zrealizowanych inicjatyw włączających młodzież	0szt.	0%	0,00	2 szt.	100%	4 299,52	0 szt.	100%	0,00	2	4 299,52	PROW	Granty
Razem Cel szczegółowy 1.2.				4 565,10			21 042,26			77 493,80		103 101,16		
Cel szczegółowy 1.3. Budowanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych														
1.3.1. Powołanie lokalnego forum organizacji pozarządowych	Liczba powołanych lokalnych instytucji zrzeszających NGO	1 szt.	100%	1 796,41	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	1	1 796,41	PROW	Granty

1.3.2. Wzrost atrakcyjności oferty instytucji społecznych	Liczba dofinansowanych w ramach LSR instytucji społecznych	2 szt.	50%	11 218,57	2 szt.	100%	8 845,05	0 szt.	100%	0,00	4	20 063,62	PROW	Granty
Razem Cel szczegółowy 1.3.				13 014,98			8 845,05			0,00		21 860,03		
Razem Cel Ogólny 1				54 717,41			119 620,26			232 356,91		406 694,58		

CEL OGÓLNY 2 Wsparcie rozwoju gospodarczego poprzez działania innowacyjne i proekologiczne															
Cel szczegółowy 2.1. Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD															
2.1.1. Rozwój działalności gospodarczej na obszarze LGD	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.	5 szt.	63%	85 730,29	3 szt.	100%	68 203,11	0 szt.	100%	0	8	153 933,40	PROW	Konkursy	
2.1.2. Podejmowanie działalności gospodarczej na obszarze LGD	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa.	14 szt.	30%	162 592,00	15 szt.	63%	162 605,28	17 szt.	100%	205 261,85	46	530 459,13	PROW	Konkursy	
Razem Cel szczegółowy 2.1				248 322,29			230 808,39			205 261,85		684 392,53			
Cel szczegółowy 2.2. Dywersyfikacja źródeł dochodu mieszkańców															
2.2.1. Wspieranie inicjatyw w celu utworzenia i rozwoju inkubatora przetwórstwa lokalnego, poprzez szkolenia i konsultacje	Liczba utworzonych inkubatorów	1 szt.	100%	117 461,89	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	1	117 461,89	PROW	Konkursy	

2.2.2. Marketing produktów rolnych	Liczba akcji marketingowych	1 szt.	100%	2 282,57	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	1	2 282,57	PROW	Granty
Razem Cel szczegółowy 2.2.				119 744,46			0,00			0,00		119 744,46		
2.3. Poprawa jakości infrastruktury														
2.3.1 Modernizacja dróg lokalnych	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg.	3,2 km	80%	210 881,52	0,8 km	100%	62 541,49	0 km	100%	0,00	4	273 423,01	PROW	Konkursy
Razem Cel szczegółowy 2.3.				210 881,52			62 541,49			0,00		273 423,01		
Razem Cel Ogólny 2				578 948,27			293 349,88			205 261,85		1 077 560,00		

Cel ogólny 3 Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych														
Cel szczegółowy 3.1. Odnowa i zachowanie dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego														
3.1.1 Remont, modernizacja obiektów dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	4 szt.	80%	13 450,60	1 szt.	100%	4 336,80	0 szt.	100%	0,00	5	17 787,40	PROW	Granty
3.1.2. Promowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba wydrukowanych egzemplarzy publikacji poligraficznej	0 szt.	0%	0,00	4000 szt.	100%	7 523,11	0 szt.	100%	0,00	4000	7 523,11	PROW	Granty
Razem Cel szczegółowy 3.1.				13 450,60			11 859,91			0,00		25 310,51		
Cel szczegółowy 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię														
3.2.1 Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	1 szt.	50%	2 855,81	0 szt.	50%	0,00	1 szt.	100%	2 850,00	2	5 705,81	PROW	Granty
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	1 szt.	50%	2 599,64	0 szt.	50%	0,00	1 szt.	100%	2 850,00	2	5 449,64	PROW	Granty
3.2.2 Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych	Liczba wydrukowanych egzemplarzy publikacji poligraficznej	2000 szt.	50%	4 491,02	2000 szt.	100%	4 288,44	0 szt.	100%	0,00	4000	8 779,46	PROW	Granty
Razem Cel szczegółowy 3.2.				9 946,47			4 288,44			5700,00		19 934,91		
Razem Cel Ogólny 3				23 397,07			16 148,35			5700,00		45 245,42		
Razem LSR				657 062,75			429 118,49			443 318,76		1 529 500,00		

Plan działania aktywizacja i koszty bieżące

	Lata	2016 -2018			2019 - 2021			2022 - 2023			RAZEM 2016 - 2023		PROGRAM	Poddziałanie/ zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)		
CEL OGÓLNY 1.0. Aktywni i kreatywni mieszkańcy														
Cel szczegółowy 1.2. Aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz rozwoju lokalnego													PROW	
Przedsięwzięcie 1.2.5. Działania biura LGD służące aktywizacji mieszkańców	Liczba spotkań konsultacyjno - szkoleniowych dla mieszkańców	8 szt.	36%	1250	8 szt.	73%	1250	6 szt.	100%	925	22	3425	PROW	aktywizacja
	Liczba materiałów informacyjnych	2000 szt.	33%	1250	2000 szt.	67%	1250	2000 szt.	100%	1250	6000	3750	PROW	aktywizacja
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowany do mieszkańców.	2 szt.	40%	2000	1szt	60%	1000	2 szt.	100%	2000	5	5000	PROW	aktywizacja
	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	25 szt.	40%	0	12 szt.	59%	0	26 szt.	100%	0	63	0	PROW	koszty bieżące
	Liczba godzin doradztwa	50 godzina	31%	0	50 godzina	61%	0	63 godzina	100%	0	163	0	PROW	koszty bieżące
	Liczba pracowników LGD	3 osoby	32%	96218,5	3 osoby	72%	120 837,75	3 osoby	100%	84 683,75	3	301 740,00	PROW	koszty bieżące

1.2.6. Działania podnoszące kompetencje i wiedzę osób zaangażowanych we wdrażanie LSR	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	83 osobodni	43%	1150	78 osobodni	84%	1025	31 osobodni	100%	200	192	2375	koszty bieżące
RAZEM				101 868,50			125 362,75			89 058,75		316 290,00	

Plan działania projekt współpracy

	Lata	2016 -2018			2019 - 2021			2022 - 2023			RAZEM 2016 - 2023		PROGRAM	Poddziałanie/ zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)		
CEL OGÓLNY 3.0. Wzmocnienie atrakcyjności regionu poprzez wykorzystanie zasobów kulturowych, turystycznych, historycznych i promowanie produktów lokalnych														
Cel szczegółowy 3.2. Wzmocnienie gospodarki lokalnej poprzez rozwój turystyki, promocję produktu lokalnego i ekologię													PROW	
3.2.3 Promocja i zintegrowanie usług, produktów turystycznych i produktów lokalnych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	0	0%	0	1	50%	61 875	1	100%	61 875	2	123 750	PROW	projekt współpracy
RAZEM				0			61 875,00			61 875,00		123 750,00		

Wdrażanie LSR 1 529 500,00 euro

Koszty bieżące i aktywizacja 316 290,00 euro

Projekt współpracy 123 750,00 euro

Na tworzenie bądź utrzymanie miejsc pracy zostanie przeznaczonych 801 854,42 euro co stanowi 52,43% środków przewidzianych na realizację LSR, (przedsięwzięcia 2.1.1, 2.1.2, 2.2.1

1. Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych

Komunikacja w procesie tworzenia i wdrażania lokalnej strategii rozwoju jest warunkiem nieodzownym w osiąganiu złożonych efektów. Podstawowym warunkiem w planowaniu skutecznej komunikacji jest jej obustronność, a więc komunikacja na linii LGD – społeczności lokalne – LGD. Takie podejście pozwala na pozyskiwaniu informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD, co jest niezwykle ważne w budowaniu zaufania do LGD, która w swej działalności korzysta ze środków publicznych.

Plan komunikacji z lokalną społecznością do dokument określający reguły prowadzenia działań informacyjno – promocyjnych przez „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu”.

„Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” przeprowadziła szereg spotkań konsultacyjno – informacyjnych mających między innymi na celu zidentyfikowanie problemów i potrzeb komunikacyjnych mieszkańców z obszaru wdrażania LSR. Zebrano wówczas informacje na temat oczekiwań mieszkańców w zakresie informowania ich o działaniach związanych z realizacją LSR.

Wśród zastosowanych przez LGD metod, opisanych w (II rozdziale LSR - Partycypacyjny charakter LSR) należy wymienić: spotkania konsultacyjne w każdej gminie, badania ankietowe internetowe jak również audytoryjne, konsultacje telefoniczne, konsultacje w biurze LGD jak również , konsultacje online.

W oparciu o zebrane informacje Pracownicy Biura przygotowali wstępny zapis planu komunikacyjnego. Z informacji przekazanych przez mieszkańców wynika iż najbardziej skutecznymi sposobami informowania lokalną społecznością będzie m.in.:

- pomoc strony internetowej
- organizacja spotkań na imprezach okolicznościowych, konsultacjach, szkoleniach
- ulotki, foldery i broszury
- oraz kontakt mailowy i telefoniczny.

Dlatego w działaniach zapewniających udział społeczności we wdrażaniu LSR wykorzystywane będą różne formy komunikowania zróżnicowane w zależności od odbiorców.

Z analizy dokonanej na podstawie zdobytego doświadczenia z poprzedniego okresu programowania na lata 2007 – 2013 przez Pracowników Biura LGD, oraz potrzeb zgłoszonych przez mieszkańców w trakcie opracowania niniejszego dokumentu wynikają szczególne potrzeby komunikacyjne obejmujące m.in.:

- informacje na temat zakresu wsparcia i warunkach ubiegania się o nie powinny być szczegółowo zawarte i przekazane z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym jeszcze przed ogłoszeniem konkursu,
- wszystkie informacje dotyczące wdrażania LSR powinny być przekazywane w pierwszej kolejności z wykorzystaniem technik informacyjno – komunikacyjnych,
- informacje w zakresie zasad realizacji i rozliczania operacji, które uzyskały wsparcie, powinny być przekazywane systematycznie przynajmniej raz w roku począwszy od rozstrzygnięcia pierwszego naboru operacji,
- przed planowanymi spotkaniami informacyjnymi lub szkoleniami materiały z zakresu tych spotkań powinny być wcześniej przedstawione mieszkańcom, w terminie umożliwiającym przygotowanie się do spotkania, oraz zgłoszenie pytań w taki sposób, żeby możliwe było przygotowanie odpowiedzi na te spotkania,
- innym oczekiwaniem związanym z planem komunikacji jest potrzeba wsparcia w zakresie nawiązywania współpracy pomiędzy mieszkańcami w celu realizacji wspólnych projektów

W związku z tak przedstawionymi potrzebami, do najważniejszych celów realizacji planu komunikacji „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” należy zaliczyć:

- 1) Informowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR, jej głównych celach, wskaźnikach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji.
- 2) Bieżące informowanie o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR
- 3) Zapewnienie mieszkańcom obszaru działania LGD informacji o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia w ramach budżetu LSR.
- 4) Aktywizacja oraz współpraca lokalnych środowisk poprzez bezpłatne doradztwo świadczone w Biurze LGD w zakresie zasad ubiegania się o dofinansowanie
- 5) Szerokie włączenie mieszkańców reprezentujących różne sektory i grupy interesów w proces wdrażania oraz monitoringu i ewaluacji LSR.
- 6) Utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”.

2. Rodzaje działań i środków komunikacji

Spśród wielu środków w planie komunikacji uwzględniono kilka narzędzi odpowiadającym celom LSR i określonym grupom docelowym. Wśród tych działań informacyjno-promocyjnych są:

- *Kampanie informacyjne* - będą dotyczyły wybranych celów głównych planu komunikacji. Za kampanię informacyjną uznaje się szereg działań komunikacyjnych podejmowanych w ramach jednego celu, wykorzystujących zróżnicowane środki przekazu.
- *Badania satysfakcji* – badanie satysfakcji odbywać się będzie poprzez uzupełnianie formularzy/ankiet przez beneficjentów (uczestników) wybranych wydarzeń.
- *Doradztwo indywidualne* – prowadzone w biurze LGD doradztwo przez Pracowników Biur LGD będzie formą indywidualnych konsultacji spraw związanych z LGD i LSR
- *Doradztwo grupowe* – organizowane spotkania dotyczące możliwości włączenia się we wdrażanie LSR, realizowanie operacji w ramach LSR i innych projektów, poza Leaderem
- *Warsztaty tematyczne* – organizowane przez LGD warsztaty dotyczyć będą precyzyjnie zaplanowanych obszarów (współ)działalności zdefiniowanych grup docelowych
- *Wydarzenia promocyjne* – odbywać się będą różne formy imprez i wyjazdów, na których grupy adresatów będą mogli zdobywać wiedzę i informacje o LGD i LSR
- *Portal internetowy* www.liderds.ostnet.pl/ oraz portale gmin leżących na obszarze LGD – ten środek komunikacji będzie służył do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także do bieżącego informowania, np. o terminach naboru wniosków, planowanych konkursach itp. Wszystkie informacje udostępniane na portalach internetowych będą miały formę przejrzystą i zrozumiałą dla beneficjenta. Będą także zawierały adresy kontaktowe do osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR.
- *Wydawnictwa i publikacje* – w ramach działań komunikacyjnych podejmowane będą również starania publikacji ogłoszeń/artykułów w mediach lokalnych. Dodatkowo, LGD będzie wydawał foldery, broszury itp. służące rozpowszechnianiu informacji nt. LSR 2014 - 2020 oraz LGD.
- *Punkty konsultacyjne* - w ramach udziału w różnych wydarzeniach organizowanych czy imprezach na terenie działania, LGD będzie organizował punkty konsultacyjne. Będzie to uzupełnienie działalności informacyjnej i doradczej organizowanej w biurze.

W odniesieniu do komunikacji wewnętrznej ustalono, iż komunikację tę definiują podstawowe dokumenty pracy biura (np. zakresy czynności, umowy, regulamin pracy Biura) i działalności organów LGD, które zapewnią prawidłowość procesu komunikowania, w tym także prowadzenie odpowiedniej dokumentacji związanej z procesem, jego monitorowaniem i ewaluacją działań komunikacyjnych.

3. Główni adresaci poszczególnych działań komunikacyjnych tj. grupy docelowe

Odbiorcą komunikacji LSR jest każdy mieszkaniec obszaru działania LGD. To nie oznacza jednakowej komunikacji do wszystkich odbiorców. Ich zróżnicowane potrzeby informacyjne narzucają konieczność prowadzenia zróżnicowanej komunikacji.

Podstawowym kryterium podziału docelowych grup jest poziom ich zaangażowania w proces zmian rozwojowych na obszarze działania LGD. W oczywisty sposób osoby i organizacje silniej zaangażowane w ten proces mają bardziej rozwinięte potrzeby informacyjne od podmiotów bezpośrednio w ten proces niezaangażowanych.

Dzięki przeprowadzonym konsultacjom społecznych zostały określone grupy docelowe działań komunikacyjnych oraz określono ich potrzeby w zakresie przekazu komunikacji. Uznano, że zastosowane działania komunikacyjne oraz środki przekazu/ sposoby komunikacji powinny w szczególny sposób skupiać się na grupach docelowych przedsięwzięć realizowanych w ramach wdrażania LSR. Grupy docelowe można zatem podzielić na:

- beneficjentów (faktycznych i potencjalnych),
- potencjalnych beneficjentów LSR
- ogół społeczeństwa (tj. młodzież, rolnicy, osoby starsze, przedsiębiorcy, ngo, bezrobotni, odbiorcy rezultatów, uczestnicy projektów realizowanych przez beneficjentów),

Dla każdej z ww. grup zidentyfikowano następujące tło przekazu komunikacyjnego:

Lp	Rodzaj grupy docelowej	Charakterystyka grupy	Zalecany przekaz	Rola grupy docelowej
1	Beneficjenci (projektodawcy)	<p>tę grupę można podzielić na dwie części:</p> <ul style="list-style-type: none"> -potencjalnych beneficjentów (potencjalnych projektodawców) -beneficjentów (projektodawców), którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków Funduszy Europejskich <p>Potencjalnymi beneficjentami (projektodawcami) są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, w tym jednostki organizacyjne JST, • Sektor pozarządowy • Przedsiębiorcy (- jednym z głównych celów realizacji Strategii jest rozwój lokalnej gospodarki poprzez tworzenie miejsc pracy i rozwój lokalnych przedsiębiorców, dlatego podejmowane działania komunikacyjne będą kierowane szczególnie również do tej grupy) • Jednostki turystyki, instytucje sportu, turystyki i rekreacji, • Placówki edukacyjne; szkoły i inne placówki, • Kościoły i związki wyznaniowe, • Spółdzielnie socjalne, • Zakłady opieki zdrowotnej, domy i zakłady opieki społecznej • Jednostki otoczenia biznesu (organizacje zrzeszające przedsiębiorców, agencje rozwoju regionalnego, izby gospodarcze, przemysłowo – handlowe, jednostki sektora bankowego, fundusze poręczeń kredytowych i pożyczkowych), • Inne. 	Komunikat najbardziej rozbudowany i specjalistyczny a jednocześnie istotnie aktywizujący, motywujący, pobudzający do działania	Opinia tej grupy na temat LSR będzie się kształtowała m.in. na podstawie kontaktów z punktami informacyjnymi stanowiąc kryterium skuteczności i trwałości całego systemu informacji.
2	Ogół społeczeństwa	<p>Mieszkańcy, (ważna grupa odbiorców niektórych działań komunikacyjnych. Jednym z głównych celów Strategii LGD jest aktywizacja społeczna, w związku z tym szereg podejmowanych działań będzie skierowany do wszystkich mieszkańców. Ważnym zadaniem w ramach tego działania będzie dotarcie do osób, które nie mają doświadczenia w udziale w życiu społeczności lokalnej)</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokalni liderzy, • grupy nieformalne/ samopomocowe, • osoby zaangażowane w działaniach organizacji społecznych <p>W tej grupie docelowej kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy Funduszy Europejskich</p>	Podczas spotkań konsultacyjnych, informacyjnych, szkoleniowych, w trakcie imprez, festynów, media (w szczególności prasa bezpłatna, internet)	Wizerunek LSR w oczach społeczeństwa, wspierany przez media, decyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół środków unijnych, polityki rozwojowej gmin, czy wreszcie samej Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne

Grupy de faworyzowane (młodzież, kobiety) – podejmowane działania komunikacyjne w szczególności będą nakierowane na dotarcie do tych grup z kompleksową informacją o korzyściach płynących z realizacji LSR, możliwościach realizacji przedsięwzięć, wsparciu w procesie przygotowania i realizacji operacji będzie szczególnie ważne i odbywać się będzie z zachowaniem zasad kompletności, rzetelności i terminowości.

Ponadto działania komunikacyjne adresowane będą również do:

- mediów,
- partnerów społecznych i gospodarczych,
- instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR
- środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły, sportowcy, branża reklamowa itp.)

4. Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych (finansowych w ramach poddziałania Koszty bieżące i aktywizacja).

Każdemu z celów komunikacyjnych przypisano wskaźniki, których osiągnięcie będzie stanowiło podstawę do oceny stopnia realizacji danego celu. Wskaźniki zostały dobrane w taki sposób aby pokazywały postęp w realizacji celów Planu Komunikacyjnego.

Poniższa tabela prezentuje powiązanie wskaźników z celami oraz zawiera informację na temat sposobu ich pomiaru.

Termin	Cel komunikacji	Działania komunikacyjne	Adresaci działań komunikacyjnych	Środki przekazu	Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych	Planowane efekty działań komunikacyjnych
Cały okres wdrażania LSR	Informowanie i uzyskiwanie informacji zwrotnej o stanie realizacji LSR oraz działalności LGD	Bieżące publikacje informacji Doradztwo indywidualne Badania satysfakcji	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Komunikacja bezpośrednia Komunikacja telefoniczna Komunikacja mailowa Komunikacja za pośrednictwem strony internetowej LGD i partnerów	Liczba opublikowanych komunikatów informacyjnych na stronach internetowych LGD i partnerów nt. stanu realizacji LSR oraz działalności LGD w miesiącu Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej w danym miesiącu Średnia ocena poszczególnych aspektów działania LGD i wdrażania LSR wyrażona przez respondentów w badaniach satysfakcji	Poinformowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR oraz działalności LGD Uzyskanie informacji zwrotnej nt. stanu realizacji LSR oraz działalności LGD Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD
Cały okres wdrażania LGD	Utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalność i „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu”	Bieżące publikacje informacji Doradztwo indywidualne Badanie satysfakcji Punkty konsultacyjne	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Ogłoszenia w lokalnych mediach Stoiska informacyjne Mailing do potencjalnych wnioskodawców Strona www LGD i partnerów Folder i broszury promocyjne Impreza promocyjna Publikacja LGD	Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach Liczba potencjalnych wnioskodawców do których zostały wysłane informacje mailingiem Liczba zamieszczonych ogłoszeń na stronie www LGD Liczba wydanych i broszur promocyjnych Liczba imprez promocyjnych w których uczestniczyła LGD Liczba wydanych publikacji LGD	Wzrost liczby mieszkańców rozpoznających LGD Wzrost liczby mieszkańców znających założenia funkcjonowania LGD i wdrażania LSR Pozytywna ocena działalności „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” na rzecz rozwoju lokalnego wśród społeczności lokalnej
Druga połowa 2016 oraz	Informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach,	Kampanie informacyjne Doradztwo indywidualne	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące	Komunikacja bezpośrednia Komunikacja telefoniczna	Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej w półroczu	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwościach,

Druga połowa 2017	typach operacji i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR	Doradztwo grupowe Bieżące publikacje informacji	założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST	Komunikacja mailowa Komunikacja za pośrednictwem strony Internetowej LGD i partnerów Ogłoszenia w lokalnych mediach Stoiska informacyjne Mailing do potencjalnych wnioskodawców	Liczba zorganizowanych spotkań (doradztwo grupowe) w formie bezpośredniej w półroczu Liczba opublikowanych postów na stronie LGD i partnerów Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach Liczba potencjalnych wnioskodawców do których zostały wysłane informacje mailingiem	technicznych aspektach realizacji i składania wniosków na operacje w ramach budżetu LSR Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD
Druga połowa 2016 Druga połowa 2018 Rok 2021 Rok 2022 Rok 2023 Rok 2024	Promocja operacji realizowanych w ramach LSR	Wydawnictwa i publikacje Wydarzenia promocyjne	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST	Folder i broszury promocyjne Imprezy promocyjne	Liczba wydanych folderów i broszur promocyjnych Liczba osób które odwiedziły stoisko LGD podczas imprez promocyjnych (karty porad, materiały promocyjne, dok. zdjęciowa)	Wzrost wiedzy społeczności lokalnej nt. realizowanych „wokół” nich projektów Podwyższenie świadomości nt. działalności LGD Pobudzenie społeczności lokalnej do włączenia się w realizację LSR
Pierwsza połowa 2019 oraz Druga połowa 2020 Rok 2021 Rok 2022	Informowanie na temat prowadzonego doradztwa przez „Lokalną Grupę Działania – Lider Dolina Strugu”	Wydawnictwa i publikacje Wydarzenia promocyjne	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Komunikacja bezpośrednia Komunikacja telefoniczna Komunikacja mailowa Strona www LGD i partnerów Stoiska informacyjne	Liczba opublikowanych komunikatów informacyjnych na stronach www LGD oraz partnerów oraz działalności LGD w miesiącu Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej w danym miesiącu Średnia ocena poszczególnych aspektów działania LGD i wdrażania LSR wyrażona przez respondentów w badaniach satysfakcji Liczba zorganizowanych punktów konsultacyjnych	Poinformowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR oraz działalności LGD Uzyskanie informacji zwrotnej nt. stanu realizacji LSR oraz działalności LGD Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD

Pierwsza połowa 2016 oraz pierwsza połowa 2018 oraz druga połowa 2020 Rok 2021	Szczególne wsparcie procesu wdrażania LSR w zakresie tworzenia i utrzymania miejsc pracy	Kampanie informacyjne Wydarzenia promocyjne Bieżące publikacje informacji Wydawnictwa i publikacje	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą	Komunikacja bezpośrednia Komunikacja telefoniczna Komunikacja mailowa z wnioskodawcami Stoiska informacyjne Mailing do potencjalnych wnioskodawców Strona www LGD i partnerów	Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej w półroczu Liczba zorganizowanych spotkań (doradztwo grupowe) w formie bezpośredniej w półroczu Liczba opublikowanych postów na stronie LGD Liczba potencjalnych wnioskodawców do których zostały wysłane informacje mailingiem Liczba zorganizowanych punktów konsultacyjnych	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwościach, technicznych aspektach realizacji i składania wniosków na operacje w ramach budżetu LSR Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD
Druga połowa 2016 oraz druga połowa 2017 Rok 2022 Rok 2023 Rok 2024	Szerokie włączenie mieszkańców reprezentujących różne sektory i grupy interesów w proces wdrażania oraz monitoringu i ewaluacji LSR	Kampanie informacyjne Doradztwo indywidualne Doradztwo grupowe Bieżące publikacje informacji Punkty konsultacyjne	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Ogłoszenia na www LGD i partnerów Mailing z informacją nt. prowadzonych działań Ogłoszenia w lokalnych mediach	Liczba opublikowanych postów na stronie LGD i partnerów Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach nt. prowadzonego monitoringu i ewaluacji Liczba osób do których został wysłany mailing	Wzrost udziału mieszkańców w procesie monitoringu i ewaluacji LSR i LGD
Druga połowa 2015 oraz pierwsza połowa 2018 oraz Rok 2022	Szczególne uwzględnienie grupy defaworyzowanej w zakresie informowania i uzyskiwania informacji zwrotnej nt. wdrażania LSR i realizowanych operacji	Kampania informacyjna Bieżące publikacje informacji	Osoby defaworyzowane	Ogłoszenia na www LGD i partnerów Ogłoszenia na www UG Mailing z informacją nt. prowadzonych działań Ogłoszenia w lokalnych mediach Współpraca z partnerami Foldery i broszury	Liczba opublikowanych postów na stronie LGD Liczba zamieszczonych ogłoszeń na stronie www Urzędów Gmin Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach nt. prowadzonego monitoringu i ewaluacji Liczba wydanych folderów i broszur	Wzrost zainteresowania działalnością LGD i wdrażaniem LSR przez osoby defaworyzowane Uwzględnienie opinii osób defaworyzowanych w działalności LGD i wdrażaniu LSR

5. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu.

Zastosowane w planie komunikacyjnym zadania oraz wykorzystane środki przekazu podlegać będą cyklicznym badaniom przynoszonych efektów oraz związanej z nimi racjonalności budżetowej. W większości zaplanowanych narzędzi komunikacyjnych przewiduje się otrzymywanie informacji zwrotnej lub aktywny udział mieszkańców. Prowadzona regularnie ocena przedstawiana będzie na oficjalnej stronie „Lokalnej Grupy Działania – Lider Dolina Strugu” w formie publikacji zestawień okresowych u rocznych. W przypadku gdy zostanie stwierdzone, że z któryś działań komunikacyjnych nie przynosi pożądanych efektów, wówczas przewiduje się zastosowania planu naprawczego. Polegać on będzie na zmianie dotychczasowych działań komunikacyjnych lub zastąpieniu ich nowymi, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie do osiągnięcia wyznaczonych celów. Przed wprowadzeniem każdej zmiany w ramach planu naprawczego przewiduje się poinformowanie odbiorców planu komunikacyjnego (za pomocą stron internetowych, portali społecznościowych) jak również konsultowanie propozycji z mieszkańcami, beneficjentami, grupami docelowymi za pomocą ankiet oraz podczas spotkań.

6. Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

„Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” będzie podejmowała następujące działania z zakresu pozyskania informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR (są one spójne z opisem znajdującym się w Rozdziale II Partycypacyjny charakter LSR niniejszej strategii oraz rozdziałem XII Monitoring i ewaluacja):

1. Prowadzenie konsultacji społecznych, warsztatów oraz grupowego doradztwa
2. Prowadzenie badań społecznych z zastosowaniem kwestionariuszy ankiet, w tym ankiet oceniających wybrane przedsięwzięcia funkcjonowania LGD i realizacji LSR (w tym podczas spotkań informacyjnych o zasadach realizacji LSR)
3. Prowadzenie punktu konsultacyjnego w biurze LGD.
4. Możliwość kontaktu z pracownikami LGD bezpośrednio, telefonicznie, Internetowo.
5. Organizację i uczestnictwo w imprezach wraz z punktem informacji LGD.
6. Prowadzenie ankiet Internetowych
7. Prowadzenie monitoringu oraz ewaluacji zgodnie z opisanym schematem w Rozdziale XII

Pozyskiwane w ten sposób informacje będą poddawane analizie przez pracowników biura, Zarząd, Komisję Rewizyjną, a w określonych przypadkach (np. kiedy ocenie będą poddawane organy LGD i/lub pracownicy biura) ekspertów zewnętrznych, którzy będą przedstawiali wnioski wskazujące konieczność wprowadzenia zmian, aktualizacji. W przypadku wykrycia sytuacji problemowej lub niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej któregoś z wymiarów działania LGD i/lub wdrażania LSR, Zarząd LGD po zapoznaniu się z przedstawioną analizą przygotowaną przez odpowiedni podmiot (pracowników lub ekspertów zewnętrznych) lub mieszkańców, jeśli będą miały miejsce skargi bezpośrednio, będzie podejmował kroki naprawcze zgodnie ze schematem zarządzania sytuacją kryzysową:

1. Rozpoznanie problemu
2. Rozpoznanie przyczyn problemu
3. Wprowadzenie niezbędnych zmian/aktualizacji w celu rozwiązania przyczyn problemu (jeśli będzie to konieczne, Zarząd będzie zwoływał zebranie innych organów, aby przeprowadzić procedury zmian zgodnie z założeniami regulaminów)
4. Publikowanie informacji na temat prowadzonego postępowania m.in. na stronie Internetowej LGD.

Ważną zasadą, którą bezwzględnie będzie przestrzegało LGD, jest pełna transparentność i przejrzystość stosowanych zasad i procedur, dlatego również w sytuacji problemowej, zespół LGD (pracownicy, członkowie) będą zobligowani do pełnego informowania o przyjętych rozwiązaniach również w kontaktach bezpośrednich. W związku z tym, „Lokalna Grupa Działania – Lider Dolina Strugu” będzie upubliczniało wyniki działań w ramach planu komunikacji w sprawozdaniach rocznych zamieszczanych na stronie Internetowej LGD. Dodatkowo, każdorazowo po przeprowadzonych działaniach komunikacyjnych wpisanych w Plan komunikacji będą publikowane ogłoszenia w zakładce aktualności na stronie LGD, które będą podsumowywały dane działanie.